38

Cartea de pe noptieră

Pär Lagerkvist

PITICUL

Humanitas

PAR LAGERKVIST

PITICUL

traducere din suedeză de LILIANA DONOSE SAMUELSSON

1944

Am douăzeci și șase de degete înălțime, sunt bine dezvoltat, bine proporționat, doar capul e poate ceva prea mare. Părul nu îmi este negru ca la alții, ci roșcat, foarte aspru, foarte des și întins spre spate, descoperindu-mi tâmplele și fruntea care e lată, dar nu foarte înaltă. Am fata spână, dar altminteri ca a oricărui bărbat. Sprâncenele îmi sunt împreunate. Am o forță fizică remarcabilă, mai ales dacă sunt provocat. Când am fost pus să mă înfrunt corp la corp cu Josafat, l-am pus la pământ după douăzeci și cinci de minute de luptă și l-am sugrumat. De arunci sunt singurul pitic al curții.

Cei mai mulți pitici sunt bufoni. Trebuie să spună lucruri cu haz, să se maimuțărească și să-i facă pe stăpâni sau pe oaspeți să râdă. Eu nu m-am înjosit niciodată într-un asemenea hal și de fapt nimeni nu mi-a cerut vreodată așa ceva. Înfățișarea mea exclude din capul locului gluma; pur și simplu nu se potrivește în nici un fel cu caraghioslâcurile. Și apoi, eu nu râd niciodată.

Nu sunt bufon. Nu sunt decât un pitic. Nimic altceva decât un pitic.

În schimb, am limba ascuțită și asta ar putea să-i distreze uneori pe cei din preajma mea. Dar nu înseamnă că sunt bufonul lor.

Spuneam că am fața aidoma oricărui bărbat. Nu este chiar adevărat, pentru că pielea mi-e foarte brăzdată, toată plină de zbârcituri. Dar eu nu văd în asta un defect. Așa am fost eu plămădit și nu e vina mea că ceilalți nu sunt ca mine. Mă arăt lumii așa cum sunt, neînfrumusețat și nefalsificat. Poate că n-ar trebui, în orice caz, eu așa vreau să arăt și nu altfel.

Zbârciturile mă arată foarte bătrân. Nu sunt bătrân. Dar am auzit spunându-se că noi, piticii, ne tragem dintr-o rasă mai veche decât cea care trăiește acum pe pământ și că de

aceea suntem noi bătrâni de când ne naș tem. Nu știu dacă e adevărat, dar dacă este adevărat înseamnă că noi am fi cele dintâi ființe. Nu mă deranjează în nici un chip dacă aparțin unei alte rase decât celei de acum și nici dacă se vede pe mine.

Părerea mea este că pe fețele celorlalți nu se vede absolut nimic.

Stăpânii mei sunt foarte binevoitori cu mine, îndeosebi prințul, care e un om de vază, plin de putere. Are planuri mărețe și știe cum să și le realizeze. Este întreprinzător, dar în același timp foarte educat, își găsește timp pentru tot felul de lucruri și îi place să discute despre orice subiect. Adevăratele intenții și le ascunde vorbind despre altceva.

Poate că pare inutil să te intereseze chiar orice – dacă într-adevăr îl interesează –, dar poate că așa trebuie să fie, poate că mintea lui trebuie să cuprindă totul, pentru că e prinț. Dă impresia că înțelege și cunoaște infinit de multe lucruri sau cel puțin că tinde într-acolo. Nimeni nu poate spune că prințul nu are o personalitate impunătoare. Din toți oamenii pe care i-am întâlnit, el este singurul pe care nu-l disprețuiesc. A E foarte prefăcut.

Îmi cunosc foarte bine stăpânul. Dar n-aș putea spune că-l cunosc la perfecție. Are o natură complicată, care nu-i deloc ușor de dibuit. Ar fi greșit să afirm că ascunde cine știe ce enigme. Nu, nu-i vorba de enigme, dar e oarecum inaccesibil. Adevărul e că nu-l prea înțeleg și nu știu de fagt de ce mă țin după el ca un câine credincios, însă nici el nu mă înțelege pe mine.

Eu nu-l găsesc la fel de impunător ca ceilalți. Dar îmi place să fiu în slujba unui stăpân care impune. Și nu pot nega că este un om mare. Dar nimeni nu este mare în fața piticului^ său.

Îl urmez permanent ca o umbră.

Prințesa Teodora e foarte dependentă de mine. Îi port în inimă secretul. N-am suflat niciodată vreo vorbă. Chiar dacă m-ar duce în camera de tortură și aș fi supus celor mai înspăimântătoare cazne, nimic n-as dezvălui. De ce? Nu știu. O urăsc, aș vrea s-o văd moartă, s-o văd arzând în flăcările iadului cu picioarele desfăcute și să privesc cum limbile de foc îi ling pântecul scârbos. Urăsc viața depravată pe care o duce, scrisorile înflăcărate cu care mă trimite la amanții ei, cuvintele de iubire care ard ca jarul în dreptul inimii mele. Dar nu dau nimic în vileag, îmi pun neîncetat viața în pericol pentru ea.

Când mă cheamă în odaia ei să-mi destăinuie pe șoptite unde să mă duc și-mi strecoară scrisorile sub haină, simt cum mă trec toți fiorii și cum mi se urcă sângele la cap. Dar ea nu observă nimic, nu se gândește o clipă că e vorba de viața mea. Nu a ei, a mea! își arată doar zâmbetul acela aproape imperceptibil, pe jumătate absent, și mă lasă să plec și să înfrunt primejdia. Nu dă doi bani pe rolul meu în viața ei secretă. Dar se bizuie pe mine.

Pe toți iubiții ei îi urăsc. As vrea să mă arunc asupra lor, să-mi împlânt în ei pumnalul și să le văd sângele. Cel mai mult îl urăsc pe don Riccardo, amantul ei de câțiva ani, pe care nu dă deloc semne că ar vrea să-l lase. Eu îl găsesc respingător.

Uneori mă lasă să intru la ea când nu a apucat încă să se ridice din pat și mi se arată fără pic de rușine. Nu mai e tânără, văd cum îi atârnă pieptul când stă lungită, jucându-se cu bijuteriile alese din cutia pe care servanta i-o ține întinsă. Nu pricep cum de-o poate iubi cineva. Nu are nimic care să-l poată atrage pe un bărbat. Se vede însă că a fost când va foarte frumoasă.

Mă întreabă ce podoabe să poarte în ziua aceea, îi place să-mi ceară părerea. Le lasă să-i alunece printre degetele subțiri și se întinde leneș sub cuvertura grea de mătase. E o târfă. O târfă într-un mare și minunat pat princiar. Toată viața ei nu e altceva decât amor. Îl lasă să-i curgă printre degete si, stând lungită cu zâmbetul ei absent pe buze, privește cum amorul curge și se duce.

În momente din astea o cuprinde repede tristețea, sau se preface că e tristă, își potrivește cu gesturi melancolice un colier de aur în jurul gâtului si, lăsând rubinul colierului să-i atârne strălucitor între sânii încă foarte frumoși, mă întreabă dacă îmi place alegerea, îi simt mirosul trupului în preajma patului și mi se-ntoarce stomacul pe dos. O urăsc și aș vrea s-o văd arzând în flăcările iadului. Dar îi spun să-l aleagă tocmai pe acela, la care ea mă privește cu recunoștință, ca și cum as fi participat la tristețea ei, iar răspunsul meu i-ar fi alinat melancolia.

Uneori mă numește prietenul ei nefast. Odată m-a întrebat dacă o iubesc.

Ce bănuieli are prințul? Oare nu bănuiește nimic? Sau poate bănuiește tot? S-ar părea că această chestiune, a vieții ei secrete, este pentru el complet inexistentă. Dar cine știe, cu el nu poți fi niciodată sigur de nimic. Pe ea o întâlnește ziua, pentru că și el nu pare a fi altceva decât o existență transparentă, străbătută de lumina zilei. Cum se poate ca un asemenea om să-mi fie de neînțeles – tocmai el. Poate pentru că sunt piticul lui. Și, după cum am mai spus, nici el nu mă înțelege pe mine! Pe prințesă o înțeleg mai bine decât pe el. Și asta nu e de mirare, pentru că pe ea o urăsc. E greu de înțeles ceea ce nu urăști, ești complet dezarmat, n-ai cum să pătrunzi un om pe care nu-l urăști.

Ce relație are el cu prințesa? Este și el amantul ei? Poate singurul amant adevărat? Poate tocmai de aceea pare

că îi este complet indiferent cu ce se mai ocupă ea? Pe mine mă revoltă – și pe el nu?

Nu-i înțeleg nepăsarea. Superioritatea lui mă irită permanent, îmi dă o stare neplăcută de care nu pot scăpa. Vreau să fie și el ca mine.

La curte forfotesc tot felul de oameni ciudați, înțelepți care stau cu capul în palme ca să găsească rostul vieții, învățați care își închipuie că pot urmări drumul stelelor cu ochii lor bătrâni înlăcrimați și că pot vedea în ele soarta oamenilor de pe pământ. Șarlatani și aventurieri care-si citesc poemele languroase doamnelor de la curte, după care dorm prin șanțuri și varsă când răsare soarele; odată, unul a fost înjunghiat acolo unde zăcea, și îmi amintesc că un altul a fost biciuit pentru că scrisese niște versuri defăimătoare despre cavaliere Moroscelli. Pictori care duc o viață deșănțată și umplu bisericile cu imagini evlavioase ale sfinților; sculptori și desenatori care vor ridica o nouă clopotniță lângă catedrală, visători și escroci de toate felurile. E un du-te-vino permanent de oameni din ăștia fără căpătâi, dar unii stau timp îndelungat, ca și cum aici s-ar fi născut, și profită de ospitalitatea prințului. E de neînțeles cum de vrea să-i țină aici pe toți străinii ăștia. Dar și mai de neînțeles este că dă ascultare prostiilor pe care i le tot înșiră, înțeleg să-i asculte pe poeți când își recită versurile, pentru că aceștia intră în categoria bufonilor și există întotdeauna la o curte. Poeții laudă puritatea și măreția sufletului omenesc, întâmplări însemnate și acte de eroism, și la asta nu mă opun, mai ales dacă versurile îl măgulesc pe prinț. Omul are nevoie de măgulire, altfel nu poate deveni ceea ce îi este dat să fie, nici măcar în propriii lui ochi. Există atât în zilele noastre cât și în trecut multe lucruri minunate și nobile care n-ar fi fost niciodată nici minunate, nici nobile dacă poeții nu le-ar fi ridicat în slăvi. Poeții laudă cu precădere iubirea și bine

fac, pentru că nimic nu are mai multă nevoie de laudă decât iubirea, ca să poată apărea altceva decât este cu adevărat. Pe doamne le cuprinde melancolia, pieptul li se umflă de suspine, privirile bărbaților devin absente, visătoare și, pentru că toți știu cum stau de fapt lucrurile, înțeleg că trebuie să fie o poezie extrem de frumoasă, îmi dau seama că trebuie să fie și pictori, ca să facă imagini de sfinți pentru ca oamenii din popor să se poată ruga cuiva care nu e la fel de sărac și de murdar ca ei, să privească fețe de martiri cărora li s-a făcut dreptate după ce-au fost omorâți, li s-au dat haine scumpe și li s-a pus un inel de aur în jurul creștetului, așa cum și lor li se va face dreptate după viața jalnică pe care au îndura t-o. Și să arate plebei că Dumnezeul lor e răstignit și că l-au răstignit când a încercat să schimbe lucrurile aici, pe pământ, ca să înțeleagă bine că în viața asta speranță nu există. Meseriași din ăștia naivi îi sunt necesari unui prinț, dar nu pricep ce caută chiar aici, în palat. Le construiesc oamenilor un lăcaș unde să-și ducă zilele, un templu, o cameră de tortură frumos împodobită, unde să poată intra oricând ca să-si găsească liniștea. Și acolo Dumnezeul lor atârnă mereu nemișcat pe cruce. Știu toate acestea pentru că sunt și eu creștin, botezat ca și ei, în aceeași credință. Și botezul meu este valabil, măcar că l-au făcut în glumă, la nunta ducelui Gonzagas cu donna Elena; m-au dus în brațe la capela palatului împreună cu primul lor născut, căruia mireasa, spre surprinderea tuturor, îi dăduse viată chiar în ziua nunții. Am auzit deseori povestindu-se această întâmplare ca fiind ceva foarte comic, și îmi amintesc și eu cât de comic a fost. Aveam optsprezece ani când s-au petrecut lucrurile și prințul m-a dat cu împrumut pentru ceremonia cu pricina.

Dar ceea ce nu înțeleg este că poți să stai și să-i asculți pe cei care vorbesc despre sensul vieții. Că îi poți asculta pe filosofi înșirând idei profunde despre viată, moarte și

eternitate, sau disertând cu rafinament despre virtute, onoare și cavalerism. Că poți apleca urechea la ce zic cei care-si închipuie că știu ceva despre stele și cred că există o legătură între stele și soarta omului. Sunt defăimători, dar ce defăimează habar nu am, nu mă privește pe mine. Sunt cu toții niște bufoni, însă nici nu le trece prin cap că ar fi astfel și nimeni altcineva nu pricepe că sunt bufoni; nimeni nu râde de ceea ce spun, nimeni nu se distrează câtuși de puțin ascultându-le invențiile. De ce sunt chemați la curte, asta nimeni nu înțelege. Dar prințul îi ascultă, ca și cum vorbele lor ar avea mare importanță, își mângâie gânditor barba, iar pe mine mă pune să le umplu cupele, făcute, ca și a lui, din argint. Singurul moment de distracție și de râs este când vine câte unul și mă ridică în brațe ca să-mi fie mai ușor să torn vinul:

Cine poate ști ceva despre stele? Cine le poate descoperi secretul? Ei? Așa își închipuie, că pot sta de vorbă cu întregul univers, și sunt topiți de fericire când primesc răspunsuri, alambicate, își întind hărțile cerului pe care îl citesc ca din carte. Numai că acea carte ei înșiși o scriu, iar stelele își văd de drumul lor plin de mistere fără a ști ce scrie în ea. Citesc și eu în cartea nopții. Dar nu o pot desluși, înțelepciunea mă lasă să ghicesc că e ceva scris acolo, dar tot înțelepciunea îmi spune că cele scrise sunt de nepătruns.

Noaptea, urcă în turnul lor din partea de apus a palatului, înarmați cu ocheane și cvadrante, și pretind că sunt în legătură cu întregul univers. Iar eu stau în turnul opus, unde se află vechea locuință a piticilor și unde acum, de când l-am sugrumat pe Josafat, am rămas numai eu, sub un tavan scund potrivit rasei noastre, și cu ferestre ca niște ochi de lumină, înainte trăiau aici mulți pitici, adunați din toate părțile, veniți de peste mări și țări, până și din împărăția maurilor, ca daruri de la prinți, papi, cardinali

sau ca plată pentru mărfuri cumpărate, așa cum e obiceiul prin părțile noastre. Noi, piticii, nu avem o țară a noastră, n-avem nici mamă, nici tată, ci ne lăsăm născuți de străini, oriunde se nimerește, chiar în taină, de săracii cei mai nenorociți, numai ca să nu ne dispară rasa. Și când părinții ăștia străini văd că au adus pe lume o ființă din rasa noastră, ne vând câte unui prinț puternic ca să-l distrăm cu diformitatea noastră și să-i fim bufoni. Am fost și eu vândut în felul ăsta de mama mea, care s-a întors cu scârbă când a văzut ce copil a făcut și n-a înțeles că eram dintr-o rasă foarte veche. I s-au dat douăzeci de scuzi pentru mine, cu care și-a cumpărat sase coți de pânză și un câine ciobănesc să păzească oile.

Stau la ferestruica mea, privesc afară în noapte și cercetez și eu precum fac ei. Mie nu-mi trebuie nici un ochean, pentru că văzul meu este destul de pătrunzător. Citesc și eu cartea nopții.

Există un motiv care explică interesul prințului pentru toți acești oameni învățați, pictori, filosofi, astrologi – un motiv foarte simplu. Vrea să dea faimă curții lui, s-o facă vestită, iar el să fie cât se poate de renumit și venerat. Vrea să facă ceva care să fie pe înțelesul tuturor, ceea ce, după câte înțeleg, este ceva la care toți oamenii râvnesc din răsputeri, înțeleg perfect acest lucru și îl aprob.

Condotierul Boccarossa a sosit în oraș și s-a instalat cu suita sa numeroasă în palazzo Geraldi, care este neocupat din ziua când familia aceea a fost exilată. I-a făcut prințului o vizită care a durat câteva ore. Nimeni altcineva nu a avut permisiunea să asiste la întrevedere.; Este un condotier de mare renume.

S-a început construcția clopotniței și am fost acolo să vedem cât s-a avansat. O să se ridice mult deasupra cupolei bisericii, așa că, atunci când clopotele or să bată, sunetul se

va auzi ca venind din cer. E un gând frumos, cum se cuvine să fie gândurile. Va fi cea mai înaltă clopotniță din Italia.

Prințul este foarte preocupat de construcția aceasta, lucru lesne de înțeles. A studiat de nu știu câte ori planurile la fața locului și s-a arătat extaziat de basorelieful ce înfățișează imagini din viața Răstignitului cu care se împodobește partea de jos a clopotniței. Nu s-au făcut încă prea mari progrese.

Poate n-o să fie gata niciodată. Multe din proiectele de construcție ale stăpânului meu nu apucă să fie duse la capăt. Rămân pe jumătate terminate, ca niște splendide ruine ale unui lucru măreț, dar neînfăptuit. Ruinele sunt și ele monumente comemorative în onoarea celor care le-au creat, iar eu n-am spus niciodată că nu e un prinț de vază. Când trece pe străzi, nu mă deranjează să merg alături de el. Toată lumea îl privește, nimeni nu mă vede pe mine. Dar nu pe mine trebuie să mă vadă. II salută cu mult respect, ca pe o ființă superioară, dintr-o altă lume, însă doar pentru că sunt cu toții o adunătură de lași, lingușitori și prefăcuți, nu pentru că-l iubesc sau îl stimează, așa cum crede el. Când ies singur în oraș, imediat pun ochii pe mine și-mi spun vorbe de ocară. Uite, ăla e piticul lui! Dacă-i dai un picior, înseamnă că-i lovești stăpânul! Asta nu îndrăznesc să facă, în schimb aruncă după mine cu șobolani morți și alte spurcăciuni de prin maldărele de gunoaie. Iar dacă mă înfurii și-mi scot sabia, râd de mine în hohote. Ce stăpân grozav avem! Așa strigă. Nu pot să mă apăr, pentru că nu ne batem cu aceleași arme. Nu-mi rămâne decât s-o iau la goană cu hainele pline de murdării.

Un pitic știe întotdeauna mai multe despre toate decât stăpânul lui.

La urma urmei, nu-mi pasă că suport atâtea de dragul stăpânului meu. Asta dovedește că fac parte din el și că

uneori sunt reprezentantul majestății sale. Până și plebea asta neștiutoare pricepe că piticul unui stăpân este de fapt stăpânul însuși, după cum palatul cu turnuri și creneluri tot el este, curtea cu toată splendoarea și strălucirea ei, tot el; la fel și călăul care lasă capetele retezate să se rostogolească în piața de peste drum, trezoreria cu toate bogățiile ei nemăsurate, epitropul care împarte pâine săracilor pe timp de secetă – totul este EL. Bănuiesc ei câtă putere reprezint eu de fapt! și tare mai sunt mulțumit ori de câte ori constat cu câtă ură mă privesc.

Pe cât se poate, mă îmbrac la fel ca prințul, am aceleași stofe și hainele au aceeași croială. Bucățile de material care rămân de la un costum comandat pentru el sunt folosite pentru mine. Ca și el, port mereu o sabie, numai că a mea este mai scurtă. Iar dacă m-ar privi cineva, ar vedea că ținuta îmi este la fel de elegantă ca și a lui.

În felul ăsta, îi semăn foarte mult prințului, doar că sunt mult mai mic. Dacă as fi privit printr-un ochean din cele pe care bufonii din turnul de vest le îndreaptă către stele, s-ar putea zice că sunt prințul în persoană.

Este o mare diferență între pitici și copii. Lumea crede că e același lucru, pentru că au și unii și alții aceeași înălțime și pentru că le stă bine împreună, dar nu este deloc așa. Piticii sunt puși adesea să se joace cu copiii, sunt obligați, fără ca cineva să se gândească puțin că un pitic este opusul unui copil și că el este născut bătrân. După câte știu eu, copiii pitici nu se joacă niciodată – și la ce bun s-ar juca? Ar arăta și foarte straniu cu fața lor zbârcită de moșnegi. Este pur și simplu o tortură să se folosească lumea de noi în felul ăsta. Dar oamenii nu știu nimic despre noi.

Stăpânii mei nu m-au obligat niciodată să mă joc cu Angelica. Ea m-a obligat. Nu pot spune c-a făcut-o din

răutate, dar când mă gândesc la perioada aceea, mai ales când era mică de tot, simt ca și cum totul ar fi fost pus la cale de o mână nefastă. Copilita asta cu ochi rotunzi, albaștri, cu gura mică, țuguiată, pe care unii o găseau așa de nemaipomenită, m-a chinuit aproape mai mult decât oricine altcineva de la curte. Puteam fi sigur că în fiecare dimineață avea să vină cu pașii ei șovăitori – abia învățase să meargă când a început să vină! – la locuința piticilor, ținându-și sub braț puiul de pisică. Piccolino, vrei să te joci cu noi? îi răspund: nici vorbă, am alte treburi de făcut, timpul meu nu-i pentru joacă.

— Și ce treburi ai? mă întreabă ea obraznic.

— Nu sunt lucruri de explicat unui copil, răspund eu.

— Bine, dar tot o să ieși, nu? Că doar n-o să stai lungit toată ziua să dormi! Eu de mult m-am sculat, de mult de tot... Așa că trebuia să ies cu ea, nu puteam zice nu, de dragul stăpânilor, cu toate că de fapt clocoteam de nervi. Și mă lua de mână ca și cum as fi fost tovarășul ei de joacă. Nu putea dacă nu mă lua de mână, iar mie nimic nu-mi provoacă mai multă scârbă decât mâinile umede de copil. Țineam pumnul strâns, dar atunci îmi apuca pumnul și mă ducea încolo și-ncoace și sporovăia fără încetare. Le vorbea păpușilor pe care trebuia să le îmbrace și cărora trebuia să le dea de mâncare, cățeilor nou-născuți, care abia făceau ochi și orbecăiau în culcușul lor din fața cotețului, grădinii de trandafiri unde voia să ne jucăm cu pisoiul. Mă plictisea interesul ei pentru toate animalele, dar nu pentru cele mari, numai pentru pui și pentru tot ce-i mic. Putea să se joace cu pisoiul la nesfârșit și dorea să mă joc și eu cu ea. Credea că sunt și eu copil ca ea și că mă bucuram de orice. Eu! Eu de nimic nu mă bucur. Se întâmpla uneori să-i treacă prin cap un gând înțelept, când vedea cât de plictisit și acru eram, să se uite mirată la mine, la fața mea zbârcită de om bătrân, și să zică: de ce nu-ți place să te joci?

Și când nu primea răspuns nici din gura mea ferecată și nici din ochii mei reci de pitic în care zac mii de ani de experiență, ochii ei de copil nou-născut deveneau temători și atunci rămânea tăcută câteva clipe.!

Ce este joaca? O ocupație fără rost – fără nici un fel de rost. Un fel ciudat de „a te face" că ai legătură cu lucrurile. Nu le iei drept ceea ce sunt, nu în mod serios, „te faci" că ar fi ceea ce sunt. Astrologilor le place să se joace cu stelele, prințului – cu construcțiile lui, cu bisericile, cu imaginile răstignirii și clopotnițele, Angelicăi – cu păpușile; toți se joacă, toți sunt prefăcuți. Numai eu detest prefăcătoria. Numai eu sunt.

Odată m-am furișat în camera ei pe când dormea cu oroarea de pisoi lângă ea și i-am retezat capul afurisitului cu pumnalul. Pe urmă l-am aruncat pe maldărul de gunoi de sub fereastra palatului. Atât de furios eram, că abia dacă mi-am dat seama ce-am făcut. Adică de știut, știam eu foarte bine, deoarece am pus în aplicare un plan care de mult îmi încolțise în minte și care tot creștea în orele oribile de joacă din grădina cu trandafiri. Nimeni n-a putut s-o împace când nu l-a mai găsit lângă ea, iar când i-au spus că pesemne murise, a doborât-o un fel de febră necunoscută care a ținut-o mult timp la pat, așa că, slavă Domnului, am scăpat de ea în perioada aceea. Când în cele din urmă iar a venit, a trebuit bineînțeles să-i ascult lunga și trista poveste despre soarta micuțului ei iubit, despre ce se întâmplase și cât de misterios era ce se petrecuse cu el. Nimeni nu-și bătea capul să afle cum dispăruse pisica, dar toată curtea a rămas un timp speriată pentru că se găsiseră câteva picături de sânge inexplicabile pe gâtul fetei și se spunea că ar fi semn rău. Toate semnele care ar putea fi prevestitoare de ceva, indiferent ce, trezesc un interes uluitor.

De fapt, n-am avut pace toată copilăria ei, deși jocurile s-au mai schimbat o dată cu trecerea timpului. Se ținea mereu după mine și voia să-i fiu confident, dar pe mine deloc nu mă interesau confidentele ei. Mă întreb uneori dacă nu cumva preferința ei stăruitoare pen- – tru mine nu se datora aceleiași atracții pe care o avea față de puii de pisică, de câine, de rațe și așa mai departe. Poate că nu se simțea bine în lumea celor mari, poate că adulții o înfricoșau, poate că ceva o speriase. Dar asta nu era treaba mea! Nu era vina mea că se simțea singură. Numai că ea de mine se ținea scai, deși crescuse și nu mai era chiar o copilită. Mama ei n-o mai băga în seamă, se „jucase" cu ea atâta timp cât arătase ca o păpușă – așa că și ea se preface, toți oamenii se prefac –, iar tatăl ei avea bineînțeles mintea la treburile lui. Și poate mai avea el și un alt motiv pentru care nu se preocupa de Angelica, dar asta e o chestiune asupra căreia nu vreau să mă pronunț.

Abia când s-a făcut de vreo zece-doisprezece ani a devenit mai tăcută și mai retrasă, drept care am scăpat de ea. De atunci mă lasă în pace și se ține la distanță. Dar încă mai clocotesc de furie de îndată ce mă gândesc la câte am avut de pătimit din cauza ei.

Acum începe să se maturizeze, a împlinit cincisprezece ani și curând va fi considerată o doamnă. Cu toate acestea, este încă foarte copilăroasă și nu se comportă deloc ca o doamnă de neam. Și pe urmă nu se poate ști cine îi este tată, ar putea fi prințul, dar la fel de bine ar putea să fie copil din flori, și arunci degeaba e tratată ca fiică de prinț. Unii spun că e frumoasă. Eu nu văd nimic frumos pe fața ei de copil, cu gura întredeschisă și ochii mari care nu par să înțeleagă absolut nimic.

Iubirea este ceva care moare. Iar când moare intră în stare de putrefacție și poate deveni teren fertil pentru o

nouă iubire. Atunci iubirea moartă își trăiește viața tainică în cea nouă și astfel iubirea de fapt nu moare.

Aceasta este, după câte înțeleg eu, experiența de viață a prințesei, experiență pe care-si bazează ea fericirea. Pentru că nu încape îndoială că este fericită. Și, în felul ei, răspândește fericire în jur. În momentul de față don Riccardo e fericit.

Poate că și prințul e fericit. Fiindcă iubirea pe care a trezit-o în ea odinioară încă mai trăiește. Se preface că iubirea ei trăiește. Amândoi se prefac că iubirea lor trăiește.

Prințesa a avut odată un iubit pe care l-a trimis la tortură când a înselat-o. L-a făcut pe prinț, care habar nu avea de nimic, să-l condamne pentru o crimă de care nu era nicidecum vinovat. Eu eram singurul care știa cum stăteau lucrurile. Și am asistat la tortură ca să-i pot relata după aceea cum a îndurat chinul. Nu l-a îndurat ca un erou, ci ca oricare altul. Poate că el este tatăl fetiței. Mai știi! Dar se prea poate să fie prințul. Pentru că prințesa l-a convins în modul cel mai fermecător că iubirea lor pășea la vremea aceea pragul unei noi primăveri, îl lua în brațe în fiecare noapte și îi clădea pântecul înșelat, dar tânjea după iubitul pe care tocmai îl pierduse, își mângâia prințul ca și cum ar fi fost cel ce meritase tortura. Iar prințul o mângâia ca în primele lor nopți de iubire înflăcărată. Iubirea moartă își trăia taina în iubirea vie.

Duhovnicul prințesei vine în fiecare sâmbătă dimineața la o oră stabilită. Atunci este de mult sculată, îmbrăcată și se roagă deja de câteva ore, îngenuncheată în fața crucifixului. E pregătită serios pentru spovedanie.

N-are nimic de mărturisit. Nu din înșelătorie, din ipocrizie, dimpotrivă, vorbește deschis, din inimă. Nu știe de păcat. Nu știe că ar fi făcut ceva rău. Poate că o repezise

prea tare pe cameristă când îi aranjase părul cu atâta stângăcie. Prințesa este o foaie imaculată asupra căreia duhovnicul se apleacă, zâmbind, ca asupra unei imaculate fecioare.

Ochii îi sunt plini de curățenie și smerenie după rugăciune, după scufundarea în lumea crucifixului. Omulețul torturat care atârnă pe crucea lui de jucărie a suferit pentru ea și astfel orice păcat dispare fără urmă din sufletul ei. Și din memorie. Se simte plină de vigoare, întinerită, dar în același timp cuprinsă de o stare de evlavie și de fervoare care se potrivește cu fața ei serioasă, nefardată, și cu rochia neagră lipsită de orice ornament. Se așază și îi scrie o scrisoare iubitului ei despre cum se simte, o scrisoare potolită, ca de la soră la frate, fără nici un cuvânt despre dragoste sau întâlniri. În clipele acestea de cucernicie nu suportă nici o aluzie indecentă. Eu îi duc iubitului scrisoarea.

Nu încape îndoială că este profund religioasă. Religia e pentru ea ceva esențial și foarte real. Îi este necesară și se folosește de ea. Face parte din inima ei, din sufletul ei.

E și prințul religios? Asta-i mai greu de spus. Sigur că în felul lui este, deoarece el este orice, cuprinde absolut tot – dar se poate numi asta a fi religios? îi place că există ceva care se numește religie, îi face plăcere să audă vorbindu-se de religie, să asculte discuții frumoase și inteligente despre concepția pe care religia o are despre lume – cum ar putea ceva omenesc să-i fie străin? Admiră iconostase, portrete ale Madonei făcute de pictori vestiți și temple frumoase, mărețe, mai ales cele pe care le-a ridicat el. Și apoi, este desigur religios ca prinț; în această calitate, religiozitatea lui este la fel de sinceră ca și a ei. Înțelege că poporul are nevoie de religie, că nevoia aceasta trebuie satisfăcută, și de aceea ușa le este permanent deschisă celor care au misiunea de a o satisface. Prelați și clerici de tot felul

circulă prin palat ca la ei acasă. Dar este el în adâncul sufletului, religios, așa cum este ea? Asta e cu totul altceva – și n-am de gând să mă pronunț.

Dar ea este, după cum am spus, profund religioasă.

S-ar putea să fie amândoi religioși, fiecare în felul său?

Ce este religia? Mi-am frământat mult mintea cu întrebarea asta și degeaba.

Am reflectat la ea în special cu ocazia carnavalului de acum câțiva ani, când mi s-a cerut să fac pe episcopul, să-mi pun haine de ceremonie și să dau sfânta împărtășanie piticilor de la curtea din Mantova, care îl însoțeau pe prințul de acolo. Ne-am adunat în jurul micului altar amenajat întruna din sălile palatului în prezenta oaspeților pe care-i umfla râsul – cavaleri, nobili și filfizoni în costumele lor caraghioase. Am ridicat crucifixul și toți piticii au căzut în genunchi. Acesta este mântuitorul vostru, am rostit cu voce puternică și ochi înflăcărați de pasiune. Acesta este mântuitorul tuturor piticilor, el însuși pitic, chinuit de marele prinț Filat din Pont și agățat pe mica lui cruce de jucărie, spre bucuria și alinarea tuturor oamenilor de pe pământ. Am adus potirul și l-am ridicat spunând: Acesta este sângele lui de pitic, care spală toate păcatele și în care toate sufletele întinate se fac albe ca zăpada. Și apoi am adus azimă, le-am arătat-o și am mâncat și am băut din amândouă în fața lor după cum e datina, explicându-le tâlcul sfintei taine:

— Mănânc din trupul lui diform, ca al vostru. E amar ca fierea, pentru că e plin de ură. Să mâncați cu toții din el! Beau sângele lui care arde ca focul și nimeni nu-l poate stinge. Parcă mi l-as bea pe-al meu. Mântuitor al tuturor piticilor, fie ca focul tău să înghită tot pământul!

Si am aruncat vinul pe cei care ședeau holbându-se uimiți și albiți la față la trista noastră ceremonie a

împărtășaniei.

Eu nu sunt un profanator. Ei au profanat, nu eu. Dar prințul a dat ordin să mi se pună cătușe câteva zile, pentru că el voise ca totul să fie un fel de glumă, iar eu îi stricasem planul, fiindcă oaspeții, în loc să se distreze, erau indignați, aproape că se speriaseră. Cătușe atât de mici nu aveau și au trebuit să le facă special pentru mine, deși fierarul era de părere că se cheltuie prea multă muncă pentru o pedeapsă atât de scurtă; dar prințul a spus că poate le vor folosi și altă dată. Mi-a dat drumul repede, mai curând decât fusese hotărât; cred că m-a pedepsit mai mult de ochii oaspeților, pentru că, de îndată ce-au pornit la drum, m-a eliberat. Un timp după aceea mă privea cu ochi cam neîncrezători și căuta să nu rămână singur cu mine, ca și cum îi era puțin teamă.

Desigur că piticii n-au înțeles nimic. Fugeau de colo colo ca niște găini speriate, piuind cu vocile lor prăpădite de castrați. Nu știu de unde au vocile astea caraghioase, vocea mea e profundă, groasă. Dar ei sunt dresați și castrați până în străfundul sufletului, majoritatea sunt bufoni și ne fac de rușine neamul cu glumele lor grosolane la adresa propriului trup.

E un neam demn de dispreț. Tocmai de aceea l-am făcut pe prinț să-i vândă pe toți, unul câte unul, până n-am mai rămas decât eu. Mă bucur c-au dispărut de-aici și nu-i mai văd, și că locuința piticilor e pustie, că nu mai e nimeni când stau treaz noaptea și cuget, îmi pare bine că s-a terminat și cu Josafat, că nu-i mai văd fața smochinită de babă și că nu-i mai aud chițăitul. Mă bucur că sunt singur.

Asta-i soarta mea, să-mi urăsc propriul neam. Propria-mi semințe îmi trezește ura. Dar și pe mine însumi mă urăsc. Mă hrănesc din propria-mi carne îmbibată cu fiere, îmi beau propriul sânge plin de otravă, împlinesc zilnic

propriul meu rit singuratic al împărtășaniei ca trist episcop al neamului meu.

Comportarea prințesei a fost cam stranie după întâmplarea aceea care i-a scandalizat atâta pe toți. În dimineața când am fost eliberat, m-a chemat imediat la ea și când am intrat în dormitor m-a privit în tăcere, cu ochi gânditori, iscoditori. Mă așteptasem la reproșuri și chiar la o nouă pedeapsă, dar, când în sfârsit se hotărî să vorbească, îmi mărturisi că ceremonia împărtășaniei o impresionase puternic, simțise în ea ceva sinistru, înspăimântător, care făcea apel la ceva din adâncul sufletului ei. Cum de reușisem să pătrund până în străfundurile ființei ei și să-i vorbesc?

Nu pricepeam nimic, dar am zâmbit zeflemitor atunci când ea, lungită în pat, privea absent dincolo de mine.

M-a întrebat cum credeam eu că se simte cel atârnat pe o cruce? Când e biciuit, torturat, când moare, înțelege, îmi spuse, că Cristos în mod sigur o urăște. Că era cu siguranță plin de ură, în timp ce suferea de dragul ei.

Nu m-am obosit să răspund și nici ea nu mai spuse nimic; zăcea acolo în pat și privea în gol cu ochi visători.

Pe urmă făcu un gest ușor cu mâna ei frumoasă, ceea ce însemna că nu mai avea nevoie de mine, își chemă camerista să-i aducă rochia purpurie, fiindcă voia să se scoale.

Nici până-n ziua de azi n-am înțeles ce-a apucat-o atunci.

Am observat că uneori îi sperii pe oameni. Dar ceea ce îi sperie sunt ei înșiși, își închipuie că frica le vine de la mine, dar de fapt îi sperie piticul din ei, ființa aceea asemănătoare omului, cu chip de maimuță, care își ridică uneori capul din străfundurile sufletului lor. Li se face frică pentru că nu știu că poartă în ei încă o ființă. Se

înspăimântă ori de câte ori iese ceva la suprafață, ceva dinlăuntrul lor, din smârcurile sufletului, pe care nu-l recunosc și care nu seamănă cu viața lor din realitate. Atâta timp cât nu se vede nimic la suprafață, nu le este frică, nu se alarmează că ar putea să apară ceva. Se țin drepți, se mișcă impasibili, cu pielea feței întinsă pe care nu se citește absolut nimic. Dar înlăuntrul lor există întotdeauna altceva, ceva ce ei pretind că nu există, și astfel trăiesc, fără să bage de seamă, mai multe vieți diferite în același timp – ciudat de secrete și de incoerente. Și sunt diformi, deși nu se vede pe ei.

Eu îmi trăiesc exclusiv viața mea de pitic. Merg tot timpul la fel de drept și fața îmi e întotdeauna aceeași. Sunt mereu numai eu însumi, mereu același, eu trăiesc numai o singură viață. Nu port în mine o altă ființă. Pot identifica tot ce se află înlăuntrul meu, nu apare nimic altceva la suprafață și nimic nu e învăluit în negură. Tocmai de aceea mi-e străină spaima pe care o simt ei, spaima de ceva incoerent, necunoscut, tainic. Pentru mine nu există nimic din toate acestea, în mine nu mai există și „altceva”.

Spaima? Ce este spaima? Oare spaimă simt când stau culcat noaptea și văd cum mi se apropie de pat fantoma lui Josafat, cum vine spre mine palid ca moartea, cu vânătăi în jurul gâtului și gura larg deschisă?

Nu sunt deloc tulburat, nu am nici un fel de regrete, nu simt nimic care să-mi creeze vreo neliniște oarecare. Când îl văd, nu mă gândesc decât că e mort și că eu de atunci sunt complet singur.

Vreau să fiu singur, absolut singur. Și văd limpede că e mort. Nu e decât fantoma lui; eu sunt complet singur în întuneric, așa cum am fost din ziua când l-am sugrumat. Nu e nimic înspăimântător în asta.

A venit la curte un demnitar pe care prințul îl înconjoară cu deosebită politețe, aproape cu stimă. A fost chemat la curte și prințul spune că îl așteaptă de multă vreme, așa că acum e foarte fericit că în fine i-a făcut onoarea să vină. Se poartă cu el exact ca și cum i-ar fi egal.

Nu toată lumea socotește ridicol lucrul ăsta, unii zic că este cu adevărat un om foarte important și egalul unui prinț. Dar nu e îmbrăcat ca un prinț, ci destul de simplu, încă nu m-am lămurit ce face și de ce este atât de nemaipomenit. O să se afle cu timpul. Se zice că o să stea aici vreme îndelungată.

Trebuie să recunosc că pare a fi demn de respect, demnitatea ținutei lui e mai naturală decât a multora, are fruntea înaltă, frunte de gânditor, cum spun oamenii, iar fața, cu barba încărunțită, îi dă un aer nobil și este chiar foarte frumoasă, întreaga lui ființă are ceva distins și armonios și se poartă mereu calm, cu sânge rece. Mă întreb ce diformitate are.

Oaspetele acesta deosebit mănâncă la masă cu prințul. Stau tot timpul de vorbă despre cele mai diverse subiecte și în timp ce-mi servesc stăpânul – vrea mereu să-l servesc eu – îmi dau seama că e un om cultivat. Are cunoștințe despre o sumedenie de lucruri și îl interesează orice. Caută să explice totul, însă, spre deosebire de alții, nu este permanent sigur de corectitudinea explicațiilor lui. Mai întâi își expune îndelung și cu lux de amănunte punctul de vedere asupra unei chestiuni și pe urmă se întâmplă să cadă pe gânduri și să murmure visător: dar poate nu-i așa. Nu știu ce să cred despre asta. Aș putea socoti că e un fel de înțelepciune, dar e la fel de posibil să nu știe nimic sigur și atunci toate teoriile pe care se trudește să le clădească nu servesc la nimic. Experiența pe care o am despre gândirea omenească îmi spune că mai degrabă așa stau lucrurile. Mulți nu înțeleg totuși că ar trebui să fie mai modești.

Poate el înțelege, dar prințului nu-i pasă și îl ascultă ca și cum ar sta lângă un izvor străveziu al cărui clipocit dezvăluie întruna cunoștințe și înțelepciune, îi soarbe cuvintele ca un biet ucenic maestrului său, dar își păstrea- / za în același timp și demnitatea lui de prinț. Uneori îi spune „mare maestre”. Atunci mă întreb care poate fi motivul unei asemenea umilințe lingușitoare. Pentru că, dacă e vorba de stăpânul meu, există întotdeauna un motiv.

De cele mai multe ori învățatul se face că nu-i aude cuvintele măgulitoare. S-ar putea să fie cu adevărat modest. Dar uneori se exprimă cu fermitate, își expune clar și apăsat punctele de vedere, argumentează cu inteligență ascuțită și pătrunzătoare. Așadar, nu șovăie întotdeauna.

Însă vorbește mereu la fel de liniștit, și vocea îi este frumoasă, deosebit de limpede. Cu mine e amabil, chiar pare a fi interesat. De ce, nu știu. Uneori mi se pare că seamănă puțin cu prințul, dar n-aș putea spune exact în ce fel. Nu este prefăcut.

Acest străin remarcabil a început pregătirile pentru o lucrare la mânăstirea franciscană Santa Croce, o pictură pe latura scurtă a sălii de mese. Deci este un simplu meșteșugar care zugrăvește imagini cu sfinți și cu alte asemenea subiecte, ca mulți alții de pe aici. Așadar, asta îl face atât de „remarcabil”.

Dar nu aș vrea să afirm că n-ar putea să aibă și alte calități, ceva în plus, sau că ar putea fi comparat cu frații lui de breaslă mai simpli. E mult mai impunător, trebuie să admitem asta, și se vede prea bine că prințul îl ascultă cu mai cu multă atenție pe el. Dar că îl ascultă fără încetare ca pe un oracol și că-l poftește zilnic să mănânce cu el la masă, asta nu pot să-mi explic. La urma urmei, nu e decât un meșteșugar, tot ce realizează este lucru de mână, chit că educația și mintea îi sunt atât de cuprinzătoare – atât de

multe, încât nici nu-și dă seama! Cum îi lucrează mâinile nu știu, sper că știe el ce face de vreme ce prințul l-a angajat, dar că-și lasă gândul să zboare în sfere pentru care mintea nu-i e încă pregătită, asta recunoaște chiar și el. Trebuie să fie vreun vizionar. Cu toată bogăția de idei, stă pe un teren cam nesigur, iar lumea pe care pretinde că o creează pare cu totul ireală.

Dar e foarte curios că nu mi-am făcut încă o părere definitivă despre el. De ce, nu știu. Altfel, îmi fac imediat o părere despre orice persoană cu care sunt pus față în față. E posibil că atât înfățișarea pe care o are, cât și personalitatea lui sunt cu mult peste nivelul obișnuit. Dar nu știu de ce gândesc astfel, ce motiv am să simt că ar fi așa. De fapt, nu știu în ce constă superioritatea lui sau dacă este într-adevăr superior. Ar trebui să fie asemănător celorlalți oameni cu care am avut de-a face.

În orice caz, sunt convins că prințul are o părere prea bună despre el.

Îl cheamă Bernardo, un nume cât se poate de obișnuit.

Prințesa nu se interesează deloc de el. Pentru ea este un bătrân și nimic altceva. Și discuțiile pe care bărbații le au unii cu alții par a-i fi complet străine. Când asistă la acest nesfârșit schimb de idei mărețe, nu scoate o vorbă și se vede că e cu gândul aiurea. Nu cred că aude ce spune bărbatul acela remarcabil.

Dar se pare că pe el îl interesează foarte mult persoana ei. Am văzut eu cum o studiază pe furiș când nu-l observă nimeni, îi examinează fața ca și cum ar căuta ceva; privirea îi este gânditoare și apoi devine din ce în ce mai contemplativă. Mă întreb ce o fi găsit atât de captivant la ea.

Chipul ei n-are nimic interesant. Se vede imediat că e o târfă, cu toate că știe să se ascundă sub o mască de

inocență mincinoasă. Nu-i nevoie s-o privești prea mult ca să-ți dai seama. Și în afară de lucrul ăsta, ce-ar mai fi de cercetat pe fața ei păcătoasă? Ce poate fi atrăgător?

Dar este limpede că pe el totul îl atrage. Am văzut cum culege câte o piatră de pe jos, o analizează, o întoarce pe toate părțile și după aceea o pune în buzunar ca pe un lucru prețios. Dă impresia că-l poate fascina absolut orice. E nebun?

Un nebun demn de invidiat! Cel căruia o simplă piatră i se pare prețioasă merită să aibă parte de bogății oriunde s-ar afla.

Este incredibil de curios. Peste tot își bagă nasul, vrea să afle totul, pune întrebări despre toate cele. Pe muncitori îi iscodește despre uneltele și metodele lor de lucru, face comentarii și schimbări. Se întoarce acasă cu flori de pe unde cutreieră el în afara orașului și apoi le smulge petalele ca să vadă cum arată înăuntru. Și e în stare să observe ore întregi zborul păsărilor, ca și cum și asta ar fi ceva demn de luat în seamă. Până și capetele de ucigași și tâlhari trași în țeapă în fața porții palatului, care sunt acolo de atâta timp că nimeni nu mai vrea să le privească, el le examinează îndelung ca pe niște enigme interesante și le desenează cu un condei de argint. Când l-au spânzurat pe Francesco acum câteva zile aici afară, în piață.

A venit și el să se uite și s-a așezat chiar în față, în rând cu copiii, ca să vadă bine. Nopțile stă și se uită la stele. Curiozitatea lui este nemărginită. Să fie chiar totul atât de interesant?

Nu-mi pasă unde-si bagă el nasul. Dar dacă mă mai atinge o dată, bag pumnalul în el. Am luat hotărârea asta și nu mă interesează cât mă costă.

În seara asta, când i-am turnat vinul, mi-a apucat mâna și a vrut să se uite la ea – mi-am tras-o imediat, supărat.

Dar prințul mi-a spus zâmbind să i-o arăt. A analizat-o în amănunt, a studiat cu impertinență articulațiile, cutele de la încheietură și a dat chiar să-mi ridice mâneca, să-mi vadă brațul. Mi-am smucit-o din nou indignat la culme, clocotind de nervi. Amândoi au început să zâmbească în timp ce eu stăteam deoparte și simțeam că-mi ies flăcări pe ochi.

Dacă mai pune vreodată mâna pe mine, am să fac eu să-i curgă sângele!

Nu suport atingerea unei ființe omenești, nu vreau să se apropie nimeni de trupul meu.

Circulă niște zvonuri suspecte, cum că l-ar fi făcut pe prinț să-i dea leșul lui Francesco pentru ca să-l despice și să vadă cum arată un om pe dinăuntru. Nu poate fi adevărat. E cu totul incredibil. Și este exclus să fi dat jos trupul, fiindcă e menit să atârne acolo tot timpul, spre aducere-aminte pentru popor și spre rușinea făptașului, că așa s-a dat sentința și de ce nu l-ar ciuguli corbii și pe escrocul ăla ca și pe toți ceilalți? Din păcate, l-am cunoscut și eu și știu prea bine că merită cea mai crudă pedeapsă din câte există; de câte ori n-a aruncat el cuvinte de ocară după mine pe stradă! Dacă îl dau jos pedeapsa nu mai e aceeași ca a celorlalți spânzurați.

Abia în seara asta am aflat. Acum s-a făcut noapte și nu pot vedea dacă leșul mai atârnă la locul lui.

Nu-mi vine să cred că prințul a acceptat așa ceva.

Este adevărat! L-au dat jos pe ticălos! Am aflat și ce s-a ales de el. L-am surprins pe bătrânul învățat tocmai în timp ce făcea treaba aia infamă!

Am băgat eu de seamă că se întâmplă ceva în pivniță, am văzut deschisă o ușă care altfel e mereu închisă. Am observat asta încă de ieri, dar n-am dat mare atenție. Azi am coborât să văd mai îndeaproape ce se petrece și am

văzut că ușa era tot întredeschisă. Am nimerit într-un coridor lung și întunecat și am ajuns apoi la o altă ușă care nu era nici ea închisă, m-am strecurat înăuntru fără să fac nici un zgomot – și acolo, într-o încăpere largă, se vedea bătrânul în lumina ce venea printr-o deschizătură a zidului de miazăzi; era aplecat peste cadavrul despicat al lui Francesco! Mai întâi nu mi-a venit să-mi cred ochilor, dar era acolo, și era despicat, i se vedeau măruntaiele, inima și plămânii, parcă era un animal. Niciodată n-am văzut ceva mai scârbos, nu, nici măcar nu mi-am imaginat vreodată ceva atât de dezgustător ca niște măruntaie de om. Iar el stătea aplecat și le studia cu mare atenție și interes, și tocmai tăia ceva în jurul inimii cu un cuțitas. Atât de prins era de ceea ce făcea, încât nici n-a observat că intrasem. Parcă nu mai exista nimic pentru el în afară de grețosenia pe care o făcea. Dar în cele din urmă își ridică privirea, cu ochii strălucind de fericire. Se vedea pe fața lui că era fascinat, ca și cum participa la o ceremonie solemnă. Puteam să-l observ în voie pentru că el stătea în lumină, în timp ce eu mă găseam în plină umbră. Și pe urmă părea complet transportat, ca un profet care vorbește cu Dumnezeu. Era cu totul respingător.

Egalul unui prinț! Un prinț care se ocupă cu tâlcul măruntaielor unui ticălos. Care răscolește în cadavre!

Azi-noapte au stat până după ora 12 și au vorbit mai abitir ca altă dată. Pur și simplu s-au înflăcărat până la extaz de atâta vorbă. Au vorbit despre natură, despre cât de nesfârșită și de bogată este. Un singur tot, un întreg, o minune! Venele care poartă sângele prin corp așa cum sunt purtate apele sub pământ, plămânii care respiră precum oceanele, cu fluxul și refluxul lor, scheletul care susține corpul așa cum straturile de roci susțin pământul – iar lutul este carnea lui. Focul din adâncul pământului care, ca și căldura sufletului, izvorăște din soare, soarele cel sfânt,

bătrânul soare preavenerat, care a dat naștere tuturor sufletelor și care este izvor și început a tot ce este viață, soarele care din lumina sa dă lumină tuturor aștrilor din univers. Pentru că lumea noastră nu este decât una din miile de stele ale universului. Parcă erau hipnotizați. Și eu trebuia să stau și să ascult indiferent ce ziceau, fără să pot obiecta în nici un fel. Înclin din ce în ce mai mult să cred că e nebun și că e pe cale să-l facă și pe prinț să-si piardă mințile. Este de neînțeles cum stăpânul meu devine atât de slab și de maleabil în mâinile lui.

Cum poate cineva să ia chiar în serios toate aceste baliverne? Cum poți crede că există o asemenea ordine, o astfel de armonie divină, după cum o numește el? Cum poate cineva să folosească vorbe atât de mari, frumoase și fără sens? Minunea naturii! Pe mine gândul mă purta la măruntaiele lui Francesco si-mi venea să vărs.

Ce fericire, exclamară amândoi în extaz, să poți pătrunde cu privirea minunata împărăție a naturii! Ce infinit de multe există de cercetat! și cât de măreț și de îmbogățit se va ridica omul aflând toate aceste forțe ascunse de care se va putea sluji! Elementele se vor supune ascultătoare voinței omenești, focul îi va da și el ascultare, ținut în frâu în ciuda sălbăticiei lui, pământul va da recolte însutite, pentru că omul va fi aflat legile rodniciei, fluviile îi vor fi robi ascultători, oceanele îi vor purta corăbiile pretutindeni pe acest pământ care plutește ca o minunată stea în univers. Da, omul va ajunge să stăpânească până și aerul, și într-o bună zi va învăța să imite zborul păsărilor când, eliberat de greutate, va izbuti să plutească precum ele sau precum stelele spre țeluri pe care nici o minte de om nu le poate azi înțelege și nici bănui.

Ah! Cât de minunat este să trăiești! Ce măreață este viața omului!

Entuziasmul lor nu avea sfârșit. Parcă erau niște copii care visează la jucării, atât de multe jucării, că nu mai știu ce să facă până la urmă cu ele. Eu îi priveam cu ochii mei de pitic fără să-mi schimb câtusi de puțin expresia feței mele bătrâne, zbârcite. Piticii nu sunt asemeni copiilor. Ei nu se joacă niciodată. Mă întindeam doar să le umplu cupele pe care le goleau în timp ce tot vorbeau.

Ce știu ei despre măreția vieții? De unde știu ei că este măreață? Este doar un fel de a vorbi, cuvinte pe care oamenii le spun cu plăcere? S-ar putea la fel de bine afirma că viața este un nimic. Că e măruntă, complet lipsită de importanță, o târâtură pe care o poți strivi cu unghia. Și când o strivești cu unghia, nici nu poate să protesteze. E la fel de mulțumită de dispariția ei ca și de orice altceva. Și de ce n-ar fi? De ce ar fi atât de important să existe? De ce ar căuta să existe sau de fapt de ce ar trebui să caute ceva anume? La urma urmelor, de ce nu i-ar fi totul complet indiferent?

Să privești în adâncul naturii! Ce fericire mai e și asta? Dacă ar putea ei într-adevăr să privească acolo s-ar îngrozi, s-ar umple de oroare. Ei cred că totul există de dragul lor, pentru bunăstarea și bucuria lor, pentru ca să trăiască ei o viață cu adevărat măreață și minunată. Ce știu ei despre asta? De unde știu ei că totul este gândit tocmai de dragul lor și de dragul straniilor dorințe copilărești pe care le au?

Își închipuie că citesc cartea naturii, cred că e deschisă acolo în fața lor. Cred că pot să dea paginile înainte și să citească chiar acolo unde nu e scris încă nimic, unde nu sunt decât niște foi goale. Ce nebuni, închipuiți și fără minte! Vanitatea lor nerușinată depășește orice limită! Cine poate să știe ce poartă natura în pântec, care îi sunt secretele în legătură cu viitorul rod? Cine poate să ghicească ceva? Știe oare o mamă ce a zămislit? Cum să

știe? Așteaptă să-i vină sorocul și atunci vede ce aduce pe lume. Ar putea să-i învețe lucrul ăsta un pitic.

El și modest! M-am înșelat cumplit. Dimpotrivă, e cel mai îngâmfat om pe care l-am întâlnit vreodată. Toată ființa lui, spiritul, totul nu este altceva decât orgoliu. Și gândirea îi este atât de plină de fumuri, că vrea să guverneze ca un prinț asupra unei lumi care nu-i aparține.

Poate că pare modest pentru că tot timpul se arată ocupat cu cercetatul și spune că nu știe cutare sau cutare lucru și că încearcă și el după puterile lui să le afle. În schimb, crede că știe cum e alcătuit întregul, de ce există, care e rostul lui! E modest când e vorba de lucruri mici, nu de cele mari. Foarte stranie modestie!

Orice are într-un fel sau altul rostul său, tot ce se întâmplă și tot ce fac oamenii. Dar viața ca atare nu are nici un rost și nici nu poate să aibă. Pentru că, dacă ar avea, nu ar putea să fie.

Asta este credința mea.

Ce rușine! Ce infamie! Niciodată n-am fost batjocorit într-un asemenea hal ca în ziua aceea înfiorătoare. Am să încerc să notez ce mi s-a întâmplat, cu toate că aș prefera să nu mă mai gândesc deloc la asta.

Prințul îmi ordonase să merg la maestro Bernardo, care lucra în trapeza de la Santa Croce și avea nevoie de mine. Am pornit-o într-acolo, deși mă cam supăra faptul că eram tratat drept servitor al acestui înfumurat care pe mine nu mă interesa nicicum. M-a primit cu toată amabilitatea, spunându-mi că îl interesaseră dintotdeauna foarte mult piticii, îmi ziceam, ce nu-l interesează pe omul ăsta care caută răspunsuri în mațele lui Francesco și în stelele de pe cer? Dar despre mine nu poate ști nimic, îmi ziceam de asemenea. Mi-a mai îndrugat un rând de cuvinte la fel de amabile și de goale, după care mi-a spus că ar vrea să mă

picteze. La început m-am gândit că, dacă era vorba de un portret pe care îl comandase prințul, nu puteam decât să mă simt flatat, dar i-am spus totuși că nu voiam să-mi deseneze cineva chipul. Dar de ce? întrebă el. I-am răspuns așa cum era normal: chipul meu îmi aparține numai mie. I se păru curios, zâmbi puțin, dar după aceea recunoscu că există în mod indiscutabil o fărâmă de adevăr în ceea ce spusesem. Cu toate acestea, orice chip, chiar dacă nu-l pictează nimeni, aparține multora, de fapt tuturor celor care îl privesc. El însă voia să mă deseneze ca să observe cum eram făcut și de aceea îmi ceru să-mi scot hainele ca să poată schița un studiu al trupului meu. Simțeam cum încep să pălesc. De furie și de groază, nu știu de care mai mult, dar amândouă îmi cuprinseseră întreaga ființă și mă apucă tremuratul.

Observă și el cât de năprasnică îmi era tulburarea din cauza infamiei lui. Și atunci începu să-mi spună că nu e nici o rușine să fii pitic și nici să te arăți așa cum ești. Avea întotdeauna același profund respect pentru natură, chiar atunci când, din capriciu, se arăta capabilă să creeze ceva mai puțin obișnuit. Nu este deloc umilitor să te arăți altcuiva așa cum ești făcut și nimeni nu e de fapt stăpân asupra sa. Ba eu sunt! am zbierat nebun de furie. Voi nu sunteți stăpânii voștri! Dar eu, ei bine, eu sunt propriul meu stăpân!

Explozia mea de mânie l-a lăsat complet rece; mai mult, mă urmărea cu interes și curiozitate, ceea ce mă ațâța și mai și. Apoi mi-a spus că trebuie să înceapă și se apropie de mine. Nu suport să se apropie cineva de trupul meu! i-am strigat ieșit din minți. Nu mă luă deloc în seamă și, înțelegând că de bunăvoie n-am să-mi dau niciodată jos hainele, se pregăti să mă dezbrace el. Am izbutit să-mi smucesc pumnalul din teacă și păru foarte mirat când mi-l văzu sclipind în mână. Dar mi l-a luat și l-a pus frumușel

deoparte. Mi se pare că ești cam periculos, zise cu privirea mirată. Auzindu-l, am simțit cum zâmbesc disprețuitor, începu apoi să-mi scoată liniștit hainele și să mă despoaie cu cea mai mare nerușinare. Mă opuneam disperat, ca și cum mi-ar fi fost viata în joc, dar totul era în zadar, pentru că avea mult mai multă forță decât mine. Și după ce termină infamia asta, mă ridică și mă așeză pe un fel de estradă în mijlocul încăperii.

Stăteam acolo fără apărare, dezgolit și cu totul neputincios, deși clocoteam de mânie. Și puțin mai încolo stătea el, complet nepăsător, și mă studia, îmi observa liniștit și nemilos rușinea. Eram pur și simplu pradă unei priviri neobrăzate care mă analiza și mă acapara, mă trecea în stăpânirea lui. Faptul că stăteam așa, expus privirilor unui alt om, a fost o umilință atât de adâncă, încât și acum mă simt vinovat că am suportat-o.

Încă îi mai aud condeiul de argint alunecând pe hârtie, poate același cu care desenase capetele uscate de lângă poarta palatului sau alte lucruri odioase. Privirea îi era alta, ascuțită ca un vârf de cuțit, simțeam cum mă sfredelește.

Niciodată nu i-am urât pe oameni ca în ora aceea cumplită. Ura îmi era colosal de reală, încât credeam că o să-mi pierd mințile și, din când în când, mi se făcea negru în fața ochilor. Nimic nu poate fi mai înfiorător decât ființele astea, nimic mai demn de ură.

În fața locului unde stăteam eu, pe peretele mai scurt, se vedea pictura despre care se zice că va fi o capodoperă atât de nemaipomenită. Nu lucrase cine știe cât la ea, dar părea să reprezinte Cina cea de taină, pe Cristos și pe ucenici la agapa lor. Mă uitam cu furie cum ședeau ei acolo cu fețele curate și maiestuoase, închipuindu-și că sunt mai presus de tot ce e lumesc, adunați în jurul părintelui lor

ceresc, cel cu o lumină divină în jurul capului. Mă bucura gândul că nu peste mult timp îl vor prinde, că Iuda, care ședea ghemuit în colțul lui ceva mai încolo, îl va trăda. El încă mai este iubit și venerat, îmi spuneam eu, încă mai stă la masa iubirii – în timp ce eu stau aici cu rușinea mea! Dar o să-I vină și Lui rândul să fie umilit! Curând nu va mai sta cu ai lui, ci va atârna singur pe o cruce, trădat de ei. Și o să atârne la fel de gol ca mine acum, înjosit cu nerușinare. Lăsat pradă tuturor privirilor, pângărit și batjocorit. Și de ce nu? De ce n-ar suferi și El aceeași infamie ca și mine! Mereu a fost înconjurat de iubire, s-a hrănit cu iubire, pe când eu am fost hrănit cu ură. Am supt ură din prima clipă a vieții, i-am înghițit amăreala, am fost ținut la un sân plin cu fiere, în timp ce el a stat la sânul blândei, milostivei Madone, cea mai plăpândă și mai minunată dintre femei, și a băut laptele cel mai dulce pe care l-a băut cineva vreodată. Sade acolo atât de nevinovat și de bun, și e convins că nimeni nu-i poate purta ură și că nimeni nu-i poate face vreun rău. De ce! De ce nu lui! Vrea să fie iubit de toți oamenii de pe pământ pentru că e fiul Tatălui Său ceresc. Ce prostie! Ce copilărie! înseamnă că nu-i cunoaște pe oameni! Tocmai pentru asta îi poartă atâta pizmă în inimă, pentru minunea aia. Oamenilor nu le place să fie violați de Dumnezeu.

Încă mai stăruiam cu privirea asupra lui când în fine scăpasem de acea umilință înspăimântătoare și ajunsesem în pragul sălii diavolești unde trăisem cea mai profundă înjosire. Si-mi spuneam: Curând vei fi și Tu vândut pentru câteva parale unor nobili sus-pusi, așa cum și eu am fost vândut!

Și am trântit ușa cu mânie, ca să nu-l mai văd nici pe el și nici pe marele lui maestru Bernardo, cufundat acum în nobila sa lucrare și părând că deja uitase de mine, care pătimisem atâta din cauza lui.

Aș vrea să nu-mi amintesc de cele petrecute la Santa Croce, să uit. Dar e ceva la care nu pot să nu mă gândesc. În timp ce mă îmbrăcam, am văzut fără să vreau niște desene răspândite pe ici, pe colo, înfățișând niște ființe extrem de ciudate, un fel de monștri pe care nimeni nu i-a văzut vreodată și care nici nu există în realitate. Aduceau a ceva între oameni și animale, femei cu aripi de lilieci, întinse între degetele lor lungi și păroase, bărbați cu chip și labe de reptilă și corp de broască râioasă, alții cu cap crunt de vultur și gheare desfăcute în loc de mâini, și care zburau în toate direcțiile ca diavolii, alții care nu erau nici femei, nici bărbați, ci un fel de monștri marini cu tentacule lungi, încolăcite, cu ventuze și ochi dușmănoși ca de om. Am rămas înmărmurit văzând monstruozitățile astea înfricoșătoare și încă nu pot să mi le scot din minte, îmi apar mereu în fața ochilor. Cum de îl duce mintea la astfel de lucruri? De ce inventează fantomele astea respingătoare? De ce și le imaginează? Trebuie să existe un motiv care îl împinge să se ocupe de asemenea lucruri deși ele nu există în natură. Pesemne că are nevoie de ele, măcar că nu există. Sau poate tocmai pentru că nu există? îmi este cu neputință să înțeleg.

Cum e făcut un om capabil să creeze așa ceva? Care se desfată cu scârboșenii din astea ce-i produc atâta plăcere?

Dacă te uiți la el și îi vezi fața mândră care, trebuie spus, este și demnă și distinsă, nu-ti trece prin minte că a putut face desenele astea dezgustătoare. Și totuși, le-a făcut. Te pune pe gânduri. Probabil că poartă în el aceste ființe înfricoșătoare, precum și toate celelalte lucruri pe care le creează.

Și nu pot să nu mă gândesc cum arăta când mă desena pe mine, cum se schimba, cum devenea un alt om, cu privirea ascuțită și fioroasă, rece și nenaturală, și cum

toată fața i se schimba și i se făcea cât se poate de crudă, de diabolică.

Așadar, nu este ce pretinde a fi. E la fel ca ceilalți oameni.

Este aproape de neînțeles că același om l-a zugrăvit pe Cristos, care stă atât de imaculat și de slăvit la agapa lui.

Angelica a trecut prin salon în seara asta și prințul i-a spus să stea și ea puțin și să-și vadă de lucrul de mână pe care tocmai și-l adusese. A rămas acolo împotriva inimii, dar n-a îndrăznit să arate; se ferește mereu să fie cu ceilalți, nu se potrivește cu lumea de la curte, parcă nici nu-i fiică de prinț. La urma urmei, cine știe dacă este fiica prințului. Poate la fel de bine să fie copil din flori. Numai că maestrul Bernardo n-are de unde știi. Se uita la ea, cum sade cu privirea plecată, cu gura întredeschisă așa, prostește, și nu-și mai lua ochii de la dânsa, ca și cum vedea ceva nemaipomenit – pentru el totul e nemaipomenit. O socotea vreo minune a naturii, ca mine sau ca vreuna din pietrele lui extraordinare care i se par atât de prețioase că le ridică de pe jos să le admire? Rămânea tăcut și profund mișcat, deși ea nu făcea nimic, nu scotea o vorbă și nu părea deloc în apele ei. Era chiar destul de jenant, deoarece conversația se oprise așa, brusc.

N-aș putea spune ce l-a mișcat. Poate că-i era milă de ea că nu e frumoasă, că doar se pricepe el la frumusețe, știe ce înseamnă să fii frumos. Poate de aceea privirea-i devenise atât de melancolică și blândă. N-am idee și nici nu-mi pasă. Era însă limpede că fata voia să plece cât se putea de repede. Și nici n-a zăbovit mai mult decât trebuia, l-a întrebat pe prinț dacă-i dă voie să plece. A consimțit. S-a ridicat grabnic dar sfios, cu mișcări stângace ca totdeauna; mereu se mișcă asemeni unui copil. E nemaipomenit cât de lipsită de grație este.

Bineînțeles că era îmbrăcată ca de obicei, adică foarte simplu, aproape șleampăt. Nu-i pasă ce are pe ea și nici altcineva nu se îngrijește de lucrul ăsta.

Marele maestru Bernardo nu pare să aibă tihnă când lucrează, începe ba una, ba alta și nimic nu termină. De ce oare? Ar trebui să se ocupe numai de Cina aia și s-o termine o dată. Dar nici gând. S-o fi plictisit. Acum a început un portret al prințesei.

Se pare că ea nu a vrut să i se zugrăvească chipul. E dorința prințului. O înțeleg, și nici nu-i greu de înțeles. Te poți privi în oglindă; dar când te îndepărtezi de ea nu vrei să-ți rămână chipul acolo și să aibă alții putere asupra lui. Înțeleg că nu vrea, așa cum nici eu nu vreau să mi se facă portretul.

Nimeni nu e propriul său stăpân! Ce idee odioasă! Nimeni nu e propriul său stăpân! Totul aparține așadar și altora.

— Să nu fii stăpânul propriului chip! Să fie al oricui care-l privește! Și corpul! Alți oameni să fie stăpânii corpului tău! Ce gând respingător!

Vreau să fiu singurul stăpân a tot ce-i al meu. Nimeni n-are voie să-și însușească ce-mi aparține, să mă siluiască. Ce-i al meu" este al meu și al nimănui altcuiva. Și vreau să fie al meu și după ce mor. Nimeni n-are voie să-mi scormonească măruntaiele. Nu vreau să fie văzute de ochii unui străin, chiar dacă nu sunt la fel de respingătoare ca ale escrocului ăluia de Francesco.

Felul în care maestrul Bernardo își bagă nasul în toate, curiozitatea lui și interesul pe care-l are pentru orice mi se par de-a dreptul dezgustătoare. La ce bun? Cărui scop rațional servesc toate astea? Și nu-mi place deloc să știu că are în păstrare imaginea chipului meu, că mă posedă, cum ar veni. Ca și cum nu as mai fi singurul posesor al

persoanei mele, ca și cum m-aș afla și acolo cu el, la Santa Croce, printre monștrii lui scârbosi.

Lasă să fie și chipul ei zugrăvit! De ce să nu fie și ea supusă aceleiași înjosiri ca și mine! De fapt, mă bucur c-o să înfrunte și ea privirea lui nerușinată, că o s-o siluiască și pe ea.

Dar ce interes ar putea stârni ea? Eu n-am considerat niciodată că ar avea ceva interesant, și doar o cunosc mai bine decât oricine.

Vom vedea ce reușește să facă. Mie oricum nu-mi pasă.

Nu cred că este un adevărat cunoscător al oamenilor.

Maestrul Bernardo m-a uimit. Intr-o asemenea măsură, încât am fost treaz mai toată noaptea gândindu-mă la ce-a spus.

Stăteau ca de obicei seara și vorbeau solemn despre subiectele lor obișnuite. Dar maestro era melancolic, se vedea asta. Ședea ținându-și cu mâna barba stufoasă și își muncea mintea împovărată de gânduri, și gândurile astea nu cred că îi făceau prea mare plăcere. Când vorbea însă era plin de patimă, de foc, dar nu ca o flacără care să se vadă, ci ca un jăratic sub cenușă. Parcă nu pe el îl auzeai, ci pe altul.

Gândirea omului, zicea, nu ajunge până la urmă prea departe. Aripile-i sunt puternice, numai că destinul care ni le-a dăruit este mai puternic decât noi. Nu ne lasă să zburăm mai departe decât hotărăște el. Drumul ne este stabilit dinainte. Facem o scurtă călătorie care ne umple de speranță și bucurie, după care suntem trași înapoi ca șoimul pe care sfoara îl întoarce în mâna îmblânzitorului. Când vom dobândi libertatea? Când o să se taie sfoara ca șoimul să fie lăsat să se înalțe în văzduh?

Când? Oare o să se întâmple vreodată? Sau tocmai acesta este secretul speciei noastre, că suntem legați de

mâna îmblânzitorului și că așa vom rămâne pe vecie? Dacă s-ar schimba ceva, ar însemna că nu ne-am mai numi oameni și destinul nostru n-ar mai fi destin omenesc.

Și cu toate acestea suntem făcuți să tânjim după spațiul infinit și să credem că-i aparținem. Și totuși el se află tot timpul acolo sus, deasupra noastră, larg deschis nouă, ceva foarte adevărat. Ne este realitate și robie în același timp.

Și, se întreba, la ce bun acest spațiu infinit la care nu vom ajunge niciodată? Care este rostul acestei nemărginite măreții care ne înconjoară, care înconjoară viața, dacă noi tot încătușați și fără speranță rămânem, iar viața nu ni se schimbă câtusi de puțin, ci e mereu la fel de ferecată? La ce bun aceste enorme dimensiuni? Pentru ce să fie neînsemnatul nostru destin, îngusta noastră albie îmbrățișată de o asemenea măreție? Ne face mai fericiți? Nu s-ar zice. Pare mai degrabă că ne face tot mai nefericiți, spuse el.

Stăteam și îi observam expresia cernită a feței și strania oboseală care i se citea în privire. Căutarea adevărului ne face mai fericiți? spuse el apoi. Nu știu ce să cred. Dar îl caut. Întreaga mea viață nu a fost altceva decât o neobosită căutare a adevărului. Când și când mi s-a părut că-l dibui, că zăresc o părticică din cerul lui curat – dar niciodată nu mi s-a deschis aievea, ochilor mei nu le-a fost dat să-i soarbă infinitul, fără de care nimic din lumea noastră nu poate fi înțeles cu adevărat. Nu ne este îngăduit. De aceea toată strădania mea este de fapt zadarnică. De aceea tot ce-am început să fac nu este decât pe jumătate adevărat și pe jumătate terminat. Mă gândesc cu durere la lucrările mele, și tot durere și tristețe simte probabil și cel care le privește – ca pe un simplu tors. Nimic din ce am creat nu este dus la bun sfârșit, nu e copt. Las în urma mea ceva neter. Dar e surprinzător?

Asta e soarta omenească. Soarta de neclintit pe care o au lupta și munca omului. Nu este niciodată nimic altceva decât strădania de a dobândi un lucru la care nu se poate ajunge. Așa este rânduit, să nu izbutim să ajungem, întreaga cultură omenească nu este în fond decât o strădanie, o tentativă spre ceva inaccesibil, cu mult deasupra putinței noastre de a înfăptui. E mutilată și tragică precum un tors. Nu e și mintea omenească un tors?

La ce folosesc aripile dacă nu avem niciodată voie să zburăm cu adevărat? Ne sunt povară în loc de slobozenie. Sunt grele, ne apasă. Le tragem după noi. În cele din urmă ne devin nesuferite.

Și simțim ca un fel de ușurare când îmblânzitorul de șoimi, plictisit de joaca lui crudă, ne trage scufia peste ochi și ne scutește cu totul de a mai vedea ceva.

Maestro Bernardo ședea acolo abătut, copleșit de gânduri, cu o cută amară în jurul gurii și cu ochii arzând ca un jăratic amenințător. Rămăsesem cu adevărat uimit. Era oare același bărbat care nu demult se arătase atât de înflăcărat de măreția fără margini a ființei omenești, care declarase cât de grozav este omul și cum va domni el ca un împărat atotputernic în împărăția lui slăvită? Care-l descrisese pe om ca fiind aproape aidoma zeilor?

Nu-l înțeleg. Nu înțeleg nimic.

Dar prințul îl asculta, captivat de cuvintele marelui maestru, măcar că se deosebeau atât de mult de tot ce auzise înainte din gura lui. Îl aproba întru totul. Trebuie spus că învață foarte repede.

Cum se împacă una cu alta? Cum pot să pună cap la cap lucruri atât de opuse și să vorbească despre ele cu aceeași profundă convingere? Pentru mine, care sunt mereu același, este ceva de neînțeles. Am stat treaz încercând să mă

dumiresc, dar îmi e peste putință. Nu reușesc să-i dau de capăt.

Ba este o încântare permanentă, ceva înălțător și minunat să fii om. Ba este doar disperare, ceva cu totul fără sens, deznădejde.

Atunci cum este de fapt?

Nu mai lucrează la portretul prințesei. Spune că nu-l poate termina, că ființa ei are ceva imposibil de pătruns, imposibil de explicat. Așa că și portretul ăsta rămâne neterminat. Ca și Cina, ca tot ce începe.

S-a întâmplat să-l văd o dată în odaia prințului și nu înțeleg ce cusur are. Mie mi se pare perfect. Apictat-o exact așa cum e, o târfă între două vârste. Chiar că seamănă, afurisit de bine ce seamănă! Aerul desfrânat, pleoapele grele, zâmbetul păcătos și pe jumătate absent, totul îi seamănă. Chiar și sufletul i se vede. Este atât de expresiv că te trec fiorii. E totuși un bun cunoscător al oamenilor. Oare ce-o lipsi? I se pare că lipsește ceva. Dar ce? Ceva care face ca portretul să nu o înfățișeze pe ea, ceva esențial? Ce-ar putea să fie? Deloc nu înțeleg.

Dar dacă el spune că nu e terminat, nu e. Doar a spus că nu lasă nimic terminat în urma sa. Totul nu e decât o tentativă de a face ceva care nu poate fi realizat. Toată cultura omenească nu e decât o tentativă – ceva cu totul irealizabil. Și de aceea totul nu are de fapt nici un rost.

Sigur, așa este. Cum ar arăta viața dacă n-ar fi totul lipsit de sens? Lipsa de sens este principiul de bază al vieții. Nu există un alt fundament mai solid, mai rezistent, pe care să se fi putut clădi viața. O idee măreață poate fi subminată de o altă idee măreață și făcută praf, ca și cum n-ar fi existat niciodată. Dar lipsa de sens este inaccesibilă, indestructibilă, de neclintit. E un principiu în toată puterea

cuvântului, de aceea a și fost ales. Și le trebuie atâta ca să priceapă asta!

Eu cunosc lucrurile astea din instinct. Fac parte din ființa mea.

Se pune ceva la cale, nu pot spune ce anume, dar simt un fel de neliniște în aer – exact despre ce e vorba, nu știu. Nu se întâmplă nimic, nu. Dar am senzația că s-ar putea întâmpla ceva.

La suprafață totul e cât se poate de calm. În palat viata decurge ca de obicei. Chiar mai liniștit ca de obicei, pentru că oaspeți sunt puțini și nu au loc nici un fel de festivități, ca altădată în această perioadă a anului. Dar nu știu ce să zic – chiar asta contribuie la senzația că se coace ceva.

Sunt mereu cu ochii în patru, observ totul – dar nu e nimic de observat. Și nici în oraș nu se observă nimic deosebit. Totul este exact ca de obicei. Și totuși ceva este. Sunt sigur.

Trebuie să am răbdare și să aștept să văd dacă se va întâmpla ceva.

Condotierul Boccarossa a plecat și palazzo Geraldi a rămas iar gol. Nimeni nu știe încotro s-a dus, parcă a intrat în pământ. S-ar putea crede că s-a produs o ruptură între el și prinț. Pe mulți i-a surprins faptul că un om de o cultură atât de înaltă ca prințul și-a putut petrece atâta timp cu un individ atât de necioplit. Eu nu sunt de părerea lor. E adevărat că Boccarossa e din cale-afară de grosolan, iar prințul, dimpotrivă, extrem de rafinat și cultivat. Dar e de fapt și el din seminție de condotieri, numai că cei mai mulți au uitat asta. Și nici măcar n-a trecut chiar atfta timp de când erau condotieri, doar câțeva generații. Ce înseamnă câteva generații?

Eu cred că nu le-a fost prea greu să se înțeleagă.

Nu se întâmpla nimic, dar tensiunea creste. Simt eu – și în privința asta nu mă înșel. Sunt sigur că se va întâmpla ceva.

Prințul pare agitat și preocupat. Oare ce îl preocupă? Primește în audiență o mulțime de persoane, stă cu ușile închise și duce tratative secrete. Nimic nu scoți de la ei. Oare despre ce poate fi vorba?

Sosesc și curieri învăluiți în mister, cărora li se dă voie să intre în palat chiar pe timp de noapte. Si, în general, e foarte multă lume care tot vine și pleacă, ce treabă or avea nu știu, guvernatori, consilieri, comandanți de oști, căpetenii ale familiilor vechi – familiile de războinici pe care strămoșii prințului odată, demult, i-a împilat. Nu se mai poate spune că e liniște în palat.

Maestrul Bernardo nu pare a fi implicat în ceea ce se petrece. Oamenii care sunt acum în preajma prințului și în care el își pune toată încrederea nu-i seamănă nici pe departe maestrului. Bătrânul învățat nu mai e deloc important, cel puțin nu ca înainte.

Eu nu pot decât să mă bucur. Prea ocupase mult loc aici, la palat.

Bănuiala mea că se pune la cale ceva cu totul deosebit s-a adeverit. Nu încape nici o îndoială.

Fapte care nu pot fi trecute cu vederea indică acest lucru. Astrologii au fost chemați la prinț, atât Nicodemus, astrologul curții, cât și celelalte bărbi lungi, care s-au aciuat pe aici și trăiesc ca paraziții. E un semn cât se poate de clar pentru oricine. Și apoi prințul a avut convorbiri îndelungate cu solul familiei Medici și cu împuternicitul republicii negustorilor venețieni, chiar și cu arhiepiscopul, reprezentantul Sfântului Scaun. Toate acestea și multe altele sunt demne de luat în seamă și nu pot fi tălmăcite decât într-un singur fel.

Pesemne că se pregătește o campanie. Cu siguranță că astrologii au fost convocați și întrebați dacă poziția astrelor e favorabilă acestei acțiuni – nici un suveran înțelept nu uită să afle în primul rând răspunsul la această întrebare. Sărmanii astrologi au fost cam neglijați cât timp prințul s-a tot întreținut cu messer Bernardo care, nu-i vorbă, crede și el în puterea astrelor, dar se pare că are alte păreri, păreri eretice pe care ei le numesc rătăciri diavolești. Dar acum prințul consideră că cel mai bine este să dea crezare drept-credincioșilor. Așa că astrologii forfotesc din nou prin palat și se umflă în pene de grozavi ce sunt. Iar tratativele cu ambasadorii au avut loc pentru ca statele lor să sprijine sau cel puțin să nu se opună acțiunii în curs de pregătire aici.

Cred că poziția Sfântului Părinte e totuși cea mai importantă. Nimic din ce vor oamenii să facă nu reușește fără binecuvântarea lui Dumnezeu.

Nădăjduiesc că și-a dat-o, pentru că tare mi-e dor să înceapă în fine un nou război!

Si va fii Nasului meu fin, care a mai trecut prin asta, îi miroase peste tot a război – tensiunea, șușotelile, chipul oamenilor – până și aerul pe care îl respirăm, toate miros a război. E ceva îmbietor în atmosferă, ceva cunoscut. Vom reînvia și noi după perioada asta înăbușitoare în care nu s-a întâmplat nimic decât să se spună neîncetat vorbe goale. Ce bine că lumea face în sfârșit altceva decât să pălăvrăgească!

Toți oamenii vor de fapt să fie război. Războiul simplifică lucrurile și ca atare se simt ușurați. Tuturor oamenilor li se pare că viața e prea complicată. Și chiar că este complicată, așa cum o trăiesc ei. La urma urmelor, viața nu e deloc complicată, dimpotrivă, se remarcă tocmai prin faptul că este foarte simplă.

Dar ei tot nu înțeleg asta. Nu înțeleg că cel mai bine este să lase viața să fie așa cum este ea. Nu, nu o lasă deloc

în pace, nu se mai învață o dată să n-o mai folosească în tot felul de scopuri ciudate. Și cu toate astea li se pare minunat să fie pur și simplu în viață!

Prințul s-a trezit în sfârșit din apatie. I se vede pe față forța voinței – barba scurtă, tăiată drept, obrajii slabi și palizi, ochii vioi veghind ca o pasăre de pradă și care își inspectează teritoriul. Pesemne că-și pândește prada favorită, dușmanul numărul unu al neamului său.

Azi l-am văzut cum urca grăbit scara palatului, urmat la doi pași de comandantul gărzii, cred că au inspectat pregătirile militare. Ajuns în salon, și-a aruncat mantia unui valet care s-a grăbit s-o ia și a rămas într-un costum roșu, zvelt și plin de vigoare ca o sabie, și cu un zâmbet semeț pe buzele-i subțiri. Arăta ca și cum și-ar fi lepădat o mască. Nu rămăsese decât strălucirea unei neîmblânzite energii. Se vede cât de colo că este un om de acțiune.

Eu am știut asta întotdeauna.

Astrologii au declarat că momentul este cât se poate de prielnic războiului, că nu poate fi mai bine ales. I-au făcut horoscopul prințului și au constatat că e născut în zodia Leului. Nu e nici o noutate, se știe asta de când s-a născut. Atunci imaginația celor din jurul lui fusese pusă în mișcare, căci era un semn bun și promițător pentru un suveran și mulțimea se minuna, dar simțea și o oarecare neliniște. Așa se face că i s-a dat numele Leone. Acum, în apropiere de constelația Leului se află Marte și peste puțin timp planeta aceasta roșie a zeului războiului va ajunge chiar în zodia măreață a prințului. Ar mai fi și alte evenimente cerești care au în clipa de față o influență exclusiv prielnică asupra destinului prințului. De aceea astrologii pot garanta cu cea mai mare siguranță rezultatul fericit al campaniei militare. Ar fi pur și simplu de neiertat să nu se profite de acest prilej unic.

Prevestirile lor nu mă surprind câtusi de puțin, pentru că sunt mereu în ton cu dorința suveranilor, în special după ce tatăl prințului a dat ordin să fie biciuit un ghicitor în stele care a spus că dinastia este amenințată de nenorociri, fiindcă văzuse că o stea nefastă care trăgea după ea foc și jăratic își făcuse apariția pe bolta cerească tocmai când părintele dinastiei se instalase pe tron cu mâinile mânjite de sânge – prevestire care nu s-a adeverit la noi mai des decât în orice altă dinastie.

Cum spun, nu mă miră deloc, și de data j asta pot spune că sunt mulțumit de ei. Sunt foarte pricepuți în meseria lor și sunt și ei în fine de folos la ceva. Pentru că e foarte important ca prințul, soldații și poporul întreg să fie convinși că stelele sunt favorabile acțiunii întreprinse și să o susțină. Acum stelele și-au spus cuvântul și toată lumea e foarte mulțumită.

Eu nu vorbesc niciodată cu stelele, dar oamenii vorbesc.

Din nou m-a minunat maestro Bernardo. Leri-seară a avut iar o convorbire din acelea tainice cu prințul. Au stat de vorbă ca altădată, cu ardoare, până la mijlocul nopții. Am înțeles atunci că bătrânul învățat nu și-a pierdut deloc importanța, așa cum crezusem eu, și că mintea lui frământată de gânduri nu se depărtase de realitate și de neliniștea din lume. M-am înșelat amarnic.

Mă enervează când mă înșel, așa ca acum, pentru că de fapt nimeni nu mă întrece când e vorba de a le înțelege oamenilor felul și de a-i da în vileag.

Când am fost chemat să-i servesc și să le aduc ca de obicei cupele cu vin, i-am găsit stind aplecați asupra unor desene stranii despre care n-aș fi putut spune la început ce sunt. Pe urmă, am avut prilejul să le văd mai bine și i-am auzit și pe ei explicând în timpul discuției. Desenele reprezentau niște mașini de război teribil de

înspăimântătoare, menite să răspândească oroare și moarte printre dușmani, care de luptă ce retezau soldații cu niște seceri lungi, astfel încât peste tot pe unde treceau se puteau vedea membre împrăștiate; și alte invenții diavolești, tot pe roate, pe care cai galopând le duceau către armata adversă, aceasta nemaiavând nici o ieșire, oricât de mare i-ar fi vitejia, vagoane acoperite, pline cu țintași inaccesibili. Aceste vagoane, după câte explica el, pot sparge o armată oricât de puternică, după care infanteriștii descind și își îndeplinesc misiunea. Erau acolo instrumente ucigătoare atât de groaznice, că nu înțeleg cum îl poate duce pe un om mintea la ele. Eu, care din păcate niciodată n-am putut să-mi dedic viața artei războiului, nu prea le înțelegeam. Și mai erau mortiere, bombarde și falconete care scuipau foc și pietre și ghiulele care le sfâșiau soldaților brațele și picioarele – toate erau reprezentate cu atâta realism și claritate, încât se vedea cât de mare îi era interesul; altfel nu le-ar fi desenat cu atâta precizie. Descria de asemenea în amănunt efectul pe care îl aveau instrumentele astea de distrugere, ce prăpăd odios puteau să producă, și vorbea la fel de măsurat și cu aceeași naturalețe ca și despre toate celelalte idei care îl preocupau. I se citea pe chip că tare mult ar fi vrut să vadă cum îi funcționau mașinile în realitate, lucru firesc, pentru că erau atât de minunate și pentru că el era cel care le inventase.

Așadar, maestro Bernardo elaborase toate acestea în timp ce se ocupa și cu atâtea altele – cerceta natura și toate secretele ei, smulgea petalele florilor, studia pietre ciudate, scormonea în trupul lui Francesco, despre care, îmi amintesc, îi spunea odată prințului că este una din marile taine ale naturii, și în plus mai picta și Cina la Santa Croce, cu Cristos care trona celest în mijlocul ucenicilor la praznicul iubirii – ghemuit mai la o parte, într-un colț, ședea Iuda, cel care urma să-L trădeze.

Cu siguranță că tot ce face îl preocupă și îl captivează la fel de mult. Și de ce nu l-ar entuziasma tot atât de mult mașinile astea extraordinare? Corpul omenesc o fi el o construcție deosebit de ingenioasă, măcar că eu am o altă părere, dar atunci și o mașină din asta e la fel de ingenioasă, și pe urmă mașina este întru totul creația lui.

Mă surprindea faptul că pe prinț nu-l interesa în primul rând armamentul cel mai îngrozitor, acela care, după mine, era cel mai eficace și care, prin simpla prezență, ar fi putut pune o armată întreagă pe fugă, ci dimpotrivă, îl captiva acela care nu te speria cine știe ce și nici nu era rezultatul unei imaginații prea bogate și macabre, dar care după părerea lui avea o și mai mare eficacitate. Zicea că cele mai teribile arme aparțin viitorului. Dar că tot ce putea fi experimentat acum urma să fie folosit. Mijloace de escaladare pentru a ocupa fortificații, o metodă remarcabilă de a săpa culoare minate sub bastioane pentru a le arunca în aer, îmbunătățiri ingenioase ale catapultelor, tunuri de asediu pe care dușmanii nu le cunoșteau – tot felul de lucruri despre care bineînțeles că au discutat de nenumărate ori și care în parte fuseseră deja utilizate.

Prințul era plin de admirație în fața acestui material impunător, a bogăției nemaipomenite de idei, a ingeniozității, a inspirației abundente și parcă nemărginite, și lăuda în cuvinte pline de entuziasm și fascinație neobișnuitul geniu al bătrânului învățat. Nu-și mai manifestase niciodată într-un asemenea mod forța gândirii și a imaginației! Au rămas toată seara cufundați în acea lume seducătoare a fanteziei, antrenați într-un schimb pasionat de idei, ca în timpul convorbirilor rodnice pe care le avuseseră altădată. Iar eu îi ascultam cu plăcere, pentru că și sufletul meu se umplea pentru prima oară de entuziasm și admirație.

Acum înțeleg perfect de ce prințul l-a chemat pe marele messer Bernardo și de ce s-a purtat cum s-a purtat cu el pe toată durata ședерii lui aici, tratându-l ca pe un egal, arătându-i în toate chipurile cât de mult îl apreciază și înconjurându-l cu atenția cea mai măgulitoare, înțeleg de asemenea interesul permanent și viu pe care prințul l-a manifestat pentru munca lui de erudit, pentru studiul naturii, pentru cunoștințele lui nemaipomenite, atât cele folositoare cât și cele nefolositoare, îi înțeleg cuvintele exuberante față de arta maestrului, față de pictura din Santa Croce și față de tot ce îl preocupă pe acel om multilateral, înțeleg pe deplin! Ce prinț mare!

Azi-noapte am avut un vis îngrozitor. Se făcea că-l vedeam pe maestro Bernardo care se afla pe un vârf de munte, falnic și impunător, cu părul cenușiu și fruntea înaltă, iar în jurul capului roiau o mulțime de monștri fâlfâind din aripi ca de lilieci, toate lepădăturile acelea scârboase pe care le-am întâlnit pe desenele lui din Santa Croce. Zburau în jurul lui ca niște draci împielițați și el parcă îi dirija. Aveau fețe fantasmagorice de reptile și broaște, dar chipul lui era serios, sever și nobil ca întotdeauna, însă cu timpul trupul i se deforma, i se schilodi și îi apărură aripi zbârcite care i se uneau pe picioarele păroase, exact ca la lilieci. Fără să-și piardă expresia solemnă de pe față, începu să dea din aripi și așa, deodată, se ridică în văzduh și, zburând, dispăru însoțit de toate celelalte mortăciuni înspăimântătoare în întunericul nopții.

Pe mine nu mă interesează visele. Nu înseamnă nimic pentru mine, îmi sunt complet indiferente. Numai realitatea înseamnă ceva.

Nu încape îndoială că e anormal, am înțeles de mult asta.

Condotierul Boccarossa a trecut hotarul în fruntea unei armate de patru mii de soldați! A înaintat deja două mile fără ca II Toro, luat cu totul prin surprindere, să apuce să riposteze!

Iată vestea nemaipomenită care s-a răspândit în oraș cu iuțeala fulgerului, nemaiauzita întâmplare care preocupă pe toată lumea.

Renumitul condotier și-a adunat în cel mai mare secret trupele de mercenari în regiunea muntoasă extrem de inaccesibilă de la frontiera de sud-est a țării și a pregătit cu o viclenie diabolică un asalt care i-a reușit din plin. Nimeni n-a bănuit nimic – nici măcar noi. Cu excepția prințului, care este adevăratul autor al acestui genial plan de atac! E aproape de neînchipuit! Mai că nu-ți vine a crede că e adevărat!

Acum, zilele familiei Montanza sunt numărate, iar odiosului Lodovico – despre care se spune că propriul lui popor îl urăște la fel de mult ca și noi – îi vor zdrobi în sfârșit ceafa de taur și astfel se va termina cu ultimul membru al neamului lui josnic.

Au reușit pur și simplu să-l tragă pe sfoară – și pe el, și pe toți nemernicii lui! Cu siguranță că bănuia el că prințul are de gând să-l atace, dar știa că noi nu avem armată, și se credea încă în siguranță. Și apoi cel mai puțin se putea aștepta la un atac în acea parte a țării, unde terenul este atât de greu de străbătut – și unde nici nu erau întărituri la hotare. S-a zis cu II Toro! Vremea socotelilor a sosit!

Atmosfera din oraș este de nedescris. Oamenii se îmbulzesc pe străzi, gesticulează, discută agitați și tulburați – sau privesc tăcuți unitățile militare ce defilează prin fața lor, trupele personale ale prințului care încep să se încoloneze și care nu se știe de unde au apărut, parcă au ieșit din pământ. Se observă că totul a fost foarte bine pus

la punct în secret. Bat clopotele și bisericile sunt arhipline, se înghesuie cu toții ca să-și facă loc înăuntru. Preoții rostesc rugăciuni fierbinți pentru război, se vede prea bine că războiul are binecuvântarea bisericii. O să fie un război glorios!

Tot poporul jubilează. Mai ales aici, la curte, unde entuziasmul și admirația pentru prinț sunt fără margini.

Trupele noastre se vor instala altundeva, dincolo de granița de răsărit, în valea largă a fluviului – vechea cale de atac. Vor fi acolo după un marș de o zi și, ajunși în regiunea aceea de șes, unde terenul e foarte potrivit luptei de câmp și unde pământul este îmbibat cu sânge glorios, se vor uni cu armata condotierului! Acesta este planul campaniei! Așa am dedus eu!

Nu știu că ăsta e planul. Dar am prins din aer, un cuvânt de ici, un altul de dincolo, și mi-am format o părere definitivă. Sunt animat permanent de dorința arzătoare de a afla totul, de a fi în pas cu totul. Ascult pe la uși, mă ascund pe după dulapuri sau în spatele draperiilor ca să aud cât pot de mult despre lucrurile mărețe care se petrec.

Ce plan de atac! Și nu încape îndoială că va reuși. Desigur, de partea aceea a frontierei există fortificații, însă vor cădea. S-ar putea chiar să se predea imediat, fiindcă orice rezistență este zadarnică. Poate că vor fi luați cu asalt. Oricum, nu ne vor putea sta în cale. Nimic nu ne va sta în cale, pentru că atacul vine pe neașteptate, îi va lua cu totul pe nepusă masă.

Cine poate spune că prințul nu e un comandant genial! Ce vulpoi rafinat! Câtă viclenie, ce calcul! Și cât de măreț este planul acestei campanii!

Faptul că sunt piticul unui asemenea prinț mă umple de mândrie.

Toate gândurile mele roiesc în jurul aceluiași lucru: cum să fac să plec și eu la război? Trebuie neapărat să merg și eu. Dar cum să fac, cum să-mi realizez visul? N-am nici o pregătire militară, adică nu în adevăratul sens al cuvântului, nu cum se cere unui ofițer, sau chiar unui simplu soldat. Dar de purtat o armă, pot! și sabia o mânuiesc ca un bărbat! La fel de bine ca oricare altul! Ei bine, e mai scurtă. Dar săbiile mici nu sunt cele mai inofensive! O să vadă ei, dușmanii!

Mă îmbolnăvesc din cauza gândurilor ăstora care-mi macină mintea, de teamă că voi fi lăsat aici împreună cu femeile și copiii, că nu voi participa și eu când în fine se întâmplă ceva. Și poate că marele măcel va fi tocmai acum, la început.

Mi-e sete de sânge!

Mă ia și pe mine!

Azi-dimineată am îndrăznit să-mi deschid inima în fața prințului, dezvăluindu-i dorința fierbinte de a participa la campanie. Mi-am exprimat rugămintea cu atâta pasiune, încât am văzut că l-am impresionat. Am avut și norocul să-l găsesc într-o stare de spirit foarte potrivită. Si-a trecut mâna peste părul scurt pieptănat spre față, așa cum face când e în toane bune, și m-a privit cu ochii negri, strălucitori.

Sigur că voi merge și eu la război, îmi zise. Va merge și el și bineînțeles că mă va lua cu el. S-ar putea lipsi un prinț de piticul lui? Cine altcineva să-i toarne vin în pahar, mi-a spus, și m-a privit zâmbindu-mi amuzat.

Mă ia și pe mine! Mă ia și pe mine!

Mă aflu într-un cort pe un deal cu câțiva pini și am o vedere extraodinară spre tabăra dușmană instalată pe câmpie. Pânza cortului care poartă culorile prințului, cu dungi late în auriu și roșu, pocnește în vânt, cu un zgomot

ca de fanfară. Eu port armură, întocmai ca a prințului, am scut și coif și sabie în teacă de argint. Suntem în amurg și pentru scurt timp am rămas singur. Aud prin deschizătura cortului vocile comandanților care pun la cale atacul de mâine, iar mai la distanță cântecele vesele și melodioase ale soldaților. Zăresc jos, pe câmpie, cortul alb și negru al lui II Toro, și oamenii care roiesc pe acolo se văd atât de mici, încât par cu totul inofensivi, iar mai departe, la stânga, văd călăreți fără armuri, goi până la brâu, adăpând caii în râu.

Suntem pe câmpul de luptă de mai bine de o săptămână, o perioadă plină de evenimente. Campania se desfășoară exact cum fusese prevăzut. Am luat cu asalt fortărețele de frontieră și am tras în ele cu bombardele fără de pereche ale maestrului Bernardo, al căror efect fusese până acum necunoscut. Asediații s-au predat, îngroziți de asemenea detunături înspăimântătoare. Am dus mai multe lupte aprige contra trupelor nu îndeajuns de numeroase pe care II Toro a fost nevoit să le mobilizeze în grabă, detasându-le din forțele cu care se pregătise să împiedice înaintarea trupelor lui Boccarossa, și toate aceste lupte s-au terminat cu victoria noastră, dușmanul fiindu-ne mult inferior, între timp, armata lui Boccarossa, care întâmpina o rezistență din ce în ce mai slabă, a pătruns în câmpie făcând prăpăd pe unde trecea și, distrugând totul în cale, si-a croit drum înspre nord ca să ia legătura cu noi. Și ieri pe la amiază s-a produs mult așteptatul contact, atât de important pentru viitoarea desfășurare a evenimentelor. Acum ne aflăm așadar uniți pe dealurile dintre șes și munți și avem împreună o armată de peste cincisprezece mii de oameni, dintre care două mii călare.

Am fost de față când prințul s-a întâlnit cu condotierul lui. A fost un moment istoric, pur și simplu de neuitat. Prințul, care în ultimul timp întinerise atât de mult încât

trezea admirația tuturor, purta o armură minunată, cu platoșă și epoleți din argint aurit, și coif cu două pene, una galbenă și una roșie, care fluturau când, înconjurat de oamenii lui cei mai de vază, l-a salutat plin de curtoazie pe ilustrul său tovarăș de arme. Obrazul său palid, aristocratic, prinsese ca niciodată puțină culoare, iar buzele-i subțiri schițaseră un zâmbet care era și sincer, și cordial, dar, ca întotdeauna, oarecum reținut și prudent. În fața lui stătea Boccarossa, masiv, lat, cu un trup care în ochii mei părea uriaș, îmi dădea senzația bizară că nu-l mai văzusem niciodată până atunci. Desigur, venea direct de pe câmpul de luptă. Purta o armură de oțel care era simplă în comparație cu a prințului și care avea ca unic ornament un cap de animal din bronz în partea de sus a platoșei, un leu furios cu limba scoasă și fălcile larg deschise. Coiful, fără creastă și fără nici un fel de podoabe, îi ținea strâns capul. Capul lui m-a izbit ca fiind cel mai înspăimân-1 tător pe care-l văzusem vreodată. Fata îi era f grasă, ciupită de vărsat, cu o falcă de te băga în sperieți, buzele erau groase, de un roșu închis, și se încleștau într-o gură care parcă nu i se deschidea niciodată; și apoi privirea amenințătoare a ochilor cu care sigur că putea să-și țintuiască adversarii și să-i supună. Te îngrozea când te uitai la el. Dar părea a fi bărbat în toată puterea cuvântului. Intr-o mai mare măsură decât orice alt bărbat pe care-l cunoscusem. Trebuie să recunosc că mi-a făcut o asemenea impresie, încât poate că niciodată nu mă va mai părăsi. Era ca o revelație – mai mult nu știu ce să spun. Poate a Omului atunci când într-adevăr este capabil să înfăptuiască ceva. Mă uitam la el vrăjit și-l observam cu ochii mei bătrâni, ochii mei de pitic, care au văzut deja totul și în care se cuibăresc mii și mii de ani. Abia scotea o vorbă, îi lăsa pe ceilalți să vorbească. O singură dată – când prințul spuse ceva – zâmbi și el. De

fapt, nu știu de ce spun că a zâmbit – dar la alți oameni se numește zâmbet.:

Mă întreb dacă nu cumva nici el, ca și mine, nu poate zâmbi.

Nu are fața întinsă ca ceilalți. Și nu e vreun nou-născut, ci este de neam vechi, deși nu chiar atât de vechi ca al meu.

Găsesc că într-un fel sau altul prințul părea neimportant alături de el. Și spun lucrul ăsta cu toate că admirația pe care i-o port stăpânului meu este, după cum în repetate rânduri am subliniat în ultimul timp, deosebit de mare.

Nutresc speranța că îl voi vedea în toiul luptei.

Așadar, mâine în zori se va da marea bătălie. Se poate pune întrebarea de ce nu au pornit la atac imediat ce armatele noastre s-au unit, ca să nu i se dea timp lui Lodovico să-și tragă sufletul și să-și adune forțele răspândite – ceea ce acum chiar a apucat să facă. I-am semnalat lucrul ăsta prințului, dar mi-a răspuns că trupele au nevoie de puțină odihnă. Și pe urmă, trebuie să dai dovadă de un pic de cavalerism și să lași timp adversarului să se pună în poziție de luptă înaintea unei confruntări atât de importante. Am spus că am serioase dubii în legătură cu înțelepciunea și oportunitatea unei asemenea strategii, înțelept sau nu, îmi răspunse – sunt cavaler. Și trebuie să mă comport ca un cavaler. Tu n-ai de ce. Am dat dezaprobator din cap. Nimeni nu va putea înțelege cu adevărat ciudățeniile acestui om.

— As vrea să știu ce părere are Boccarossa în privința asta.

Nu încape însă nici o îndoială că II Toro si-a folosit bine timpul. De aici, de sus, am putut observa asta toată ziua. A reușit chiar să-și aducă întăriri.

Dar victoria va fi bineînțeles de partea noastră, asta e clar. Și poate e chiar un avantaj că a adunat cât a putut de mulți oameni – cu cât mai mulți, cu atât mai multe capete secerate. Cu cât mai numeroși sunt dușmanii, cu atât mai mare e victoria. Ar trebui să înțeleagă că oricum va fi învins, și atunci ar fi mai bine să nu aibă o armată atât de mare. Dar e un înfumurat și un încăpățânat.

Ar fi însă foarte greșit să se creadă că este inofensiv. E viclean, nemilos, abil și un general de mare renume. Ar fi fost un adversar teribil dacă războiul nu l-ar fi luat pe neașteptate, j Se înțelege din ce în ce mai limpede câtă im-î portantă a avut faptul că atacul nostru i-a luat f cu totul și cu totul prin surprindere, și vom avea ocazia să ne reamintim de acest lucru de-a lungul întregii campanii.

Știu în amănunt planul atacului de mâine Armata noastră, adică a prințului, va ataca îr centru, iar armata lui Boccarossa în flancu stâng. Nu vom înainta pe un singur front, c pe două. E și normal, de vreme ce avem la dispoziție două armate. Dușmanul, care nu arej decât una, este obligat totuși să aibă și el două linii de luptă. Este evident că asta îi va crea enorme dificultăți, pe care noi nu le avem. Nu există nici un dubiu în ceea ce privește rezultatul. Dar trebuie firește să fim și noi pregătiți pentru unele pierderi. Oricum, cred că va fi o ciocnire foarte sângeroasă. Însă nimic nu se realizează fără victime. Bătălia asta este extrem de importantă și cred că rezultatul ei poate să fie hotărâtor pentru întreaga desfășurare ulterioară a războiului. Asemenea împrejurări merită multe sacrificii.

Încep să mă intereseze din ce în ce mai mult secretele strategiei de război, la care până acum n-am avut acces. Și viața de război, plină de surprize și aventuri, mă atrage cât se poate de tare. Ce existență minunată! Ce eliberare sufletească și trupească să iei parte la un război. Parcă ești

alt om. Niciodată nu am fost mai în apele mele ca acum. Respir ușor, mă mișc ușor. Parcă plutesc.

Niciodată în viață n-am fost mai fericit ca acum. Da, simt că n-am fost niciodată mai fericit.

Așadar, mâine! Mâine!

Mă bucur ca un copil la gândul bătăliei de mâine.

Aștern câteva rânduri în mare grabă.

Victoria e a noastră, și ce victorie minunată! Dușmanul se retrage în mare dezordine, încearcă zadarnic să-și adune trupele sfâșiate. Și noi după ele! Drumul spre orașul până acum necucerit al lui Montanza ne este liber.

De îndată ce desfășurarea evenimentelor îmi va permite, voi descrie pe larg minunata bătălie.

Evenimentele sunt cât se poate de grăitoare – cuvintele sunt inutile. Am schimbat creionul cu sabia.

În fine, am puțin răgaz să scriu. Luptele n-au încetat și am câștigat tot timpul teren, zile în șir, și mi-a fost cu totul imposibil să mă gândesc la altceva. Uneori n-am avut nici măcar timp să ridicăm cortul pentru noapte, ci a trebuit să dormim sub stele, înfășurați în mantie și cu capul proptit de câte o piatră. Ce minunată viață! Dar acum, după cum spuneam, s-au mai liniștit lucrurile. Prințul spune că trebuie să ne mai tragem puțin sufletul – poate că are dreptate. Succesele astea necontenite te sleiesc de puteri.

Ne aflăm acum la o jumătate de milă de oraș și îl vedem cum se întinde în fața noastră cu turnuri și turle, cu biserici și clopotnițe și cu vechea cetate a lui Montanza sus, pe un deal, înconjurată de grupuri de alte clădiri mai simple, toate împrejmuite de un zid înalt de apărare – adevărat cuib de tâlhari. Se aude cum bat clopotele, probabil că se roagă lui Dumnezeu să-i salveze. O să facem noi în așa fel încât Dumnezeu să nu apuce să le audă ruga. II Toro și-a adunat restul trupelor și le-a instalat aici, în fața noastră,

între noi și oraș. S-a străduit să strângă laolaltă cât mai mulți combatanți. Dar n-o să-i fie deajuns după toate încercările zdrobitoare la care a fost supus. Se știe deja cum se va sfârși și lupta asta. Un comandant de oști atât de mare ca el să nu înțeleagă în ce situație. J disperată se află? Desigur că se gândește să. Facă tot ce-i stă în putință și să-si mobilizeze: toate resursele ca să-si ocolească destinul. Este; ultima lui tentativă de a salva orașul.

O tentativă fără rost. Soarta familiei Montanza s-a decis într-o dimineață istorică, în urmă cu aproape o săptămână, și acum nu rămâne decât să fie definitivată.

Voi încerca să descriu în cele ce urmează cât mai pe larg această mare bătălie fără pereche.

A început când ambele noastre armate au pornit simultan la atac, exact așa cum am prevăzut eu. Ce tablou magnific se vedea de aici, de sus, era ca o sărbătoare pentru ochi, pentru toate simțurile. Muzica militară începu să răsune, stindardul se desfășura, steagurile fluturau deasupra rândurilor de uniforme multicolore frumos aliniate, în timp ce goarnele de argint trâmbițau într-un peisaj unde tocmai răsărise soarele, infanteriștii se revărsau pe povârnișuri. Dușmanul îi aștepta aliniat și el în formațiuni dese și foarte amenințătoare și, de îndată ce adversarii înarmați până în dinți se întâlniră, începu lupta corp la corp. A fost sângeroasă de la bun început. Vedeam soldați prăbusindu-se la păfnânt de ambele părți, răniți care încercau să se salveze târându-se, dar erau înjunghiați sau pur și simplu călcați în picioare, auzeam vaiete așa cum se întâmplă de obicei într-o bătălie. Sorții oscilau ba într-o parte, ba în cealaltă, conduceam când noi, când adversarul. Mai întâi Boccarossa a vrut să dea impresia că duce lupta pe același front cu noi, dar la un moment dat oamenii lui au format un arc larg și au atacat dușmanul din flanc, luându-l prin surprindere și îngreunându-i riposta. Părea că victoria

era la doi pași, cel puțin în ochii mei. Trecuseră câteva ore și soarele era acum la zenit.

Deodată se întâmplă ceva îngrozitor. Trupele noastre din apropierea fluviului începură să cedeze în fața presiunii ce venea din aripa dreaptă a armatei lui Il Toro și se văzură obligate să bată în retragere, nemaifiind în stare să facă decât încercări slabe și stângace de a riposta. Parcă și-ar fi pierdut cu totul cheful de luptă. Dădeau mereu înapoi, fiind cu siguranță atât de speriați de moarte, încât ar fi ales orice, numai moartea nu. Nu-mi credeam ochilor. Nu înțelegeam deloc ce se petrece acolo în vale, în primul rând pentru că de fapt ai noștri erau vădit superiori, aproape de două ori mai numeroși decât ceilalți. Simțeam cum îmi clocotește sângele în vine de rușine pentru lașitatea asta de necrezut, îmi ieșisem din minți, strigam și băteam din picioare, le arătam pumnii încleștați de furie neputincioasă, le aruncam neîncetat cuvinte de ocară – mă descărcăm de venin și dispreț. La ce bun! Bineînțeles că nu mă auzeau – și continuau să dea înapoi. Credeam că o să înnebunesc. Și nu le venea nimeni în ajutor! Ca și cum nimănui nu-i păsa câtuși de puțin de situația precară în care se găseau. Dar nici nu meritau!

Deodată am văzut că prințul, care comanda centrul, a făcut semn unor detașamente care se aflau aliniate în spate. Soldații s-au pus în mișcare, au pornit pieziș spre fluviu și, odihniți cum erau, au dat iarna în rândurile dușmanului. Eliminând orice rezistență, au cucerit terenul pas cu pas și s-au apropiat încetul cu încetul de malul apei și când, în cele din urmă, au ajuns la mal s-au dezlănțuit în strigăte sălbatice de fericire. Nu mai putea fi vorba de nici o retragere! între cinci sute și șapte sute de oameni erau acum complet încercuiți și nu le mai rămânea decât să-și aștepte sfârșitul.

Eram pur și simplu uluit. Habar nu avusesem că strategia războiului comporta o astfel de viclenie. Eu o luasem drept lașitate. Inima îmi bătea tare de tot, pieptul mi se umfla de bucurie. După tensiunea aceea îngrozitoare, trăiam o minunată eliberare.

Urmă un spectacol nemaipomenit. Trupele noastre s-au revărsat din toate direcțiile, obligându-i pe dușmanii încercuiți să se retragă pe o fâșie din ce în ce mai îngustă de pământ între câmpul de luptă și malul fluviului, în final, erau atât de înghesuiți încât abia se mai puteau mișca, iar noi, incomparabil mai puternici, începurăm să-i strivim. A fost o baie de sânge cum nu mai avusesem parte să văd. Dar nu numai o baie de sânge, pentru că apoi au fost târâți în fluviu, deșertați cu toții grămadă și înecați ca șobolanii. Se zbăteau să-și salveze viața, dădeau din brațe, țipau disperați după ajutor și nici pe departe nu se mai comportau ca niște soldați. Mai niciunul nu știa să înoate, parcă nu mai văzuseră apa până atunci. Cei care reușeau să se prindă din nou de mal erau imediat înjunghiați, iar alții care dădeau să ajungă de partea cealaltă cădeau pradă furiei curenților. Absolut niciunul nu a reușit să scape.

Dezonoarea se transformă într-o strălucită victorie!

Evenimentele s-au desfășurat apoi într-un ritm amețitor. Centrul luă cu asalt dușmanul, aripa stingă de asemenea, iar din partea dreaptă trupele lui Boccarossa atacau cu o furie reînnoită și amplificată. De pe dealuri dădea năvală cavaleria refăcută, plină de vigoare și cu lăncile în vânt, intrând în luptă cu o forță nemaipomenită și răspândind confuzie în armata lui II Toro, care era istovită și bătea în retragere. Curând după aceea întreaga defensivă o luă la fugă, disperată la culme. Iar noi, cu călăreții în frunte, ne-am pus pe urmele lor, ca să profităm pe cât se putea de victoria noastră fără pereche. Era evident că prințul voia să se folosească de orice prilej ce i se oferea. O

parte a armatei, atât infanteriști cât și cavaleriști, o luă deodată într-o altă direcție decât restul, coborî într-o vale pe laterală, cu intenția neîndoielnică de a-l intercepta pe dușman. La puțin timp după aceea nu s-a mai văzut ce se întâmplă, din cauza munților care acopereau mișcarea armatelor. Și deodată totul dispăru în spatele înălțimilor acoperite cu viță de vie de partea cealaltă a câmpiei, unde se dăduse până atunci lupta.

Ce mișcare, câtă viață era acum aici sus, printre corturile noastre! Se înhămară caii la furgoane și totul se încarcă în mare grabă – armament de tot soiul; lumea alerga care încotro, trebuia să plecăm cu tot echipajul. Eu m-am așezat în căruța unde fusese încărcat cortul prințului, la spate. S-a dat semnalul de plecare și am pornit-o la vale spre câmpul de luptă. Acolo totul era pustiu, nu se vedeau decât morți și răniți, atât de numeroși, încât uneori nu puteam înainta fără să trecem peste ei. Cei mai mulți erau deja morți, dar unii gemeau și se văicăreau neîncetat. Soldații noștri strigau după noi rugându-ne să-i luăm și pe ei, dar era imposibil, trebuia să ne grăbim ca să ajungem din urmă armata. Războiul te călește, te obișnuiești cu toate. Dar niciodată nu mai trăisem ceva asemănător. Zăceau și mulți cai printre celelalte leșuri. Am trecut pe lingă unul care avea burta complet despicată și măruntaiele-i curseseră lângă el pe pământ. Mi s-a întors stomacul pe dos când am dat cu ochii de ele și era cât pe-aci să vărs. Nu știu ce mă apucase. I-am strigat vizitiului să mâne mai abitir caii; pocni din bici și o luarăm la goană.

Foarte curios! Mi se-ntâmplă adesea să bag de seamă că în anumite privințe sunt foarte sensibil și mă minunez. Sunt unele lucruri pe care nu suport să le privesc. La fel simt ori de câte ori îmi vin în minte măruntaiele lui Francesco. Unele lucruri cât se poate de naturale sunt în același timp deosebit de grețoase.

Ziua se apropia de sfârșit. Până și o zi ca asta are un sfârșit. Soarele se mai zărea puțin pe coama munților de la apus și își arunca ultimele raze asupra câmpului de luptă, martor la atâta eroism, onoare și înfrângere. Amurgul cuprindea din ce în ce mai mult zarea, iar eu stăteam în căruța care mă tot zguduia, și gândurile îmi erau la cele petrecute.

Scena războiului fu înghițită de întuneric și drama sângeroasă la care asistasem aparținea deja istoriei.

În mod neașteptat am timp berechet pentru scris, deoarece plouă fără încetare. Plouă torențial cât e ziua de lungă, de parcă cerul și-ar fi deschis larg porțile. Toarnă neîncetat și fără întrerupere.

Se înțelege că asta produce neplăceri. Campamentul este noroios, murdar. Drumul printre corturi nu e altceva decât o mocirlă care-ți ajunge până la genunchi, și dai la tot pasul de excremente de om și balegă de cal. Pe orice pui mâna e ud și slinos, de-a dreptul dezgustător. Dacă ieși afară câteva clipe, te-ai și udat până la piele. Dar și în cort picură din tavan, așa că totul e pătruns de umezeală. Firește că nu e câtuși de puțin plăcut și unora le influențează în rău starea de spirit. Sperăm seară de seară să se îndrepte vremea a doua zi, dar, de îndată ce facem ochi dimineața, auzim din nou cum răpăie ploaia pe pânza cortului.

Deloc nu înțeleg la ce servește ploaia asta fără de sfârșit. Pune stavilă operațiilor militare, întrerupe războiul. Și asta tocmai când să culegem și noi roadele tuturor succeselor dobândite. Pentru ce, fir-ar să fie, plouă!

Soldații sunt abătuți. Stau lungiți și dorm sau joacă zaruri. Este clar că în felul ăsta le dispare pofta de luptă. Și putem fi siguri că între timp II Toro își întărește trupele. Iar noi, dimpotrivă, nu ne întărim nicicum forțele. Nu că m-

aș neliniști din cauza asta, totuși gândul ăsta nu-mi dă pace.

Nimic nu lasă urme mai dezastruoase asupra moralului unei armate decât ploaia. Tensiunea spectacolului dispare, la fel strălucirea dramei și tot ce face războiul splendid, seducător. Gata cu măreția și somptuozitatea, însă trebuie combătută ideea că războiul este de la început până la sfârșit o sărbătoare. Războiul nu e distracție, e o chestiune cât se poate de serioasă. Războiul înseamnă moarte, pieire, nimicire. Nu e deloc plăcut să te războiești cu un dușman care îți este poate permanent inferior.

Trebuie să te înveți cu toate și să le suporți. Greutăți, lipsuri, suferințe. Este absolut necesar.

Este periculos dacă plictiseala se răspândește în rândurile soldaților. Mai avem atâtea de realizat până să cucerim victoria finală. Dușmanul nu este încă pe deplin învins; curând va fi, dar pentru moment nu este. Și trebuie să admitem că a reușit să se retragă cu atâta abilitate după înfrângerea năprasnică de lângă fluviu, încât noi n-am mai izbutit să punem mâna pe el. Deci, după cum spuneam, își împrospătează forțele. Iar nouă ne trebuie pofta de luptă de la început pentru a-l nimici o dată pentru totdeauna.

Prințul nu și-a pierdut însă deloc avântul. El face parte din categoria celor care iubesc cu adevărat războiul – sub orice formă. E calm, încrezător, întreprinzător și mereu în aceeași strălucită dispoziție. Mereu la fel de plin de curaj și la fel de sigur de victorie. Un soldat model! Pe câmpul de luptă suntem amândoi exact la fel.

Singurul lucru care mă supără la el și pe care nu îl pot ierta, singurul lucru care prilejuiește mereu cele mai aprige reproșuri din partea mea este că nu-mi dă voie să intru în luptă. Nu pricep de ce-mi refuză lucrul ăsta! De ce mă oprește! îl rog, îl implor înaintea fiecărui atac, o dată i-am

căzut în genunchi, i-am îmbrățișat amândouă picioarele plângând în hohote. Dar se face că nu aude, sau îmi zâmbeste și spune ori că-i sunt prea prețios, ori că-i e frică să nu mi se întâmple ceva. Să mi se întâmple! Altceva nici nu doresc! El nu înțelege ce înseamnă asta pentru mine. Că din tot sufletul râvnesc să intru în luptă, o ardoare mai fierbinte și mai adâncă decât la oricare altul din armata lui. Pentru mine războiul nu e o jucărie, este o treabă extrem de serioasă. Vreau să mă lupt, vreau să ucid\ Nu ca să mă remarc, ci de dragul faptei, al actului în sine. Vreau să văd cum mor oamenii, vreau să văd moarte și prăpăd în jurul meu. Dar el nu bănuiește cine sunt eu! Mă pune doar să-l servesc și să-i torn vin, îmi interzice să mă îndepărtez de corturi și să mă duc acolo unde lupta e în toi și unde mă trage pe mine inima să fiu. Trebuie mereu să stau și să privesc cum îndeplinesc alții misiuni la care eu mă gândesc fără încetare, dar la care n-am voie să particip. Este o umilință imposibil de suportat. N-am omorât încă nici un om! Nici nu știe el cât de mult sufăr din cauza asta.

De aceea nu este cu totul adevărat când afirm că sunt cu adevărat fericit.

Și alții observă, nu numai prințul, că duc dorul luptei. Dar ceilalți nu știu cât de serios este, ce rădăcini adânci are în ființa mea. Ei văd doar că merg îmbrăcat în uniformă militară, că port sabie, și numai pe asta se bazează. Ce cred ei despre mine și despre participarea mea la campanie îmi este absolut indiferent.

Desigur, pe mulți îi cunosc bine de tot. Curteni și persoane pe care le-am tot văzut pe la curte, ofițeri de renume descendenți ai unor familii ilustre care s-au remarcat de-a lungul secolelor prin fapte de război, nobili care numai datorită rangului dețin posturi de comandanți, îi cunosc foarte bine pe toți ofițerii superiori și bineînțeles că și ei mă cunosc pe mine. Aceștia, împreună cu prințul,

formează adevărata conducere a operațiilor. Trebuie spus că prințul e înconjurat de cei mai străluciți membri ai nobilimii militare din țară.

Ceva ce mă irită este că don Riccardo participă și el la campanie. Fudul și lăudăros, e prezent peste tot, mai ales pe lângă prinț, face comentarii de prost gust și stârnește hohote de râs. Cu obrazul prea îmbujorat de țăran sănătos și dinții mari pe care și-i arată tot timpul deoarece râde la orice, lasă impresia unui tip extrem de limitat. Numai felul în care își dă mereu capul spre spate și faptul că își răsucește necontenit barba neagră și cârlionțată îl fac nesuferit la vedere. Nu înțeleg cum de-l suportă prințul în preajma lui.

Desigur că încă și mai puțin înțeleg ce găsește prințesa atrăgător la acest individ care, în ciuda originii sale nobile, nu e altceva decât un necioplit. Dar nu mă privește pe mine și e în afara subiectului de față. Adevărul este că nu mă interesează deloc.

Când ei spun că ar fi viteaz, pur și simplu nu știu ce vorbesc. Cel puțin eu unul nu înțeleg deloc. A luat și el parte la bătălia de pe malul fluviului ca toți ceilalți, dar nu mi se pare că s-ar fi remarcat într-un fel deosebit. Nici măcar o dată nu l-am zărit pe acolo. Probabil că el singur dă sfoară-n țară și își laudă vitejia. Și cum toți îl ascultă de îndată ce deschide gura, a reușit să-i convingă. Dar eu nu cred o clipă că a fost viteaz. E un lăudăros insuportabil – asta e și nimic altceva. El și viteaz! Ce ridicol!

Prințul, da, e viteaz. Pe el îl vezi mereu în toiul luptei călare pe calul lui alb și îi recunoști panașul acolo unde lupta se dă cel mai aprig, și îl vede și dușmanul dacă ar vrea să pună mâna pe el, așa că e permanent în pericol de moarte, îi plac încăierările, lupta corp la corp, e limpede cât de tare îl bucură. Desigur că și Boccarossa este viteaz.

Adică, nu se știe dacă în ceea ce-l privește pe el viteaz ar fi cuvântul potrivit. E un cuvânt care spune prea puțin, nu descrie exact cum luptă el. Mi s-a spus că înaintează într-un fel care-i înspăimântă până și pe soldații cei mai oțeliți. Și s-ar zice că ceea ce înfricoșează e faptul că nu pare transfigurat sau atât de focul luptei, ci face ce are de făcut și omoară cât se poate de metodic, cu sânge cât se poate de rece. De cele mai multe ori nu luptă călare, ci pe pământ, ca și cum ar dori să fie cât mai aproape de victime. Se pare că-i place nespus să ucidă oameni și să vadă sângele curgând. Prin comparație, felul în care luptă prințul sau ceilalți ofițeri seamănă cu o joacă de copii. Nu l-am văzut în luptă cu ochii mei, fiindcă eram întotdeauna prea departe, dar așa se vorbește. Nu pot să spun în cuvinte cât mă chinuie că nu pot să fiu și eu martor la un asemenea spectacol.

Bărbați ca prințul și ca el sunt viteji, fiecare în felul lui. Dar don Riccardo! E mai mare râsul să i se pronunțe numele alături de ale lor.

Boccarossa și trupele lui simt o plăcere grozavă să dea foc ținuturilor prin care trec, să le facă pur și simplu una cu pământul, să devasteze și să jefuiască; mai mult decât consideră prințul că se cere în război, dar și el e de părere că trebuie prădat și jefuit. Abia dacă mai rămâne vreo urmă de viață pe unde trec ei. Cel puțin așa se zice, că prințul și condotierul au păreri diferite în privința asta. Trebuie să spun că eu înclin să-i dau dreptate lui Boccarossa. O țară dușmană este o țară dușmană și trebuie tratată ca atare. Asta-i legea războiului. Poate că pare crudă, dar războiul și cruzimea merg mână-n mână, așa că nu-i nimic de făcut. Oamenii cu care te lupți trebuie nimiciți și țara trebuie să le fie distrusă, ca nu cumva să se mai pună vreodată pe picioare. Și poate să fie foarte periculos dacă lași adversari

în urma ta, trebuie să fii sigur că nu vei fi atacat pe la spate. Sunt convins că Boccarossa are dreptate.

Uneori e ca și cum prințul ar uita că se află printre dușmani. Din când în când se poartă cu populația într-un fel de-a dreptul inacceptabil. Ca de exemplu atunci când s-a oprit în satul ăla împuțit de munte ca să privească sărbătoarea aia țărănească și să asculte cum cântau din fluier, de parcă ar fi meritat să-și piardă timpul cu ei. Nu înțeleg cum de-a putut să-i placă așa ceva. Și cum de s-a putut umili să stea de vorbă cu astfel de ignoranți. Nu pricep astfel de lucruri. N-am înțeles deloc nici ce făceau ei, țăranii – un fel de sărbătoare, ca mulțumire pentru recolta culeasă. O femeie gravidă a stropit cu vin și ulei de măsline o bucată de pământ, s-au așezat apoi cu toții în jurul acelui loc, femeia le-a împărțit pâine, vin și brânză făcută din lapte de capră și au mâncat și au băut laolaltă.

Prințul se așează alături și mâncă împreună cu ei, le lăudă măslinele și brânza aia slabă, care arăta îngrozitor, si, când urciorul vechi și murdar ajunse la el, îl duse la gură și bău la fel ca toți ceilalți. Ce scârboșenie! Nu l-am văzut niciodată comportându-se în felul ăsfa și niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap că ar fi în stare de așa ceva. Într-un fel sau altul, mă umple mereu de mirare omul ăsta.

Când i-a întrebat de ce a făcut femeia ce-a făcut, care era rostul gestului, s-au arătat misterioși și rușinați și n-au vrut să spună, au zâmbit doar nătâng cu fețele lor de țărani proști. Pricepurăm în cele din urmă că în felul acesta se asigurau de vin și măsline pentru anul următor. Ce caraghioslâc! Ca și cum pământul putea ști că îl stropiseră ei cu vin și ulei sau de ce făcuseră astfel, în fiecare an la vremea asta facem la fel, spuseră. Și un bătrân cu barba încâlcită și împroșcată de vin s-a apropiat de prinț, și-a aplecat capul și l-a privit cu sinceritate în ochi: Așa au făcut strămunii noștri, spuse, și așa facem și noi.

Pe urmă se ridicară și începură să danseze.

Greoi, după datina lor țărănească, tineri și bătrâni laolaltă, până și moșneagul care era deja cu un picior în groapă. Și fluierarii cântau din fluiere pe care ei înșiși le ciopliseră și care scoteau numai câteva sunete, așa că aceeași melodie se repeta mereu și mereu. Nu înțeleg cum de-a vrut prințul să asculte muzica asta lipsită de orice fel de rafinament. Dar atât el cât și don Riccardo – care desigur nu putea să lipsească – au mai zăbovit un timp, uitând că războiul era în toi și că se aflau printre dușmani. Iar când au început cântecele acelea tărăgănate, melancolice, nici vorbă să se mai poată dezlipi de-acolo. Au rămas până a început să se lase amurgul și atunci chiar că au trebuit să plece. Probabil că-și dăduseră în fine seama că putea fi periculos să-i apuce noaptea pe acolo sus.

Ce seară frumoasă, își spuneau unul altuia când am coborât în tabără. Iar don Riccardo, care devine sentimental de îndată ce i se ivește ocazia, a lăudat în cuvinte bombastice frumusețea peisajului, cu toate că acesta nu era cine știe ce, și s-a mai oprit de câteva ori ca să asculte fluierele și cântarea ce venea de sus, din satul de munte cu casele lui vechi și murdare.

Era seară când don Riccardo a intrat în cortul prințului cărând după el două curtezane pe care le găsise în tabără și care nu se știe cum de reușiseră să-și facă drum din oraș până aici, trecând și linia frontului – poate în speranța că vor fi mai bine plătite într-un loc unde era mare lipsă de unele ca ele. Și pe urmă, spuneau, le cădea mai bine să se culce cu un dușman. Prințul păru șocat la început și eram sigur că o să se înfurie, o să le gonească și o să-l pedepsească rău de tot pe don Riccardo pentru nemaipomenita lui obrăznicie, dar spre marea mea surprindere s-a pus pe râs, a tras-o pe una din femei pe genunchi și a strigat să i se aducă din vinul cel mai scump.

Nici acum nu mi-a trecut uimirea față de scenele la care a trebuit să asist în noaptea aceea. Aș da o avere să nu fi fost martorul acelor îmimplări și să scap de imaginile scârboase care mi s-au întipărit în memorie. Măcar dacă aș putea pricepe cum au ajuns până aici! Dar femeile, și mai ales femeile de teapa lor, sunt ca șobolanii, nimic nu le stă în cale și își croiesc drum prin orice. Eu tocmai mă pregăteam să mă duc la culcare în cortul slujitorilor, dar a trebuit să rămân pe loc și să-i servesc pe toți, nu numai pe stăpânul meu și pe don Riccardo, dar și pe târfele alea vopsite care răspândeau miros de pomezi venețiene și de trup gras și încins de femeie, îmi făcea îngrozitor de greață.

Don Riccardo nu mai contenea lăudându-le frumusețea, mai ales uneia din ele, căreia îi admira ochii, părul și picioarele pe care încerca să i le arate prințului, cu toate că ea dădea să se opună, dar în clipa următoare s-a întors spre cealaltă și a început să-i ridice și ei în slăvi frumusețea cu aceleași cuvinte lingușitoare, ca nu cumva să se simtă neglijată. Toate femeile sunt frumoase! exclamă el. Tot farmecul vieții ne vine de la ele. Dar cea mai fermecătoare este curtezana care-și dedică întreaga viață iubirii și îi rămâne mereu fidelă. Se comporta atât de prostește și cu atâta lipsă de gust, încât nici măcar eu, care l-am considerat întotdeauna drept cel mai vulgar și nerod bărbat din lume, nu mi-as fi închipuit că poate fi chiar atât de ridicol și neghiob.

Au băut vin cu toptanul, și încetul cu încetul li s-a suit la cap, iar don Riccardo a devenit bineînțeles excesiv de sentimental, începând să vorbească de iubire și să recite o mulțime de versuri îngrozitor de plicticoase, în special niște sonete despre una cu numele de Laura care le-au umplut femeilor ochii de lacrimi. El stătea cu capul în poala uneia din ele, prințul cu capul în poala celeilalte, iar femeile le mânriiau părul cu tandrețe și scoteau niște

suspine scurte și dulci ascultând vorbele acelea mari și goale. A lui era cea mai frumoasă și n-am putut să nu observ că în cursul întregii seri prințul îl fixa cu câte o privire ciudată când proastele de femei păreau mai interesate și mai încântate de ce spunea sau făcea el. Femeilor le plac întotdeauna bărbații prosti și neînsemnați, pentru că seamănă cel mai bine cu ele.

Dar așa, deodată, don Riccardo s-a ridicat în picioare și a declarat că acum era deajuns cu smiorcăielile amoroase și că era timpul să bea și să se veselească! Din clipa aceea începu o adevărată orgie cu vin, glume, râsete, gesturi indecente, povestiri obscene atât de decoltate încât îmi este imposibil să le redau. Tocmai când erau în toiul beției, prințul a ridicat pocalul în cinstea lui don Riccardo și a strigat: mâine ai să-mi porți stindardul în luptă! Don Riccardo a fost atât de măgulit de onoarea asta, încât îi luceau ochii.

— Sper să fie o luptă cruntă, exclamă el dându-și ifose, pentru ca femeile să înțeleagă bine cât de viteaz era. Nu se știe niciodată, dar e foarte posibil, răspunse prințul. La care don Riccardo îi apucă mâna și i-o sărută smerit și recunoscător ca orice cavaler stăpânului său: iubite prinț, să-ți aduci aminte ce mi-ai promis în beția petrecerii!

— Poți fi sigur de asta. N-am să uit.

Femeile credeau bineînțeles că asistă la ceva foarte solemn și priveau scena cu mult interes. Dar interesul se îndrepta mai ales spre cel care avea să poarte stindardul în luptă.

După acest intermezzo și-au reluat abjecta orgie, comportându-se din ce în ce mai josnic și mai fără sfială unii cu alții, așa că eu, care trebuia să le fiu martor, mă simțeam rușinat și dezgustat. Se strângeau în brațe și se sărutau gâfâind și cu obrajii îmbujorați de atâta poftă și

patimă. Nu se poate spune cât de oribil era. Cu toate că femeile voiau să dea impresia că se împotriveau, își trăgeau în jos rochiile, de li se vedeau sânii, și cea mai atrăgătoare avea sfârcurile trandafirii și o aluniță lângă unul din ele, nu prea mare, dar era imposibil să nu o bagi de seamă. Mirosul trupului ei gol, pe care l-am simțit când m-am apropiat s-o servesc, mi-a întors stomacul pe dos. Mirosea exact ca prințesa când stă lungită în pat diminețile, dar chiar atât de aproape de ea nu fusesem niciodată. Când don Riccardo o apucă de sân, mă cuprinseră un asemenea dezgust și o asemenea ură față de păcătosul de el, încât îmi venea să-l strâng de gât sau să-l omor cu pumnalul și să-l golesc de sângele lui desfrânat, ca să nu mai poată niciodată să ia în brațe vreo femeie. Stăteam acolo și mă gândeam cu scârbă și aversiune la cât de respingătoare sunt ființele omenești. Fie ca toate aceste ființe să ardă într-o bună zi în flăcările iadului!

Lui don Riccardo, care mai tot timpul fusese ocupat cu femeia cea mai arătoasă, pentru că nu-l lăsase deloc în pace, i-a venit ideea neghioabă să dea cu zarul și să vadă care din ei doi, el sau prințul, o va câștiga. Toată lumea, chiar și prințul, a fost de acord, iar femeia cu pricina a început să râdă cu nesaț dându-și capul pe spate așa, cu sânii goi cum se găsea, fericită că era obiectul unei asemenea lupte între doi bărbați. Mie mi se părea scârboasă și nu pricepeam cum de-o vedeau ei frumoasă și seducătoare și cum de puteau să se ia la întrecere pentru un câștig atât de respingător. Era blondă, cu pielea albă, avea ochi mari, albaștri, și subsuoara plină de păr, de-ți venea rău. N-am înțeles niciodată de ce au oamenii păr sub braț și simt ceva profund neplăcut când îl văd, mai ales dacă e umed. Noi, piticii, n-avem așa ceva și ne produce o senzație îngrozitoare, ne umple de greață. Dacă eu aș avea păr în

altă parte decât pe cap, singurul loc unde trebuie să-i crească păr omului, aș muri de rușine.

A trebuit să aduc zarurile, prințul le-a aruncat primul și i-a căzut un șase și un unu. Cel care ajungea primul la cincizeci urma să câștige. Au continuat așa, când unul, când altul, în timp ce femeile stăteau aplecate deasupra lor, așteptând cu mare interes rezultatul și comentând soarta schimbătoare a jocului cu remarce nerușinate, exclamații și hohote de râs. A câștigat prințul și s-au ridicat cu toții în picioare țipând și râzând care mai de care.

Imediat după aceea fiecare s-a aruncat asupra femeii lui, le-au smuls hainele și au început să facă lucruri incredibil de dezgustătoare, încât, iesindu-mi din fire, m-am repezit afară din cort și am vărsat și mațele din mine. Mă răcisem complet, iar pielea mi se făcuse ca de găină jumulită. M-am furișat tremurând să dorm în fân, între bucătar și infectul de grăjdar care miroase a cal și care, nu știu de ce, îmi trage câte un picior în fiecare dimineață când se scoală să țesale caii. Zice că așa-i place lui să-mi dea cu piciorul tocmai atunci.

Mi-e cu neputință să înțeleg felul oamenilor de a se iubi unul pe altul. Nu face decât să mă dezguste.

Poate pentru că sunt un alt soi de ființă, mai rafinată, mai delicată, mai sensibilă, și reacționez la multe lucruri care pe ei nu par să-i revolte. Știu eu? N-am încercat niciodată ceea ce numesc ei iubire și nici nu mă atrage să încerc. Mi s-a oferit odată o pitică, o femeie frumoasă cu ochi iscoditori ca ai mei, cu fața brăzdată și trupul ca de pergament, așa cum trebuie să fie un om. Dar nu mi-a trezit nici un sentiment, deși vedeam bine că frumusețea ei nu avea nimic respingător, nu era ca a ăstora. Poate pentru că mi-a prezentat-o prințesa, care neapărat voia să mi-o bage pe gât ca o codoasă, în speranța că o să-i facem un piticuț,

ceea ce la vremea aceea își dorea foarte mult. Asta a fost înainte s-o nască pe Angelica, atunci când voia să aibă ceva de joacă. Spunea că ar distrao grozav un pui de pitic. Numai că n-am vrut să-i fac serviciul ăsta și nici să-mi umilesc neamul acceptând propunerea ei rușinoasă.

Si pe urmă greșea crezând că i-am fi putut dărui un copil. Noi, piticii, nu facem copii, suntem sterili, că așa este neamul nostru. Nu ne ocupăm cu perpetuarea vieții și nici nu dorim. Nici nu ne trebuie să fim fertili, deoarece neamul omenesc își naște propriii pitici, nu trebuie să ne îngrijim noi de așa ceva. Ne nasc ființele astea orgolioase, prin exact aceleași dureri ale facerii. Neamul nostru se reproduce continuu prin ei; așa, nu într-un alt fel, trebuie să fim noi aduși pe această lume. Iată sensul profund al sterilității noastre. Suntem din neamul lor – și cu toate astea nu-i aparținem. Suntem doar în vizită. Musafiri bătrâni, ridați, într-o vizită multimilenară și fără de sfârșit.

Dar gândurile mă poartă prea departe de ceea ce vreau eu să spun. Nu despre asta vreau să scriu.

În dimineața următoare don Riccardo a purtat bineînțeles stindardul princiar. Au umblat o sumedenie de vorbe despre diverse întâmplări legate de acest fapt și de împrejurările în care s-a dus lupta, dar eu am părerile mele personale despre toate acestea și despre ce s-ar putea ascunde îndărătul lor. Se zice că prințul a dat un ordin neașteptat, punând astfel în pericol viața lui don Riccardo; la un moment dat, moartea lui era considerată drept o certitudine – fusese obligat ca împreună cu micul lui grup de călărași să se expună unei situații extrem de periculoase. Și se spune că s-ar fi luptat cu o extraordinară vitejie, ceea ce eu nu cred câtuși de puțin. Că și-ar fi adunat oamenii din ce în ce mai puțini la număr în jurul stindardului și că l-ar fi apărat împotriva forțelor copleșitoare ale dușmanului. Dar când bătălia a luat o

întorsătură extrem de riscantă, prințul s-ar fi repezit într-acolo, fie pentru că lupta devenise prea crâncenă și nu mai putea să rămână în afara unui joc atât de periculos, fie că avea alt motiv. Cu doar câțiva călărași în urma lui, s-a năpustit asupra dușmanului care-l încercuise pe don Riccardo, ca și cum ar fi vrut să-i vină în ajutor. Dar deodată, calul prințului, împuns în coastă, s-a prăbușit. Prințul a fost aruncat la pământ, unde a rămas nemișcat, înconjurat de dușmani. Asta l-ar fi umplut pe don Riccardo de o furie sălbatică și de atâta „curaj", încât el și oamenii lui s-ar fi rupt din strânsoarea dușmană și, cu puterea pe care i-o dăduse deznădejdea, ar fi reușit ca împreună cu călărașii încă în viață ai prințului să țină piept adversarilor și să-i fie scut stăpânului său până la sosirea întăririlor. Multe din rănile lui don Riccardo ar fi sângerat. Lumea spune că nu se poate ca don Riccardo să nu fi înțeles că prințul îi dorise moartea, dar cu toate acestea a făcut tot ce i-a stat în putere și i-a salvat stăpânului viața. Eu nu cred deloc în povestea asta. Este cât se poate de neverosimilă, din mai multe puncte de vedere. O redau însă ca atare, pentru că întâmplările dramatice ale dimineții nu sunt comentate decât în felul acesta. Părerea mea despre cum stau lucrurile este alta și se explică în primul rând prin faptul că știu atât de bine ce fel de om este don Riccardo. Îl cunosc pe don Riccardo mai bine decât oricine altcineva. Nu e deloc așa cum se spune.

Relatarea celor petrecute este mult prea colorată de părerile lumii despre don Riccardo și de părerea pe care o are el însuși despre persoana lui. A devenit un fel de mit – pe care nimeni nu-și dă osteneala să-l cerceteze mai îndeaproape – că ar fi vitejia personificată și că tot ce întreprinde ar fi nobil, splendid, măreț. Totul se explică prin talentul lui neîntrecut de a se face remarcat, de a atrage în fel și chip atenția asupra sa. Faptele sale de arme

poartă pecetea unui orgoliu ridicol, la fel și întregul lui comportament, iar curajul de care lumea face atâta caz îi arată de fapt prostia. Lumea confundă curajul cu imprudența nesăbuită.

Dacă e într-adevăr atât de temerar, dacă se expune permanent tuturor pericolelor posibile, așa cum tot pretinde, cum de nu cade mort o dată? Cum se explică asta? Nimeni nu l-ar plânge, cel puțin nu eu.

Se zice că de data asta s-a ales cu mai multe răni. Cine știe dacă e adevărat, așa că, în ceea ce mă privește, mă îndoiesc. Oricum, nu cred că e ceva grav, trebuie să fie răni ușoare. Eu cel puțin am fost scutit să-l mai văd de atunci.

În schimb, pare a fi adevărat că a avut obrăznicia să intre în luptă cu culorile prințesei, culori pe care ea i le-ar fi ales înainte s-o pornim la război. Cu ele fluturându-i la coif, se războia în văzul întregii lumi pentru aleasa inimii. Când se bătea atât de eroic sub stindardul prințului, pentru iubita lui se bătea. Și când i-a salvat viața prințului, de fapt tot de dragul ei se bătea. Dar numai cu puțin înainte ținuse în brațe o altă femeie. Probabil că a intrat în luptă imediat după aceea, împodobit cu culorile unei mari iubiri înflăcărate. Iubirea lui adevărată o purta ca pe o superbă floare ce-și dezvăluia întreaga splendoare deasupra vizierei ridicate cavalerește, în timp ce trupul îi era încă fierbinte de patima trădării. Iubirea oamenilor este fără îndoială ceva foarte misterios. Nu-i de mirare că nu e prea ușor de înțeles.

Misterioasă este și relația dintre cei doi bărbați legați de aceeași femeie. Există oare între ei un fel de înțelegere secretă datorită acestui fapt? Uneori s-ar zice că da. L-a salvat oare don Riccardo pe prinț, așa cum se vorbește? Eu nu cred. Cine știe, poate că așa a fost, dar atunci numai din pură vanitate, ca să-i plătească prințului în mod cavaleresc

pentru faptul că i-a dorit moartea, și să arate tuturor de câtă mărinimie e capabil. Asta i s-ar potrivi. Și a fost oare dorința prințului, așa cum se spune acum, să-l salveze pe don Riccardo, când s-a aruncat în focul luptei după el, deși după ce cu un moment înainte dorise să-l vadă mort? Nu știu. Nu prea înțeleg. Doar nu poți să iubești și să și urăști pe cineva în același timp, nu? îmi amintesc de privirea lui în noaptea aceea – prevestea moartea, îmi amintesc însă și de ochii lui visători și umezi, când stătea lungit ascultându-l pe don Riccardo declamând despre iubire, acea iubire mare, infinită, care ne umple pe de-a-ntregul cu focul ei, ne pune toată ființa pe jăratic și o arde cu totul. Se poate ca iubirea să nu fie altceva decât o poezie minunată care nu înseamnă nimic, sau nimic precis, dar pe care-ți place s-o asculți când e declamată atât de frumos și cu atâta ardoare? Nu știu. Dar imposibil nu este. Oamenii sunt niște șarlatani nemaipomeniți.

Ceea ce mă mai miră este comportamentul prințului față de curtezana din noaptea aceea. Eram convins că nu s-ar putea coborî până într-acolo. Dar asta nu mă privește pe mine. Și pe urmă m-am obișnuit să-l văd cum așa, dintr-o dată, devine complet alt om decât cel care crezusem că este. A doua zi i-am povestit totul discret unui șambelan, exprimându-mi uimirea în legătură cu cele întâmplate. El nu era deloc mirat, îmi spuse că prințul a avut tot timpul iubite, doamne de la curte sau din oraș, uneori curtezane de renume, și că în momentul de față o avea pe domnișoara de onoare a prințesei, damigella Fiammetta. Îmi spuse cât de mult îi place prințului să le schimbe și îi veni să râdă că eu nu știam.

Mă mir că mi-a scăpat așa ceva, mie, care am un simț de observație atât de ascuțit. Admirația cu totul lipsită de critică pe care o am față de stăpânul meu trebuie să mă fi orbit.

Nu-mi pasă c-o înșală pe prințesă. O urăsc și nimic nu-i doresc mai mult decât să fie înșelată. Și la urma urmei, ea pe don Riccardo îl iubește. Lui îi scrie scrisori înflăcărate de iubire, pe care eu trebuie să le port la inimă. Sper din tot sufletul că o să i se facă de petrecanie.

În fine, a stat ploaia.

Azi, când am ieșit din corturi, întregul peisaj era scăldat în lumina soarelui, munții se vedeau clar de jur împrejur, dar bineînțeles grei de umiditate, și peste tot murmurau pârâiașe care nu existaseră înainte. Era o dimineață foarte înviorătoare. Cerul era senin și în fața noastră se vedea pe o înălțime vechea cetate a tâlharilor lui Montanza – aproape că uitasem cum arată, dar acum se putea distinge fiecare casă din interiorul zidurilor, fiecare ochi al turnurilor de apărare, până și fiecare cruce aurită de pe biserici și clopotnițe, totul se vedea mult mai deslușit după ploaie. Nu poate să mai dureze mult până o s-o cucerim și o s-o radem de pe fața pământului.

Toată lumea se bucură că poate ieși să se miște în aer curat și proaspăt, vremea frumoasă îi reînsuflețește pe toți și le dă din nou poftă de luptă. Proasta dispoziție, descurajarea au dispărut, parcă luate cu mâna. Duc cu toții dorul luptei. M-am înșelat cumplit crezând că ploaia distruge moralul unei armate. Apatia durează doar cât tine ploaia.

În jurul corturilor e animație, mișcare. Soldații își curăță armele pălăvrăgind și glumind, scutierii lustruiesc armurile călărașilor, caii sunt țesălati și duși la adăpat în pârâiașele zglobii care clipocesc la tot pasul pe dealul cu măslini, toată lumea se pregătește pentru apropiata bătălie. Tabăra arată acum iar ca înainte, războiul își recapătă strălucirea și aspectul de sărbătoare, așa cum fără îndoială i se potrivește cel mai bine. Soldații în hainele lor

splendide, călărașii în armuri, harnașamentul argintiu, pompos și scânteietor al cailor, totul strălucește în lumina soarelui.

Am stat timp îndelungat să studiez orașul, ținta atacului nostru. Pare a fi puternic, poate dă impresia că având asemenea ziduri și turnuri de apărare este de necucerit. Dar îl vom asedia, în primul rând datorită ajutorului prețios al lui messer Bernardo. I-am văzut eu noii berbeci, precum și catapultele, echipamentul de escaladare și bombardele înspăimântătoare, neîntrecute până acum – nici o fortificație din lume nu poate opune rezistență acestei mașinării. Totul vom sparge și vom pătrunde peste tot, vom face ca totul să sară în aer și să se facă praf și pulbere, poate vom face chiar găuri în zid, săpând un culoar minat secret, așa cum ne-a explicat în seara aceea, vom lupta cu toate mijloacele imaginabile, cu tot ce a creat geniul lui nemaipomenit, cu tot ce a inventat de dragul nostru, vom lua orașul cu asalt și vom răspândi moarte și prăpăd în jurul nostru. Vom arde, vom jefui, îl vom șterge pur și simplu de pe fața pământului. Și locuitorii orașului, tâlhari și bandiți cu toții, își vor primi în fine pedeapsa, vor fi nimiciți sau luați prizonieri, iar în urma lor nu vor mai rămâne decât niște ruine fumegânde care doar să amintească de puternica împărăție de odinioară a lui Montanza. Sunt convins că prințul îl va trata fără milă pe dușmanul lui ereditar. Și ce vor face oamenii lui Boccarossa, nici măcar nu îndrăznesc să mă gândesc. Va fi ultimul și decisivul nostru triumf.

Dar mai întâi trebuie să măturăm armata care e între noi și oraș. Se vede limpede că și-a întărit mult forțele – exact așa cum am prevăzut eu. Unii spun că e o armată uriașă, aproape ca a noastră, dacă punem la socoteală și trupele lui Boccarossa. Mi se pare exagerat. E răspândită pe o suprafață mult mai întinsă decât înainte, dar s-o numești

uriașă înseamnă să te lași mult prea impresionat de forța dușmanului. Așa gândesc eu. Prințul s-a cam posomorit când a dat cu ochii de ea, dar apoi s-a luminat la față și părea de-a dreptul înviorat privind forțele dușmane; se bucura cu siguranță la gândul că peste puțin timp lucrurile aveau să fie puse la punct și că i se oferea în sfârșit posibilitatea să pornească o încăierare pe cinste. Asta numesc eu soldat adevărat! Nu se îndoiește nici o secundă că vom birui, și nici ceilalți comandanți nu se îndoiesc, după câte înțeleg.

Va fi o plăcere să asist la asedierea unui oraș. Nu mi-a fost dat să văd așa ceva până acum.

Mă aflu la locul meu obișnuit de scris, sus, în locuința piticilor. Sunt la pupitrul care aparține mobilierului de aici. E pe măsura mea, așa că pot sta comod să-mi continuu relatarea întâmplărilor remarcabile și inevitabile al căror martor mi-e dat să fiu. E poate surprinzător, dar urmează imediat explicația. E simplă. Am terminat bătălia victorioși. Se știa dinainte că vom birui, chiar dacă pierderile au fost considerabile. Au fost doborâți mulți soldați de ambele părți, cu siguranță mai mulți de partea celorlalți. Trebuie să le fie foarte greu acum să mai opună rezistență. Dar, repet, și de partea noastră a curs mult sânge. În special ziua a doua a fost deosebit de sângeroasă. Dar de aceea avem soldați, ca să-i folosim. Nu a fost chiar așa o grozăvie cum spun unii.

Motivul pentru care ne aflăm din nou acasă este că prințul trebuie să fie aici și să organizeze armata în vederea victoriei finale. Si, după câte înțeleg, trebuie să facă rost de mijloacele bănești necesare aceluiași scop. Un război ca ăsta înghite sume considerabile. Se spune că prințul încearcă să obțină banii în urma unor negocieri cu senioria venețiană. Negustorilor de acolo le prisosește marfa de care e vorba, așa că se va ajunge curând la o

înțelegere. Imediat după aceea o pornim iar spre câmpul de luptă.

Se aude că Boccarossa și mercenarii lui au cerut să li se mărească solda și consideră că nu li s-a plătit încă suma cuvenită conform înțelegerii de la început. Din cauza asta ar urma să ne facă greutăți. Eu nu m-am așteptat la așa ceva din partea lor, să dea atâta importanță acestui aspect al războiului, pentru că nimeni nu se luptă mai eroic și cu mai mult dispreț față de moarte decât ei. Credeam că merg la război de dragul războiului. Credeam că iubesc războiul, așa cum îl iubesc eu, ca să zicem așa. Dar poate nu trebuie să li se pretindă să fie chiar atât de dezinteresați, în definitiv, poate că este chiar foarte normal să li se plătească. Ei bine, li se vor da banii.

Mai circulă vorbe și despre alte neînțelegeri între ei și prinț – dar câte zvonuri nu circulă. Când o armată a vărsat atâta sânge și când lucrurile nu merg chiar cum trebuie, se încarcă oarecum atmosfera. Dacă rezultatul nu este satisfăcător, oamenii încep să se acuze unii pe alții, intră într-o perioadă de cumplită istoveală, numără câți soldați au căzut în fiecare tabără și așa mai departe. Iar soldații lui Boccarossa sunt ei nebuni după război, dar poate nu de dragul planurilor grandioase ale prințului, poate nu la asta se gândesc ei în primul rând. Dar toate aceste chestiuni sunt fără însemnătate, sunt lucruri trecătoare.

De altfel, pe mine nu mă interesează suficient de mult problemele astea, și cu atât mai puțin banalitățile economice legate de ceva atât de însemnat ca războiul, ca să doresc să zăbovesc asupra acestui subiect. Și pe urmă, lucrurile vor fi curând clarificate.

Este înfiorător de trist să fii acasă. Când te întorci direct de pe câmpul de luptă, viața de aici pare atât de fără rost, atât de nemaipomenit de lipsită de conținut! Timpul

trece greu, nu știi ce să faci cu el, energia îți este parcă paralizată. Dar este vorba doar de câteva zile. Curând o pornim din nou.

Ciudați mai sunt oamenii pe aici, adică slujitorii și ceilalți care nu au fost cu noi la război. Habar nu au despre ce e vorba, ca și cum n-ar ști că tara se află în stare de război. Când mă văd îmbrăcat în armură se minunează, ca și cum nu ar ști că așa se obișnuiește pe front. Altfel, ai fi o pradă cât se poate de ușoară, te-ai expune unei morți sigure. Ei zic că aici nu ar fi nici un pericol. Este oricum stare de război. Și foarte curând mă duc iar acolo. Prințul poate da ordin de încolonare dintr-un moment în altul și atunci trebuie imediat să fiu pregătit. De aceea port armura. Dar ei nu pot să priceapă asta.

Dacă nu au participat personal la o campanie de război, nu-și pot imagina ce înseamnă. Iar când cauți să le explici cum arată viața de război și câte primejdii te pasc, se uită la tine cu neîncredere, dar în același timp nu reușesc să-și ascundă invidia, încearcă să insinueze că n-am făcut chiar câte pretind c-am făcut și că n-am prea luat parte activ la luptele despre care am povestit. Nu e greu de observat invidia din spatele unor astfel de vorbe. Luat parte! Ei nu știu că sabia mea e încă plină de sânge în teacă după ultima noastră bătălie. Nu o arăt, fiindcă nu suport lăudăroșeniile soldaților, auzite la tot pasul pe câmpul de luptă și la care don Riccardo, de exemplu, e mare meșter. Eu mă mulțumesc să-mi ating cu mâna minerul săbiei și îmi văd liniștit de treabă.

În acea mare bătălie de două zile a trebuit să ocupăm o înălțime situată între aripa noastră dreaptă și oraș. Ne-a costat enorm. Dar datorită acestei operații ni s-a îmbunătățit considerabil poziția strategică. Prințul a pornit imediat spre vârful dealului ca să-și facă o idee despre posibilitățile pe care ni le oferea această nouă cucerire și eu

de bună seamă îl însoțeam. Sus de tot era un palat de petreceri aparținând lui Lodovico, foarte frumos datorită așezării sale și înconjurat de chiparoși și de caiși. Câțiva soldați și cu mine am intrat acolo să vedem dacă nu cumva se aflau ascunși dușmani care ne-ar fi putut face surprize neplăcute, punând în primejdie viața prințului. Dar nu mai erau decât câțiva slujitori bătrâni atât de lipsiți de vlagă încât pur și simplu fuseseră lăsați acolo în plata Domnului, și prințul ne-a spus să nu le facem nici un rău. Cu toate acestea, eu am coborât în beci, unde nimeni nu se mai gândise să caute, chiar dacă și acolo s-ar fi putut ascunde cineva. Fără să mă aștept, am dat peste un pitic care trebuie să fi aparținut curții lui Lodovico – el are mulți pitici – și care, nu știu de ce, fusese lăsat acolo. S-a îngrozit când a dat cu ochii de mine și a fugit într-un culoar mai întunecat. Halt! i-am strigat, dar el nu mi-a ascultat ordinul, ceea ce m-a făcut să înțeleg că avea intenții necurate. Dacă era sau nu înarmat nu puteam ști, așa că fugăreala prin culoarele înguste și întortocheate mi s-a părut foarte palpitantă, în final, s-a furișat într-o încăpere cu o ieșire de care desigur voia să se folosească, dar înainte să apuce el să deschidă ușa l-am ajuns din urmă. Cu un schelălăit jalnic si-a dat seama că este pierdut, îl fugăream ca pe un șobolan de-a lungul pereților, știind acum că nu-mi va mai putea scăpa. L-am străpuns cu sabia, era ca tras în țeapă. Nu avea nici armură, nici altceva ca pe câmpul de luptă, ci purta o haină caraghioasă de catifea albastră cu dantelă și zorzoane în jurul gâtului, aidoma unui copilaș. L-am lăsat să zacă acolo și am ieșit la lumină și la război.

Am relatat întâmplarea asta nu pentru că mi se pare a fi ceva nemaipomenit. N-a fost decât un fleac, un incident normal pe timp de război. Și n-o să mă fălesc tot timpul cu asta; mi-am făcut și eu pur și simplu datoria de soldat. Nimeni nu știe nimic, nici prințul, nici altcineva. Nu-i trece

nimănui prin cap că sabia îmi este pătată de sânge și că așa va rămâne, ca o amintire a faptului că, până acum, am participat și eu într-un fel la război.

Oarecum, îmi pare rău că am ucis un pitic, as fi preferat să fie un om, că pe ei, oamenii, îi urăsc eu. Și pe urmă, lupta ar fi fost mai pasionantă, însă îi urăsc și pe cei din neamul meu. Și în timpul luptei, mai ales când i-am dat lovitura mortală, am simțit așa, un soi de euforie, ca și cum îndeplineam un rit al unei religii necunoscute mie. La fel am simțit și când l-am sugrumat pe Josafat, o plăcere nestăpânită de a-mi distruge propria spiță. De ce? Nu știu. Deloc nu înțeleg. Oare asta mi-e dat, să mi stârpesc neamul?

Avea vocea pițigăiată de castrat, ca toți piticii, și asta mă călca pe nervi. Eu am o voce groasă și profundă.

E un neam josnic, demn de dispreț.

De ce nu sunt și ei ca mine!

Azi-dimineață prințesa a încercat să stea de vorbă cu mine despre iubire. Era foarte sentimentală și tot dădea să plângă. De ce, nu știu – are fără îndoială motivele ei; dacă ar ști ea că are motive din plini Dar așa, dintr-o dată, s-a schimbat, după cum îi este obiceiul, și a început să glumească și să ia în râs iubirea. Ședea la oglindă și, în timp ce camerista îi aranja părul, vorbea cu mine ba în glumă, ba în serios, ceea ce mie mi se părea neplăcut și nefiresc. Ținea morțiș să mă facă să-i spun și eu ce părere am. Nu mă arătam deloc dispus să vorbesc. Dar ea insista. N-am avut și eu vreodată o mică poveste de dragoste? I-am spus foarte hotărât că nu, și am privit-o cu asprime. Se arăta foarte mirată, nu voia să creadă. M-a asaltat din nou cu întrebări, din ce în ce mai intime. Până la urmă i-am spus să terminăm cu discuția, că, dacă aș iubi pe cineva, aș iubi un bărbat.

S-a întors, s-a uitat la mine și a început să râdă cu atâta poftă, că până și pe cameristă a pufnit-o râsul.

— Un bărbat! a exclamat ea ca să mă provoace, ca și cum ar fi fost ceva amuzant în asta. Un bărbat? Și-atunci care? Poate Boccarossa? La care iar au izbucnit amândouă în hohote de râs, mai-mai să se înece. Eu m-am înroșit, pentru că tocmai la el mă gândisem. Și când au observat că m-am înroșit, li s-a părut totul încă și mai comic.

Eu nu găseam nimic comic în asta. Mă uitam la ele cu o privire disprețuitoare și rece ca gheața. Găsesc că râsul este urât, schimonosește. Când îi văd pe oameni cum își deschid subit gura, dezvelindu-și gingiile roșii, mi se pare extrem de neplăcut. Și nu-i vina mea dacă îi port o admirație afectuoasă lui Boccarossa, dacă am pentru el un sentiment care exprimă atâta căldură. Văd în el un bărbat adevărat.

Ceea ce mă irită cel mai tare este că scârba asta de cameristă s-a apucat și ea să râdă, încă și mai vulgar decât madame. Să zicem că îndur ca prințesa să glumească puțin cu mine – deși as fi putut în orice moment să fac din gluma asta crâncen adevăr și să-i fi dat un răspuns înspăimântător la întrebarea ei despre iubire, să-i fi spus ce este iubirea cu adevărat. Repet, suport glume din partea ei pentru că, oricum, este stăpâna mea și are sânge albastru. Dar să îndrăznească mitocanca asta de servitoare să râdă de mine mă înfurie la culme. Jigodia asta s-a purtat mereu necuviincios cu mine, a căutat să se arate grozavă și isteață nu o dată, ci de multe ori, și m-a provocat spunând că nu pot deschide toate ușile palatului. Ce-o privește pe ea! E o țoapă, o țărancă neobrăzată care ar merita plesnită cu biciul.

Cât despre Boccarossa, ce este atât de nemaiauzit că-l admir? Am ca și el o fire de războinic.

Zilele trec greu când aștepți și nu știi cu ce să-ți umpli vremea. Ieri am fost trimis cu o treabă la maestro Bernardo la Santa Croce. Stă acolo ca de obicei și continuă să lucreze la Cina cea de taină. M-am întrebat adesea de ce nu a fost și el la război să vadă cum funcționează mașinile minunate pe care le-a inventat, de ce se mulțumește doar să le creeze. Eram sigur că dorea să le vadă în acțiune. Și acolo, pe câmp, ar fi găsit leșuri cu duiumul, pe care ar fi putut să le studieze ca să-și dezvolte știința.

L-am găsit cu totul absorbit de opera lui sublimă, atât de absent, încât nici n-a băgat de seamă că am intrat. Și când și-a ridicat ochii, privirea lui părea pierdută. N-a făcut nici o remarcă în legătură cu faptul că purtam armura, cu toate că nu mă mai văzuse niciodată îmbrăcat așa. Nu se poate să nu fi observat, dar nu s-a arătat nici surprins, nici cât de cât interesat. „Ce vrei de la mine, puștiulică?” m-a întrebat, privindu-mă cât se poate de amabil. I-am spus cu ce treabă venisem, dar pe un ton supărat, pentru că nu-mi place să mi se adreseze cineva în felul ăsta necuviincios. După aceea am plecat, n-aveam de ce să mai stau. Am aruncat doar o privire capodoperei și nu mi s-a părut mai terminată decât ultima oară când o văzusem. Nu termină niciodată ce începe. La urma urmelor ce tot cumpănește el acolo, de-i ia atât de mult timp?

Despre război nu mi-a pus nici cea mai mică întrebare, deși putea să priceapă că direct de-acolo veneam. Mi-a făcut impresia că războiul îi era total indiferent.

Senioria venețiană a refuzat să ne împrumute bani! Solul lor ne-a explicat că nu ni se mai acordă nici un împrumut. Este de necrezut! Cu totul de neînțeles. Spun că războiul a mers prost. Prost! Ce nerușinare! Prost! Tot timpul n-am făcut altceva decât să câștigăm! Am pătruns adânc în țara dușmanului, am ajuns până la capitală și acum suntem pe cale să o ocupăm, să culegem roadele izbânzilor noastre extraordinare. Și tocmai acum să ni se pună bețe-n roate! Când orașul e acolo, la doi pași, și așteaptă să fie ocupat, zdrobit, ars, ras de pe fața pământului. Este revoltător! Nu-mi vine să cred că e adevărat. Negustorii ăștia mârșavi să ne împiedice să obținem victoria finală! Și numai pentru că nu vor să scape din mână banii lor nenorociți! Nu! Nu este posibil! Ar fi culmea infamiei!

Trebuie să găsească prințul o ieșire. De bună seamă că o s-o găsească. Ceva atât de meschin ca banii nu poate să oprească un război mare și onorabil. Exclus.

În palat mișună ordonanțe, soli străini, consilieri și comandanți de oști. Curierii aleargă iute ca săgeata între prinț și front. Sunt nebun de agitație.

Mercenarii lui Boccarossa nu mai vor să lupte! își reclamă solda, în primul rând cea care li se datorează până acum și în continuare pretind de două ori mai mult decât înainte. Până atunci nu mai fac nimic. Neputând să facă rost de bani, prințul încearcă să-i ademenească spunându-le că nu le cere decât să cucerească orașul, iar după aceea pot să-l jefuiască ei cât poftesc, și îi asigură că prada va fi cât se poate de bogată. Ei răspund că nu se știe dacă vor cuceri orașul, nu a mai fost cucerit până acum. Mai întâi trebuie învinsă armata lui Il Toro, apoi ar urma un asediu îndelungat, și lor nu \e plac stările de asediu, li se par plicticoase, în timpul asediului trebuie să stea acolo nemișcați și n-au cum să jefuiască. Apoi, au suferit mari

pierderi, mai mari decât s-au așteptat. Asta le-a tăiat mult avântul. Și mai spun că lor le place să omoare, nu să moară ei, și nicidecum pentru o soldă atât de mizerabilă. Felul în care se exprimă nu are nimic curtenitor, nici pic de rafinament diplomatic. Ce-o să se întâmple? Ce întorsătură vor lua lucrurile?

Dar găsește prințul cu siguranță o soluție. E de-o viclenie diabolică când e vorba de soluții, îi plac situațiile potrivnice, pentru că tocmai atunci i se vede măreția. Și armata noastră, neînvinsă până în prezent, așteaptă la doi pași de zidurile capitalei lui Montanza. Nu trebuie să uităm asta!

Războiul se terminal Trupele vor fi retrase de partea noastră a frontierei și se vor întoarce acasă și totul va lua sfârșit. Sfârsit!

Pesemne că visez! Trebuie să fie un vis, un coșmar îngrozitor. Asta nu poate fi realitatea. Trebuie să mă trezesc și să constat că nu a fost decât un vis groaznic, odios.

Dar este adevărat. Adevărați Un adevăr amarnic și de neînțeles. Te iei cu mâinile de cap și refuzi cu toată ființa să pricepi. Avariția, infamia, trădarea, toate josniciile omenești laolaltă au biruit armata noastră eroică, smulgându-i din mâini armele. Trupele noastre glorioase, care n-au cunoscut niciodată înfrângerea și stau puternice și amenințătoare la porțile dușmanului, să trebuiască să se retragă fără să fi dat măcar o lovitură de sabie, înșelate, trădate, abandonate, să facă ele cale-ntoarsă, când nu doresc decât ori să învingă, ori să moară! Asta e o tragedie revoltătoare, criminală.

Marele nostru război, cel mai glorios război din istoria țării, să se sfârșească într-un asemenea fel!

Mă simt paralizat de durere și furie. Niciodată în viata mea n-am fost atât de revoltat, niciodată n-am simțit atâta

rușine. Mă revolt până în străfundul sufletului, toată ființa îmi clocotește de mânie, de necaz și umilință. Și pe cât de paralizat mă simt, pe-atât de neputincios sunt. Cum aș putea să intervin în mersul atât de nefericit al lucrurilor și să le dau o altă întorsătură? Cum să pun capăt spectacolului ăstuia lamentabil? Nimic nu-mi stă în putință. Absolut nimic.

S-a terminat. Totul s-a terminat. Terminat. Când am auzit ce se va întâmpla și când mi-am dat apoi mai bine seama de semnificația celor auzite, m-am strecurat în locuința piticilor ca să pot fi singur cu mine însumi, îmi era teamă că voi fi năpădit de sentimente, că nu mă voi putea stăpâni așa cum se cade unui bărbat. Și nici n-am intrat bine în cămăruța mea deșartă, că nu m-am mai putut controla și am izbucnit în hohote nestăpânite de plâns. Recunosc. Mi-era imposibil să mai țin totul în mine. Plin de furie neputincioasă, m-am pus pe bocit, cu pumnii apăsați în orbite. Și am ținut-o într-un bocit.

Prințul nu iese din încăperile lui și nu primește pe nimeni. De mâncat, tot acolo mănâncă absolut singur. Eu îi stau la dispoziție și, în afară de slujitorul care-i aduce mâncarea, sunt unica persoană care-l vede. Pare a fi cât se poate de calm. Dar nu e ușor de ghicit ce se ascunde sub masca livid㠎. Fața îi este albă ca varul, mărginită de barba neagră, iar ochii privesc neclintiți în gol. Abia dacă îmi bagă de seamă prezența și nici măcar un cuvânt nu îi iese de pe buzele-i subțiri și palide. Sărmanului slujitor îi este frică de el. E un laș.

Când ne-a sosit vestea despre refuzul Veneției, că blestemata aia de republică a negustorilor avea de gând să-l împiedice de la continuarea războiului, a făcut o criză de nebunie. Niciodată nu-l mai văzusem într-un asemenea hal. Făcea pur și simplu spume la gură de furie și te îngrozea să te uiți la el. Își înșfacă pumnalul și, complet ieșit din minți,

îl înfipse în masă până în plasele. Dacă în clipa aceea l-ar fi văzut afurisiții ăia de negustori, sunt sigur că banii ar fi apărut grabnic pe masă.

Se zice că cel mai tare îl chinuie faptul că nu a apucat să se folosească din plin de invențiile geniale ale lui messer Bernardo. Acum ar fi fost momentul cel mai potrivit să le pună în aplicare. Era sigur că am fi cucerit orașul cu ajutorul lor, așa că victoria era la doi pași. Dar atunci de ce n-a câștigat?

Mi-a făcut bine să fiu martorul acestei crize. Dar după aceea mi-am zis că poate nu e totuși chiar atât de puternic. Pentru ce depinde atât de mult de alții? Până și atunci când e vorba de ceva atât de vulgar și de murdar ca banii. De ce nu a lansat armata noastră invincibilă asupra orașului, ca să-l zdrobească? Nu pentru asta există armate?

Pun și eu o întrebare. Nu sunt comandant de oști, desigur, nu mă pricep la arta războiului. Dar și sufletul meu suferă, măcinat de gânduri despre soarta asta de necrezut.

Mi-am scos armura și am pus-o deoparte. Am agățat-o cu durere și necaz sus, în locuința piticilor. Atârnă neputincioasă, ca o paiață amărâtă spânzurată într-un cui. Umilită. Batjocorită.

Este pace de aproape patru săptămâni. Plutește o atmosferă lugubră deasupra palatului, deasupra orașului, deasupra întregii țări. E ceva nemaipomenit cum deprimarea, proasta dispoziție se răspândesc în perioadele de pace prea îndelungate; se simte deja cum va fi, cum atmosfera se îngreunează, devine stătută, înăbușitoare, grețoasă și umple simțurile tuturor cu osteneală și plictis. Soldații întorși la vatră sunt nemulțumiți, nimic nu le este pe plac, iar cei de acasă îi iau peste picior, îi înțeapă, poate pentru că războiul nu a dat rezultatul dorit. Viața de zi cu zi își urmează, alene și monoton, cursul obișnuit, lipsită de

energie și de țintă. Toată prospețimea și tot optimismul războiului s-au evaporat.

Viața la curte este pe linie moartă. Aproape nimeni nu iese și nu intră pe poarta principală, nimeni în afară de noi, care locuim aici, dar până și noi ne folosim de cele mai multe ori de celelalte intrări. Nici un străin nu vine în vizită, nimeni nu se anunță și nu sunt poftiți nici un fel de oaspeți. Sălile sunt pustii, până și curtenii stau retrași, abia dacă vezi pe vreunul. Coridoarele sunt goale, rareori întâlnești vreo persoană, iar pe scări se aude doar ecoul propriilor pași. Iți dă impresia unui palat bântuit de fantome, sau părăsit. Și prințul stă închis în odăile lui, se plimbă de-a lungul și de-a latul lor sau zăbovește îngândurat la masa unde gaura pe care a făcut-o cu pumnalul a rămas ca o rană deschisă, nelecuită. Privește cu ochi întunecați și amenințători drept înainte, rumegând cine știe ce gânduri.

Trăim vremuri triste, deplorabile. Ziua înaintează târându-se până când se face în fine din nou seară.

Timpul îmi prisosește pentru scris, pentru a-mi nota experiențele de viață și cugetările, dar nu am deloc tragere de inimă. Aproape că nu fac decât să stau și să privesc fluviul care curge încet și galben-cenușiu de-a lungul zidului palatului pe care-l linge lăsând urme verzui ca de fiere.

Fluviul care odată, în țara lui II Toro, a fost martorul minunatei noastre victorii!

Ei, nu! E nemaiauzit! Este mai revoltător decât toate câte s-au întâmplat în perioada asta îngrozitoare! Pământul mi se cutremură sub picioare și nu mai cred în absolut nimic pe lumea asta!

Cine și-ar fi putut imagina că prințul vrea să facă pace cu casa Montanza și să semneze un tratat care să-i asigure

că nu vor mai porni niciodată război unul împotriva celuilalt. Să înceteze cu răfuiala asta nesfârșită și să-și promită solemn că au terminat cu războiul o dată pentru totdeauna. Niciodată să nu mai ridice armele unul împotriva altuia! Se spune că mai întâi II Toro a respins propunerea, probabil pentru că tocmai fusese atacat. Dar prințul nu s-a lăsat, ci a continuat să-și susțină ideea cu tot mai multă ardoare. Pentru ce să continue popoarele noastre să se distrugă unul pe altul, la ce bun să purtăm războaiele astea fără sens? De două sute de ani ne tot războim, nu au fost decât scurte pauze, și niciunul din noi n-a reușit să cucerească victoria finală; nu am făcut decât să pierdem, și unii și alții, din cauza acestor lupte fără de sfârșit. Războiul nu ne-a adus decât nenorociri și suferințe. N-ar fi mult mai bine să trăim în pace și înțelegere, pentru ca țările noastre să poată înflori și să fie fericite, așa cum ar fi trebuit să se întâmple de la început? Se pare că încetul cu încetul Lodovico a dat ascultare vorbelor iscusite ale prințului și a considerat că nu sunt deloc lipsite de temei. Acum a răspuns că acceptă invitația la negocierea unei păci veșnice și la semnarea solemnă a tratatului.

Cred că lumea a înnebunit! Pace veșnică! Și niciodată război! Ce vorbe goale, ce copilării! Crede cineva că se poate schimba așa ceva, însăși ordinea universală? Ce închipuire! Și ce trădare a trecutului și a marilor tradiții! Niciodată război! Să nu mai curgă niciodată sânge, iar eroismul, onoarea să nu mai însemne nimic! Să nu mai sune niciodată cornul de argint, călărașii să nu mai meargă la atac cu lăncile scoase și trupele să nu se mai încaiere și să nu mai moară eroic pe câmpul de luptă! Oare să nu mai existe nimic care să pună stavilă aroganței omenești, trufiei fără de margini a oamenilor? Și nici un Boccarossa să nu mai intre în luptă cu sabia lui lată, cu fața ciupită de vărsat și gura încleștată, ca să arate neamului ăluia căror forțe

trebuie să le dea ascultare? Nu se poate să fie distruse până și principiile fundamentale ale vieții!

Reconciliere! Nici nu se poate imagina ceva mai rușinos! Reconciliere cu dușmanul de moarte! Ce perversitate, ce lucru anormal, denaturat și respingător! Și ce înjosire, ce umilință pentru noi! Pentru armata noastră, pentru cei care au căzut pe câmpul de luptă! Câtă dezonoare pentru eroii noștri care și-au sacrificat viața în zadar! Este atât de execrabil că ți se întoarce stomacul pe dos.

Așadar, la asta tot cugeta el. M-am întrebat de multe ori ce-ar putea să fie – și deci asta era! Acum s-a mai luminat, a început să poată vorbi ca înainte, da, pare chiar foarte bine dispus și foarte mulțumit de persoana lui. Își închipuie că a găsit o soluție nemaipomenit de genială, o idee „măreață" și strălucită.

Nu am cuvinte pentru infinitul meu dispreț, încrederea pe care o aveam în prinț, în stăpânul meu, a primit o lovitură de moarte din care niciodată nu-și va mai putea reveni. Mai mult de-atât nici c-ar fi putut să coboare în ochii mei! Pace veșnică! Armistițiu veșnic! Și război niciodată în vecii vecilor! Doar pace, pace!! Nu e deloc ușor să fii piticul unui domnitor ca ăsta.

Tot palatul e cu susul în jos din cauza recepției ăsteia idioate. Te împiedici de găleți cu leșie, gunoaiele stau morman peste tot și, când sunt aruncate cu lopata pe fereastră, ți se umple gâtul de praf. Au coborât din pod tapiserii vechi, le-au întins pe podele și acum călcăm pe scenele neghioabe de iubire care curând vor fi atârnate pe pereți ca să înfrumusețeze rușinoasa „sărbătoare a păcii și reconcilierii", încăperile oaspeților, nefolosite de ani de zile, sunt puse acum la punct și slujitorii aleargă ca nebunii unii pe lângă alții – mai că-si rup picioarele, ca să apuce să termine toată treaba. Sunt cu toții cătrăniți de ideile astea

scrântite ale prințului, care pe deasupra îi obligă la atâta trudă. Se face curat și în Palazzo Geraldi, care acum va fi și el folosit, deoarece escorta lui Lodovico va locui cu siguranță acolo. Se spune că arăta ca o cocină de porci după ce Boccarossa și suita lui au stat acolo. Cămările au fost umplute cu o groază de mâncare – sute de boi, viței și oi pe care nenorociții de oameni sunt obligați să le livreze intendentului palatului, pe lângă făină și cerealele trebuincioase pentru hrana cailor. De bună seamă sunt și ei supărați, așa încât se simte nemulțumire în toată țara. Cred că, dacă ar putea, s-ar răzvrăti cu toții împotriva ideii tâmpe a prințului de a organiza o „sărbătoare a păcii". Se vânează căprioare în parcuri, fazani și iepuri sunt prinși în curse și apoi împușcați, iar sus, în munți, se vânează mistreți. Dresorii de șoimi aduc la bucătărie prepelițe, potârnichi și stârci, se rupe gâtlejul porumbeilor, sunt aleși claponii cei mai grași din coteț, păunii cei mai frumoși, toate acestea pentru banchetul de gală care va începe peste câteva zile. Croitorii cos haine somptuoase pentru prinț și prințesă, din stofe scumpe de Veneția – pentru asta li se acordă credit, dar ca să poarte război, nu! –, ca și pentru toți patricienii orașului; fac nenumărate probe și aleargă de colo colo. Se construiesc arcuri de triumf în fața palatului și de-a lungul străzii, pe unde vor trece Lodovico și suita lui. În fața porții palatului și în sala de la intrare sunt montate baldachine, se scutură covoarele precum și tapiseriile care vor atârna de la ferestre. Muzicanții te înnebunesc repetând de dimineață până seara, iar poeții curții își compun palavrele care vor fi recitate în marea sală a tronului. Nimic altceva nu se face, numai pregătiri în vederea acestei sărbători idioate! Nimeni nu vorbește despre altceva, nimănui nu-i pasă câtuși de puțin de altceva decât de asta. Toata curtea este în fierbere și nu găsești nici un colțișor în ordine, nu poți să faci un pas fără să nimerești în calea

cuiva sau să te împiedici de câte ceva, e o harababură de nedescris.

Crap de furie.

Dușmanul și-a făcut intrarea solemnă în capitala noastră care s-a gătit în cinstea lui ca niciodată până acum. Lodovico Montanza și lepădătura lui de fiu, Giovanni Montanza, au bătut străzile călare în frunte cu treizeci de trompetiști și flautiști, călare și ei, înconjurați de o gardă de călărași în uniforme verde cu negru, cu lăncile ridicate, și urmați de un grup de cavaleri și nobili aleși în mod special pentru această ocazie. Două sute de arcași, de asemenea călare, încheiau procesiunea. Lodovico avea un armăsar împodobit cu un valtrap din catifea verde-închis, cu broderii și harnașament de argint, și a fost întâmpinat de „ovațiile poporului" – poporul ovaționează întotdeauna când i se dă ordin, indiferent despre ce este vorba. Acum își imaginează că sunt încântați de faptul că va fi pace veșnică. Trei crainici pe care prințul i-a trimis în întâmpinarea lui i-au anunțat sosirea și motivul vizitei, iar clopotele tuturor bisericilor din oraș au început să bată. Umilirea noastră nici că putea fi inaugurată mai strălucit decât așa. S-a dat salutul de onoare și de pe metereze, de unde s-a tras cu bombardele în gol, spre cerul albastru – după mine, ar fi trebuit să se tragă din plin asupra procesiunii. Calul tânărului prinț s-a speriat de detunături sau cine știe de ce și era gata să se prăbușească, dar Giovanni și-a recăpătat imediat controlul asupra animalului și a continuat să-l călărească, roșu la față. Arată ca un copilaș, nu poate să aibă mai mult de șaptesprezece ani. Cu toate că nu a pățit nimic, poporul se întreba dacă nu cumva o fi un semn rău. Oamenii stau mereu la pândă după premonitii în ocazii „solemne" și altceva n-au găsit de data asta cu mintea lor ascuțită.

Lodovico a descălecat în fața porții palatului și prințul i-a urat bun-venit în cuvinte bombastice. E scund și îndesat, are obrajii rotunzi și atât de plini de sânge încât pielea lor întinsă e plină de vinișoare roșcate, iar grumazul îi e gros ca de taur. Barbă nu are decât în partea de jos a obrajilor, dar și acolo este cât se poate de rară, așa că nu-i prea servește ca podoabă a feței care de altfel e destul de frumoasă. Ochii cenușii și pătrunzători încearcă sa pară binevoitori, dar asta nu trebuie luat în seamă, toată lumea știe ce escroc este. Dă impresia că e coleric și că poate avea oricând un acces de mânie.

Ziua a trecut cu ceremonii de primire, ospețe, negocieri asupra tratatului dintre cele două state, dezbateri în legătură cu ce puncte remarcabile ar trebui să conțină tratatul și care să fie formularea definitivă a clauzelor. In seara asta s-a jucat o piesă de teatru grozav de plictisitoare în latinește, din care eu n-am înțeles o iotă, dar nici ceilalți, după câte am auzit. A urmat însă o comedie deocheată în limba noastră obișnuită, pe care toată lumea a înțeles-o mult mai bine. E nemaipomenit cât de mult i-au gustat cu toții obscenitățile și porcăriile. Mie îmi făceau greață.

Acum s-a terminat în fine totul pe ziua de azi, iar eu stau retras în odaia mea și mă bucur de singurătate. Nimic nu-ți dă atâta satisfacție ca singurătatea. Dacă tavanul n-ar fi atât de jos, poate că ar fi instalat oaspeți și aici. Ar fi fost îngrozitor.

Fiul prințului e considerat frumos, dar în cazul ăsta nu pe taică-său l-a moștenit. Lumea spune că era tare chipeș când a apărut alături de tatăl lui pe un cal cu valtrap din catifea albastră și costum de aceeași culoare. E posibil. Dar după mine e prea firav și prea fătălău, cu ochii lui de căprioară, părul lung, negru, și cu pielea atât de delicată că roșește din nimic. Poate n-am dreptate, dar mie nu-mi spune nimic o astfel de înfățișare. Eu zic că un bărbat

trebuie să arate ca un bărbat, îi seamănă cu siguranță mamei lui, frumoasa și mult lăudata Beatrice, care se zice că a fost o splendoare și care, deși moartă de numai zece ani, ar fi ajuns deja în paradis.

În timpul după-amiezii l-am văzut plimbându-se cu Angelica în grădina cu trandafiri. Apoi, ceva mai târziu, i-am văzut că mergeau de-a lungul râului și dădeau pâine la lebede, în ambele ocazii am remarcat că stăteau de vorbă. Nu înțeleg despre ce poate sta de vorbă cu copilandra aia, așa proastă cum e. Poate că el nici nu-și dă seama cât de pocită este, pentru că altfel ar căuta s-o ocolească. S-ar putea să fie și el la fel de prost.

Don Riccardo este desigur prezent peste tot, se înghesuie la toate ceremoniile și, ca de obicei, stă cât mai în față în toate ocaziile. Rănile i s-au vindecat deja. Ce-am spus eu? Nici cea mai mică urmă de rană nu se vede, doar unul din brațe îi este puțin anchilozat. Cam asta e istoria eroismului lui.

E a treia zi de când dușmanul a sosit în oraș. Festivitățile în cinstea lui continuă fără întrerupere și nu avem nici un moment liber. Ieri seară am fost mult prea obosit ca să mă ocup de însemnările mele, așa că mă grăbesc să scriu în dimineața asta câteva rânduri despre întâmplările de ieri și despre ce impresie mi-au făcut. Ambii prinți au ieșit din cetate călare încă înainte de răsăritul soarelui și au mers la vânătoare de șoimi pe pajiștile care se află în afara orașului, spre apus. Pe Lodovico îl interesează mult vânătoarea asta, iar prințul are o rezervație extraordinară de șoimi, dintre care unii sunt extrem de rari și pe care i-a primit în dar de la regele Franței. A ținut să demonstreze ce figuri știau să facă. După aceea s-a stat la masă ore în șir și s-a ținut un concert pe care am fost nevoit să-l ascult, cu toate că pentru mine nu există ceva mai oribil decât muzica. A urmat un spectacol

maur cu muzică și dansuri, apoi s-au produs niște jongleri care au stârnit admirația generală – singurul lucru demn de văzut. Imediat după aceea s-au pus iar pe mâncat și au tot înfulecat până noaptea târziu, când s-a jucat o pantomimă obscenă cu femei și bărbați în costume atât de strimte, că păreau aproape goi. La ora aceea mai toți se îmbătaseră ca porcii. Și cu asta s-a încheiat programul zilei și am putut să merg la culcare. Eram mort de oboseală și am adormit imediat. Prințul este într-o dispoziție de zile mari, amabil, fermecător, aproape că nu l-am mai văzut în felul ăsta vreodată până acum. E clar că nu știe ce plăceri să le mai facă „oaspeților", atâta se dă peste cap de dragul lor că mi se face greață. Numai să-l privești și te dezgustă. Dau impresia, el și II Toro, că ar fi cei mai buni prieteni, el mai ales pare a fi cel mai sincer prieten. La început, Lodovico era puțin rezervat sau poate oarecum bănuitor, dar cu timpul i-a trecut. A venit cu o gardă puternică și cu o forță armată de câteva sute de ostași. Te întrebi la ce bun atâția combatanți pentru încheierea unui tratat de pace veșnică. Dar ăsta-i obiceiul în astfel de împrejurări. Și pe urmă, un prinț nu-și poate face apariția într-o vizită la o altă curte fără o escortă mare, ca a lui. Ei, știu eu prea bine care sunt obiceiurile, dar nu pot să nu reacționez când îi văd pe toți acești dușmani roind în jurul meu.

Comportamentul stăpânului meu este un mister pentru mine – cum se poate purta atât de lamentabil cu dușmanii noștri de moarte! Nimic nu pricep. Dar nu e prima oară. Asta-i soarta mea, să nu-l înțeleg pe omul ăsta. Însă nu mai vreau să insist asupra acestei chestiuni, ci vreau numai să repet ceea ce-am mai spus, că simt față de el un dispreț fără margini.

Pe Giovanni și pe Angelica i-am văzut și ieri împreună, nu o dată, de mai multe ori. Parcă se plictiseau. Spre lăsatul serii, i-am zărit șezând lângă râu, dar nu mai dădeau de

mâncare la lebede și nici nu vorbeau, stăteau doar tăcuți unul lângă celălalt și priveau cum curge apa. Cu siguranță că nu mai au ce să-si spună.

Mai era ceva de notat? Nu, nu mai era nimic. Azi va avea loc semnarea solemnă a tratatului de pace veșnică, apoi va începe marele ospăț care, împreună cu toate numerele de divertisment, se va prelungi până în toiul nopții. Sunt cât se poate de indispus și nu simt decât un imens dezgust față de tot și de toate.

Prințul mi-a împărtășit ceva atât de măreț că mă apucă amețeala! Nu pot spune ce, nici măcar un cuvânt nu pot să suflu. Este un secret de care numai noi doi știm. Niciodată n-am înțeles mai bine cât de uniți suntem.

Sunt extrem de fericit. Asta e tot ce pot să spun.

Diseară la ora șase începe banchetul de gală. E punctul culminant al festivităților și, având în vedere enormele pregătiri care au fost făcute, va fi cu siguranță un succes. Simt că explodez.

Ce prinț mare!

Mă duc acum să scriu ce s-a petrecut azi și mai ales despre marea cină ce s-a dat după ceremonia încheierii tratatului de pace între casa prințului nostru și casa Montanza, precum și evenimentele legate de toate acestea.

Ne-am adunat așadar mai întâi în sala tronului, unde s-a dat citire tratatului de pace veșnică între cele două state. A fost compus în cuvinte cu adevărat frumoase, solemne, și cuprindea clauze în legătură cu desființarea fortărețelor de frontieră, cu liberul comerț între țările noastre, precum și cu unele decizii speciale pentru facilitarea schimburilor comerciale. A urmat semnarea tratatului. Prinții, fiecare urmat de oamenii săi cei mai de vază, s-au îndreptat spre masa unde erau întinse două documente pe care le-au semnat amândoi. A fost cu adevărat solemn. Imediat după

aceea a răsunat muzica de fanfară a celor șaizeci de trompetiști plasați de-a lungul celor patru pereți ai salonului, la distanță de trei pași unul de altul și îmbrăcați alternativ în culorile prințului nostru și ale lui Montanza. După aceea, tot alaiul a fost condus de maestrul de ceremonii spre sala banchetului în acordurile unei muzici festive, special compusă pentru această ocazie. Imensa încăpere era iluminată de cincizeci de candelabre de argint și două sute de făclii; pe unele le purtau lachei gătiți în livrele cusute cu fir de aur, pe altele niște băieți zdrențăroși culeși de pe stradă, care stăteau cu picioarele goale și murdare pe podeaua de piatră și miroseau destul de urât dacă te apropiai de ei. De-a lungul întregii săli fuseseră întinse cinci mese încărcate cu splendide servicii de argint și majolică, platouri enorme pline cu răcituri și fructe de toate culorile, precum și cu douăzeci de sculpturi decorative din zahăr candel reprezentând scene din mitologia greacă, o religie păgână despre care nu prea știu nimic, în mijlocul mesei centrale totul era din aur, candelabrele, fructierele, farfuriile, carafele de vin, cupele, și acolo ședeau amândoi prinții, toate persoanele de sânge princiar, precum și persoanele cele mai de vază ale celor două curți. Prințul ședea față în față cu II Toro și o avea alături pe prințesă, îmbrăcată într-o rochie purpurie cu mâneci din damasc bătut cu pietre prețioase și bogat brodată cu fir de aur pe sânii ei grași. Pe cap purta un fileu de argint cu diamante care îi înfrumusețea părul urât, castaniu, și, pentru că probabil stătuse ore întregi să se fardeze, se vedea mai bine ca de obicei că fața, acum prea moale și rotundă, îi fusese foarte frumoasă odinioară. Avea pe buze zâmbetul ei obișnuit. Prințul purta un costum din catifea neagră strâns pe corp, foarte simplu și cu tăieturi în lungul mânecilor unde se vedeau pliscuri de mătase galbenă. Era tânăr și zvelt, ca tras prin inel. Părea cam

reținut, dar trebuie să fi fost bine dispus, pentru că își mângâia mai tot timpul părul scurt și negru, așa cum obișnuiește să facă dacă e mulțumit, iar eu mă simțeam plin de devotament față de el. II Toro era îmbrăcat într-o haină scurtă, foarte lată în umeri, dintr-o stofă fină verde-închis, garnisită cu blană scumpă de zibelină, iar sub ea avea un costum roșu-stacojiu și lanțuri de aur care-i atârnau grele în jurul gâtului. Astfel îmbrăcat arăta încă și mai lat, și mai bondoc, iar grumazul de taur îi ieșea mai roșu și mai hotărât din gulerul cafeniu de zibelină. Fața îi strălucea de amabilitate cordială și rafinament, dar nu trebuie pus mult preț pe fizionomia oamenilor. Corpul e cel care dezvăluie ce fel de animale sunt.

Fără îndoială că și don Riccardo ședea la masa aceea, avea chiar unul din cele mai importante locuri, cu toate că ar fi trebuit să stea la una din celelalte mese. Are mereu grijă să fie cât mai la vedere, iar prințul nu poate fără el – și nici prințesa. Și-a dat drumul la vorbă de la bun început, se umfla în pene și își răsucea mulțumit barba neagră și creață, îl priveam cu ochi ca de gheață și nimeni în afară de mine nu înțelegea ce se ascunde în spatele acelei priviri. Dar mă opresc aici.

Puțin mai la o parte – deși nu se prea poate spune așa, pentru că se aflau de bună seamă ca toți ceilalți la aceeași masă – ședeau alături Giovanni și Angelica. Având aproximativ aceeași vârstă, era cât se poate de normal să fie așezați unul lângă altul. Și pe urmă sunt amândoi de sânge nobil, cel puțin el. Cât despre ea, s-ar putea foarte bine să fie copil din flori. Numai ei doi erau mai tineri printre sutele de meseni, de aceea păreau mai curând copii decât adulți și, prin urmare, oarecum mai aparte. Se putea crede că nimeriseră acolo din greșeală. Sărmana Angelica își făcea intrarea în lumea celor mari și era îmbrăcată într-o rochie albă de mătase cu mâneci lungi și înguste din

brocart cu fir de aur, iar pe cap, deasupra părului blond-deschis, avea o bonetă croșetată, împodobită cu perle și fir subțire de aur. Bineînțeles că arăta îngrozitor. Eleganța asta lăsa o impresie de-a dreptul caraghioasă, mai ales în ochii cuiva care de obicei o vedea numai în rochii simple, aproape sărăcăcioase. Stătea cu gura întredeschisă, ca întotdeauna, și obrajii de copil îi erau îmbujorați de stânjeneală. Ochii mari, albaștri, îi luceau ca și cum nu mai văzuseră niciodată altceva decât lumina unei luminări de ceară. Chiar și Giovanni părea stingherit în mijlocul acestei mulțimi de oameni și din când în când le arunca pe furiș câte o privire aproape speriată. Oricum, se vedea că știe să se poarte mai bine în lume, timiditatea părea a fi mai curând o trăsătură a caracterului. Purta un costum din catifea albastră cu guler brodat cu aur și avea un lanț îngust de care atârna un medalion în care se spune că se află portretul mamei lui – cea care ar fi ajuns în rai – dar cine știe, s-ar putea la fel de bine să îndure calvarul purgatoriului. Cred că e considerat frumos, am auzit câțiva oaspeți șoptind câte ceva despre asta, dar când imediat după aceea i-am auzit spunând „ce pereche frumoasă” am înțeles că aveau o părere foarte bizară despre ce înseamnă a fi frumos, în orice caz, nu e pe gustul meu. Eu zic că un bărbat trebuie să arate ca un bărbat. Cine ar spune că e fiu de prinț și un Montanza? Cum va putea el să conducă un popor și să stea pe un tron? Eu nu prea cred că se va întâmpla asta vreodată.

Cei doi copii nu luau parte la conversație și se vedea că nu le place deloc când se uită cineva la ei. Niciunul cu altul nu prea vorbeau, dar am observat că își aruncau mereu ocheade misterioase și își zâmbeau pe furiș când li se întâlneau privirile. M-am minunat văzând-o pe Angelica zâmbind. Nu mi-aduc aminte să-i fi văzut vreodată zâmbetul, cel puțin nu de când era micuță de tot. Dar

zâmbea foarte discret, parcă încercând terenul. Poate că își dădea seama că nu are un zâmbet atrăgător, însă, în general, eu nu găsesc că e frumos când oamenii zâmbesc.

După ce le-am studiat bine comportamentul, am început să mă întreb cu o curiozitate tot mai mare ce se petrece cu ei. Abia dacă se atingeau de mâncare și uneori nu făceau decât să sadă tăcuți cu nasul în farfurie. Atunci am băgat de seamă că își atingeau în taină mâinile pe sub masă. Când cineva din apropiere se apleca spre vecinul de masă și îi putea observa, se zăpăceau si, roșind, începeau să vorbească de zor. Încetul cu încetul am priceput că era vorba de ceva special – că erau îndrăgostiți, ceea ce avu un efect neașteptat asupra mea. Nu-mi dau bine seama de ce lucrul ăsta m-a tulburat într-o asemenea măsură. De ce mi-a produs o senzație atât de neplăcută.

Iubirea e întotdeauna respingătoare, însă dragostea lor, doi copii neștiutori, mă dezgusta într-un fel care îmi era cu totul nou. Clocoteam de furie și indignare că asistam la așa ceva.

Voi reveni asupra acestui lucru mai târziu. Am acordat prea multă atenție copilașilor ăstora care nu erau nici pe departe personajele importante ale sărbătorii. Acum voi continua să descriu banchetul.

După ce mesenii au mâncat din răcituri care, după cum am spus, se găseau din abundență pe platourile așezate pe masă, mareșalul palatului si-a făcut apariția în pragul ușii – călare pe o iapă cu șa purpurie – și a anunțat cu voce tare primele douăsprezece feluri de mâncare, purtate imediat după aceea de nenumărați camerieri și scalchi, în sunetele de fanfară ale celor doi trompetisti care duceau calul de hamuri. Platourile fierbinți răspândeau un miros de carne, sosuri și grăsime ce umplea toată sala, iar mie, care nu prea suport duhoarea mâncării, aproape că mi s-a făcut

greață. Dregătorul însărcinat cu tăierea cărnii s-a apropiat de masa prințului, pășind ca de obicei cu spinarea arcuită ca de cocoș, și a început să tranșeze fripturi, rațe și claponi. Grăsimea i se prelingea pe degetele mâinii stingi cu care apuca bucățile de carne, în timp ce cu mâna dreaptă mânuia cuțitul ca și cum ar fi fost un campion de scrimă care își demonstrează arta periculoasă. Mesenii înfulecau de zor și mie începuse să mi se facă rău, să mă apuce o scârbă nedefinită, ca de fiecare dată când îi văd pe oameni mâncând, în special când sunt atât de lacomi cum erau aceștia. Deschideau gura într-un fel respingător, ca să le încapă îmbucăturile mult prea mari, și mușchii maxilarelor lucrau la toți aidoma, lăsând mereu să se vadă cum li se învârte limba prin mâncarea din gură. Cel mai neplăcut era să-l privești pe II Toro, care devora totul ca un bădăran, hăpăind cu o poftă de te băga în sperieți. Și avea o limbă hidoasă, de un roșu aprins, și lată ca de bou. În schimb, prințul nu mânca lacom. Nici măcar nu mânca la fel de mult ca de obicei, iar de băut nu prea bea. L-am văzut o dată că a ridicat paharul parcă doar în cinstea lui însuși; era adâncit în gânduri și privea culoarea verzuie a paharului ca și cum ar fi voit să privească lumea prin ea. Ceilalți au băut cantități uriașe. Slujitorii alergau fără încetare de la unul la altul să le umple cupele și paharele.

Au fost aduse platouri enorme de majolică încărcate cu moruni aurii, crapi și științuci care au trezit multă admirație, fiind pregătite cu multă iscusință, cărnuri în aspic cu ornamente din ceară făcute cu atâta artă, încât nu se putea ghici ce era acolo, pateuri în formă de capete de cerb și vițel, purcei de lapte fripți, aurii și ei, bucate din găină, glazurate și condimentate, precum și alte meniuri parfumate din prepelițe, fazani și bâtlani. La sfârșit au intrat niște paji în haine de vânătoare, purtând • un mistreț întreg, auriu pe toate părțile, cu limbi de foc care îi ieșeau

din râtul larg deschis umplut pesemne cu o substanță inflamabilă ce răspândea o putoare îngrozitoare. Au intrat și niște fete costumate în nimfe – mai mult goale decât îmbrăcate – care au presărat un praf bine mirositor pe podea, menit să astâmpere putoarea aia dezgustătoare, dar rezultatul a fost încă și mai insuportabil. Aerul a devenit atât de sufocant, încât pur și simplu ți se apleca. Un timp abia am putut să respir.

II Toro s-a lăsat servit din friptura de mistreț ca și cum n-ar mai fi mâncat nimic înainte. Ceilalți au luat și ei porții cât au putut de mari din carnea negru-roșcată din care picura sângele, considerată o delicatesă. Ce oribil să-i vezi din nou mestecând și lăsând sucul cărnii să li se prelingă în jurul gurii și în barbă! Era ca și cum ai fi asistat la ceva rușinos, iar eu, care mereu evit să stau la masă împreună cu alții și nu mănânc niciodată mai mult decât strictul necesar, simțeam din ce în ce mai mult dezgust față de oamenii ăștia umflați, care se făcuseră roșii ca focul și care erau atât de voluminoși, încât îți dădeau impresia că nu mai au altceva decât burtă. La fel de oribil era să-l privești pe dregător sfârtecând mistrețul și tăind ciozvârte sângerânde din interiorul lui, până nu au mai rămas din el decât scheletul și câteva zdrențe de carne.

Don Riccardo, care mânca folosindu-se de mâna stingă și avea un servitor special ce-i tăia carnea, înfuleca pe ruptele și își turna vin pe gât cu nemiluita. Toată fața nu-i era decât un zâmbet prostesc și își ridica permanent cupa cu vin la buze cu brațul pe care îl putea folosi. Era îmbrăcat într-un costum de catifea roșu-închis, simbolizând desigur pasiunea – își alege mereu hainele cu gândul la doamna inimii lui. Ochii îi erau mai aprinși, mai înfocați ca de obicei, și când nici nu te așteptai făcea câte un gest teatral cu mâna și se pornea să declame niște tâmpenii de versuri fără sens adresându-se celor care voiau să-l asculte, dar nu

prințesei. Îi curgeau din gură o sumedenie de vorbe bombastice despre amor și despre iubirea de viață, la fel cum îi curgea în burtă vinul pe care și-l turna pe gâtlej. Când uneori era și ea privită, ochii prințesei străluceau, iar zâmbetul ei misterios îi apărea pe buze în chip de răspuns; în rest, stătea pe jumătate prezentă, pe jumătate absentă, ca întotdeauna la petreceri. Se mai priveau uneori și pe furiș, crezând că nimeni nu-i observă, și atunci strălucirea ochilor i se umezea, căpăta ceva aproape morbid. Numai eu băgăm de seamă toate acestea. Nu-i pierdeam nici o clipită din ochi – dar ei habar n-aveau. N-aveau habar nici de ceea ce se petrecea în sufletul meu. Știe cineva ceva despre asta? Cine știe ce secrete mocnesc în mine, în interiorul ființei mele, acolo unde nimeni nu pătrunde niciodată? Cine știe ceva despre sufletul unui pitic, cel mai ferecat din câte există, locul unde li se hotărăște lor soarta? Cine are cea mai mică idee cine sunt eu? Ferice de ei că nici nu le trece prin cap. Pentru că, dacă ar ști, s-ar înspăimânta. Da, dacă ar ști, zâmbetele le-ar păli și buzele li s-ar ofili, s-ar usca pentru totdeauna. Tot vinul din lume n-ar fi deajuns ca să le umezească și să le redea culoarea.

Am observat-o și pe damigella Fiammetta care, cu toate că nu stătea la masa princiară, era foarte bine plasată, mai bine decât o îndreptățește rangul pe care-l are. E venită la curte nu de mult și până acum nu i-am dat prea multă atenție, ceea ce acum constat că este destul de curios. Este nespus de chipeșă, înaltă și cu o ținută frumoasă, tânără și totuși foarte matură, gata să-și facă intrarea în lume. Are fata închisă la culoare, demnă, dură și cu trăsături regulate, iar ochii îi sunt negri ca tăciunii, doar în adâncul lor se zărește lucind o scânteie. Am văzut că prințul se uita înspre ea, voind parcă să-i citească gândurile și să-i afle starea de spirit. Ea nu se uita deloc la el.

Apoi s-au stins toate luminile și, în sunetul unei muzici îmbietoare care nu se știe exact de unde venea, au intrat prin întuneric doisprezece dansatori mauri cu torțe aprinse în dinți și s-au pornit pe un dans nebunesc care le-a tăiat tuturor respirația. Ba se învârteau făcând cu făcliile o roată de foc deasupra capetelor lor negre, ba își agitau torțele rapid aruncându-le sus în aer și prinzându-le apoi în dinții lor de animale sălbatice. Se jucau cu focul ca și cum era ceva periculos și toată asistența, pe jumătate fascinată, pe jumătate speriată, se holba la spectacolul acestor apariții stranii și răuvoitoare. Cel mai mult roiau pe unde ședeau prinții și, când își mânuiau torțele, scânteile șuierau deasupra mesei. Chipurile lor negre se contorsionau în grimase sălbatice pentru că își băgau dinții în torțe și atunci arătau ca niște spirite venite din iad, de unde își aduseseră și focul. Și de ce să nu și le fi aprins chiar acolo? De ce să nu-și fi muiat ei torțele în focul iadului? Eu îmi ascundeam fața de pitic în întuneric și mă uitam la spiritele astea, la dansul lor straniu, necurat, pe care parcă îl învățaseră de la diavolul însuși. Și parcă în dorința de a-și arăta obârșia și de a le aminti oamenilor de infernul căruia îi vor aparține cu toții într-o bună zi, și-au întors torțele în jos și le-au stins grabnic de podea, după care au dispărut ca și cum i-ar fi înghițit pământul.

Până să se aprindă iar luminile, atmosfera din sală a fost cam sinistră și, cu ochii mei de pitic care discern în întuneric mai bine decât cei ai oamenilor, am văzut că unii oaspeți aveau mâna pe minerul pumnalului, pentru orice eventualitate.

De ce? Erau doar niște dansatori din Veneția pe care prințul îi închiriase ca să-și distreze oaspeții.

De îndată ce lumina strălucitoare a inundat din nou sala, mareșalul palatului a reapărut în prag tot pe iapa sa albă și a anunțat cu voce puternică, acompaniat de sunete

stridente de fanfară, marele eveniment al serii – „pavoni!”, adică mâncarea cea mai delicioasă și cea mai rafinată. Atunci s-au revărsat din toate părțile peste cincizeci de servitori purtând fiecare deasupra capetelor platouri imense din argint bătut cu pietre prețioase, pe care tronau tot atâția păuni auriți ale căror cozi multicolore erau desfăcute în evantai. Spectacolul acesta a produs o încântare idioată, așa încât atmosfera sumbră pe care o lăsaseră doar cu câteva clipe înainte torțele întoarse prevestind moartea a dispărut fără urmă. Ființele astea sunt ca niște copii – își uită jocul când li se ivește un altul. Dar jocul pe care îl joc eu cu ei nu-l vor uita nicicând.

Au rămas cu gura căscată de admirație în fața acestor fantastice preparate culinare, dar imediat după aceea au început să le devoreze, așa cum făcuseră cu toate celelalte mâncăruri aduse la masă. Era ca și cum banchetul ar fi luat-o iar de la capăt datorită acestor mândre păsări care mie, de când mă știu, mi-au fost antipatice și care în ochii mei aduc a oameni – pesemne că din acest motiv le admiră ei și le consideră o delicatesă. După ce le-au terminat, s-au adus alte platouri, fazani, cocoși, prepelițe și rate, din nou moruni, crapi și fripturi de căprioară în sânge, noi cantități de mâncare pe care le băgau în ei de mi se făcea din ce în ce mai silă și-mi venea să vărs. Au urmat o sumedenie de prăjituri, bomboane și tot felul de dulciuri duhnind a mosc, pe care le înfulecau de parcă nu văzuseră pic de mâncare toată seara. Și la sfârșit s-au repezit la sculptura aceea, pe care ei o găseau deosebit de frumoasă, reprezentând imagini din mitologia greacă, au sfârtecat-o și au mâncat din ea până n-a mai rămas aproape nimic, și mesele erau într-un hal de murdărie de parcă ar fi dat pe acolo hoarde înspăimântătoare de barbari. Stăteam și mă uitam cu cea mai mare repulsie la ravagiile astea și la oamenii înfierbântați și nădușiți care le pricinuiseră.

Apoi apăru maestrul de ceremonii și ceru să se facă tăcere. Anunță prezentarea uneia din cele mai frumoase alegorii, compusă de poeții curții la ordinul prințului pentru plăcerea și cultivarea oaspeților. Autorii, slabi și cu obrazul palid, așezați în capătul sălii la masa cea mai modestă, si-au ciulit urechile, părând astfel încă și mai tonți și arătându-se mândri și nerăbdători să li se execute geniala creație care, datorită semnificației sale profunde și simbolice, urma să fie punctul culminant al banchetului.

Pe o estradă ridicată de-a lungul peretelui principal apăru zeul Marte în armură lucitoare și declară că s-a decis să-i pună pe cei doi mari luptători Celefon și Kalixtes la o întrecere care să rămână vestită și care să le încununeze numele cu glorie eternă, dar mai presus de toate să arate oamenilor măreția și puterea lui, zeul războiului, la ordinul căruia oameni nobili se supun ascultători, își varsă sângele și se luptă eroic. Atâta timp cât curajul și cavalerismul vor exista pe pământ numai în slujba lui, în a nimănui altcuiva, aceste virtuți vor fi nemuritoare, a încheiat el, după care s-a retras.

Cei doi luptători intrară în scenă și, de îndată ce-au dat cu ochii unul de celălalt, s-au și încăierat, încrucișându-si săbiile de ieșeau scântei, și au făcut o îndelungată demonstrație de scrimă pe care toți cei prezenți au admirat-o enorm, pentru că se pricepeau să aprecieze o asemenea măiestrie. Trebuie să recunosc și eu că erau cu adevărat remarcabili și că această parte a spectacolului mi-a plăcut foarte mult. In timpul luptei lăsau să se înțeleagă că-și fac răni îngrozitoare care-i doborau la pământ, până când, cu totul sleiți de puteri din cauza pierderii de sânge, s-au prăbușit morți pe podea.

Atunci apăru din nou zeul războiului, care vorbi în cuvinte falnice despre înfruntarea glorioasă a luptătorilor, încununată cu moartea eroică a amândurora, despre forța

lui invincibilă asupra minții omenești și despre faptul că el este cel mai puternic dintre toți zeii Olimpului.

Când se retrase, se auzi o muzică liniștită și dulce și după câteva clipe intră, parcă plutind, zeița Venus, urmată de domnișoarele ei de onoare; dădu de trupurile celor doi morți, sfâșiate de cele mai oribile răni, și care, după cum ea însăși se exprimă, erau scăldate în sânge. Însoțitoarele zeiței se aplecară asupra eroilor lamentându-se că doi bărbați atât de frumoși și de valoroși își pierduseră în mod atât da inutil puterile și viața. Și în timp ce ele le plângeau trista soartă, stăpâna lor spuse că desigur crudul Marte fusese cel care îi ațâțase la o astfel de luptă lipsită cu totul de sens. Domnișoarele de onoare încuviințară, dar îi aduseră aminte că Marte fusese iubitul ei și că în ciuda nobleței ei cerești îl ținuse strâns în brațe. Atunci ea le-a explicat că totul nu fusese decât o calomnie infamă, deoarece cum s-ar fi putut ca ea, zeița iubirii, să fie îndrăgostită de un zeu atât de sălbatic și de barbar, pe care toți îl urau și îl detestau, până și propriul său tată, marele Jupiter? După care înainta câțiva pași, se apropie de cei doi bărbați, îi atinse cu bagheta ei magică și hop, amândoi se ridicară întregi și nevătămați, își dădură mâna în semn de pace veșnică și prietenie, și își făgăduiră să nu se mai lase niciodată ademeniți de cumplitul Marte și să nu mai poarte niciodată lupte sângeroase, distrugătoare.

Zeița ținu apoi o cuvântare lungă și tulburătoare despre iubire, lăudând-o ca fiind cea mai puternică și mai dulce din toate forțele, temelia și sursa dătătoare de viață a tot ce există, despre minunata ei capacitate de a împleti puterea cu gingășia, despre faptul că iubirea scrie legi cerești cărora ființele de pe pământ li se supun și că iubirea reușește să transforme și să purifice inimile de piatră ale oamenilor, faptele prinților și obiceiurile popoarelor; vorbi apoi despre iubirea față de aproape și despre milostenie,

care împreună cu mărinimia și cavalerismul vor triumfa asupra lumii decăzute și mânjite de sânge, dăruind rasei umane alte virtuți decât gloria războiului și răsunetul armelor de pe câmpul de luptă. Ridicându-si bagheta magică, declară că divinitatea ei atotputernică va cuceri pământul și îl va transforma într-un preafericit lăcaș al iubirii și păcii veșnice.

Dacă fața mea ar fi fost capabilă să zâmbească, aș fi zâmbit ascultând încheierea aceasta naivă a festivității. Efuziunea sentimentală a zeiței avu însă un ecou nemaipomenit, mulți se simțiră extrem de impresionați și de entuziasmați, mai ales de minunatele cuvinte de la sfârșit, care fură urmate de o tăcere gravă, aproape religioasă. Scriitorii care creaseră această operă erau foarte mulțumiți și își atribuiau întreaga onoare a reușitei spectacolului, deși absolut nimeni nu se gândea la ei. Cu siguranță că în ochii lor alegoria asta plină de aluzii, fraze frumoase și solemne era singura parte cu adevărat importantă a festivității organizate în cinstea tratatului de pace veșnică între prințul nostru și casa Montanza. Dar mă întreb totuși dacă nu cumva lucrul cel mai important a fost ceea ce s-a întâmplat după aceea. Mă aflam ca de obicei în spatele stăpânului meu, fiind singurul capabil să-i intuiesc dorințele înainte ca ele să fie exprimate sau uneori chiar înainte să fie gândite; în felul acesta, fiind una cu el, puteam să-i execut ordinele.

De data asta mi-a făcut un semn pe care nimeni altcineva nu l-a observat și care însemna să-i servesc pe II Toro, pe fiul lui și pe cele mai de vază persoane din suita lui cu vinul acela scump de care numai eu am grijă și știu să-l prepar. Am adus carafa de aur și am turnat din vin mai întâi lui II Toro. Își scosese mantia garnisită cu blană pentru că se încălzise de atâta băutură și rămăsese în costumul stacojiu, scund și îndesat; fără îndoială că i se

urcase sângele la cap, pentru că fața îi era roșie ca focul. Lanțurile de aur care îi atârnau în jurul gâtului ca de taur i se încâlciseră de parcă erau gata să-l spânzure. I-am umplut cupa ochi. În jurul trupului ghiftuit pluteau aburi de sudoare, de râgâieli și de vin, iar mie mi se făcu o greață nemaipomenită trebuind să stau în apropierea acestei ființe animalice și respingătoare, îmi spuneam că nu există nimic pe lumea asta mai abject ca omul și continuam să merg de-a lungul mesei și să-i servesc pe unii din oamenii lui de frunte, comandanți de oști și domni de rang, care fuseseră așezați la masa prințului. Apoi i-am umplut cupa de aur lui Giovanni și am observat că Angelica se uita la mine cu ochii ei albaștri și proști, la fel de proști și de mirați ca atunci când, copilă fiind, înțelesese, privindu-mi chipul încruntat de om bătrân, că nu voiam să mă joc cu ea. Am văzut cum dă drumul mâinii lui Giovanni când m-am apropiat de ei și am mai observat că se făcuse palidă la față, poate pentru că se temea că le dibuisem secretul rușinos. Avea dreptate. Le urmăream cu dezgust intimitățile, cu atât mai criminale cu cât erau din popoare dușmane, și pe urmă erau doar niște copii neștiutori care se lăsau târâți în mocirla iubirii. Le văzusem roșeața, culoarea ce apare în obraji când sângele este ațâțat de dorințe păcătoase, de instincte care te dezgustă când se dezlănțuie sub ochii tăi. Priveam cu dezgust amestecul ăsta de nevinovăție și poftă amoroasă care este atât de grețos și care face ca iubirea între oameni de vârsta lor să fie lucrul cel mai indecent și mai scârbos din câte există. Ce satisfacție am simțit umplându-i paharul! L-a golit doar pe jumătate, dar când e vorba de vinul meu asta nu înseamnă nimic.

Am ajuns în cele din urmă la don Riccardo și i-am umplut și lui paharul. Nu pentru că intra în misiunea ce mi se dăduse. Dar am și eu sarcinile mele personale, pe care mi le încredințez singur. Și când am văzut că prințul era cu

ochii pe mine, m-am uitat și eu la el cât se poate de calm, dar privirea lui mi se păru ciudată. Uneori, privirile oamenilor sunt ciudate. Niciodată cele ale unui pitic. Era ca și cum tot ce-i zăcea în suflet ar fi urcat la suprafață, urmărindu-mă cu groază, neliniște și satisfacție; ca și cum niște animale de apă temătoare de lumină s-ar fi ridicat din străfunduri, alunecând acum unele pe lângă altele cu spinări vâscoase. O ființă bătrână ca mine nu are niciodată o asemenea privire. M-am uitat fix la el și sper că a băgat de seamă că nu-mi tremură mâna.

Știu eu ce vrea. Dar mai știu că e cavaler. Eu nu sunt cavaler. Sunt numai piticul cavalerului, îi ghicesc dorințele înainte de a și le exprima, poate chiar înainte de a-și da seama că-i încolțesc în minte, și în felul ăsta îi îndeplinesc chiar și cele mai ascunse dorințe, ca și cum as fi o parte a ființei lui. Este plăcut să ai pe cineva atât de strălucit, un mic viteaz ca mine, care să facă anumite lucruri în locul tău.

În timp ce-i umpleam paharul, care a fost apoi golit până la fund ca de obicei, don Riccardo se lăsa pe spate, mort de râs; barba îi era ridicată drept în sus, iar gura cu dinții lați și albi îi era larg deschisă ca o groapă. Vedeam tot până în fundul gâtului. Am spus deja cât de neplăcut îmi este să-i văd pe oameni râzând. Dar și mai silă mi s-a făcut să-l văd pe bufonul ăsta care „îndrăgește viața”, o găsește atât de plină de haz și nu mai termină cu râsul lui vulgar. Gingiile și buzele îi erau umede, lacrimile îi înotau în jurul glandelor acelora mici și scârboase din colțul ochilor negri, de unde porneau vinișoare subțiri și roșii peste albul globului anormal de lucitor. Beregata îi sălta sub barba scurtă și neagră care i se prelungea pe gât. Am recunoscut pe mâna stângă un inel cu rubine pe care prințesa i-l dăduse odată când era bolnav și pe care îl purtasem la

inimă înfășurat întruna din scrisorile ei grețoase. Totul în legătură cu el îmi produce o scârbă infinită.

La ce râdea, habar nu am și nici nu are importanță, iar mie cu siguranță că nu mi s-ar fi părut de râs. Oricum, era ultima oară când mai râdea.

Sarcina îmi era îndeplinită. Stăteam acum și așteptam evoluția evenimentelor lângă bufonul ăsta iubitor de viață și îi simțeam mirosul trupului și al costumului de catifea roșie, culoarea pasiunii.

Stăpânul meu, prințul, își ridică atunci paharul verzui și, cu un surâs politicos, își îndreptă privirea spre onorații săi oaspeți, Lodovico Montanza și strălucitii membri ai suitei sale așezați în jurul mesei, în special către II Toro, care ședea chiar în fața lui. Chipul său palid de nobil era distins și rafinat și se deosebea mult de ale celorlalți, toți cu fețe înfierbântate și buhăite. Cu glas scăzut, dar bărbătesc, îi rugă să închine un pahar în cinstea păcii veșnice care de aici înainte avea să domnească între cele două state, între casele princiare și între cele două popoare. Se punea punct luptelor îndelungate și fără sens, se inaugura o epocă nouă, în care tot omul se va simți fericit și binecuvântat și în care se va adeveri în sfârșit vorba străveche „pace pe pământ”. Acestea fiind spuse, prințul își bău paharul, iar înalții oaspeți își goliră și ei cupele de aur în tăcere solemnă.

Nobilul meu stăpân rămase așezat cu paharul în mână, cu ochi absenți, contemplând parcă prin el întreaga lume.

Vacarmul petrecerii reîncepu și nu știu exact cât a durat – e greu de spus, nu mai aveam noțiunea timpului. Eram copleșit de o tensiune extraordinară, aproape insuportabilă, și de furia că Giovanni nu-si atinsese paharul. Congestionat de mânie, văzusem că Angelica zâmbi ușor și trase paharul spre ea, ca și cum ar fi vrut să-și moaie buzele în el.

Sperasem că amândoi aveau să soarbă din băutură și că fiind îndrăgostiți vor vrea să bea de la același izvor. Dar niciunul nu se atinse de pahar. Poate că afurisita aia de copilă bănuia ceva, sau poate că nu aveau nevoie de vin, deoarece îi înflăcăra destul pasiunea. Amărăciunea clocotea în mine. La ce bun să trăiască! Lua-i-ar dracul!

În schimb, don Riccardo a dat pe gât tot vinul dintr-un foc. Dar a golit acest ultim pahar în onoarea prințesei, atent ca întotdeauna față de „doamna inimii sale". Căutând să se arate șugubăț și cu această din urmă ocazie, făcu un gest comic spre brațul drept de care nu se putea folosi, luă cu cel stâng băutura minunată pe care i-o servisem și își așternu pe buze zâmbetul lui ostentativ și de fapt foarte grosolan. Iar ea îi răspunse, mai întâi oarecum strengărește, apoi cu ochii umezi, topiți de dor, cu privirea aceea care mie mi-a făcut întotdeauna silă. Nu pricep cum poate o privire să exprime așa ceva.

Deodată II Toro scoase un urlet straniu și privi drept în față cu ochii înțepeniți. Câțiva dintre oamenii lui, așezați ca și el la masa princiară, dădură să-i sară în ajutor, dar în aceeași clipă începură și ei să se clatine pe picioare, să se sprijine cu mâinile de marginea mesei, după care se prăbușiră din nou pe scaune, zvârcolindu-se în dureri și spunând printre gemete că fuseseră otrăviți. Mulți n-au priceput. Dar unul din ei, pe care suferința nu-l lovise încă prea tare, a strigat de s-a auzit în toată sala: Am fost otrăviți! Toți se ridicară în picioare și se produse o harababură generală. Oamenii lui II Toro, de pe unde se aflau în sală, se repeziră cu pumnale și alte arme ascuțite asupra alor noștri, așezați la masa principală, și-i loviră la întâmplare, căutând să-și facă loc și să ajungă la prințul nostru. Dar cei din garda prințului se ridicaseră să-și apere stăpânul și pe ei înșiși, așa că se produse un haos nemaipomenit. Un număr mare de oameni căzură răniți de

ambele părți și sângele curgea șiroaie. Toată sala se transformase într-un câmp de luptă, unde războinici cu obrazul aprins de băutură stătuseră pașnic unii lângă alții și dintr-o dată se treziseră în mijlocul unei bătălii nebunești pe viață și pe moarte. Din toate părțile se auzeau țipete care înăbușeau văicărelile și horcăielile muribunzilor. Blesteme teribile chemau toate spiritele infernului în acest loc unde se comisese cea mai oribilă din toate crimele. Eu m-am cocoțat pe un scaun ca să pot cuprinde mai bine cu privirea cele ce se petreceau în jurul meu. Eram complet înnebunit de emoție văzând ce urmări extraordinare avea opera mea, cum am secerat eu neamul ăsta detestabil care nu merită altceva decât să fie exterminat. Cum sabia mea puternică s-a abătut asupra lor, nemiloasă și ucigătoare, cerând pedeapsă și răzbunare pentru tot. Cum i-am trimis eu să ardă pentru totdeauna în focul iadului. Arde-i-ar pe toți focul iadului! Toate ființele astea care își spun oameni și care te umplu de repulsie și greață! La ce bun să existe! Pentru ce să se îndoape, să râdă, să se iubească și să se înmulțească nerușinat pe tot pământul! De ce să existe șarlatanii ăștia mincinoși, ipocriții ăștia, ființele astea păcătoase fără pic de rușine, ale căror virtuți sunt și mai mârșave decât păcatele!

Arde-i-ar pe toți focul iadului! Simțeam ca și cum as fi fost Satana în persoană, înconjurat de toate spiritele infernului pe care le convocase El la consiliul lor nocturn și care roiau acum în jurul mesenilor ăstora cu fețe rânjite și le înșfăcau sufletele încă duhnind de putoarea trupului. Simțeam, ca niciodată până atunci și cu o voluptate mai vie ca oricând, câtă putere am eu pe pământ și era cât pe-aci să-mi pierd mințile. Cum am făcut eu ca lumea să fie năpădită de groază și dezastru, și cum am transformat eu sărbătoarea într-o scenă a distrugerii și a spaimei. Pregătesc o băutură după care prinți și oameni de vază gem

în agonia sfârșitului sau se prăvălesc în propriul lor sânge. Le servesc fiertura mea și invitații din jurul meselor doldora de bucate pălesc și nu-și mai zâmbesc unul altuia, niciunul nu mai ridică paharul, niciunul nu mai trăncănește despre dragoste și despre iubirea de viață. Căci leacul meu te face sa uiți că viața e frumoasă și minunată, totul se învăluie într-o ceață grea de tot, ochii crapă și se face noapte. Le întorc torțele în jos și le sting ca să fac întuneric, îi adun așa cum sunt, cu ochii orbiți, la sumbra mea cină festivă, unde au băut din sângele meu otrăvit, cel la care inima mea se adapă zilnic, dar care pentru ei înseamnă moarte.

II Toro ședea nemișcat, cu fața vânătă, iar falca inferioară îi atârna dușmănos ca și cum ar fi avut de gând să muște pe cineva cu colții lui înnegriți. Ochii, ieșiți din orbite, îi erau galbeni și congestionați. Te apuca groaza privindu-l. Și așa, dintr-o dată, și-a răsucit gâtul chircit cu atâta furie de parcă ar fi vrut să și-l desprindă cu totul de trup, și capul greoi i-a căzut într-o parte, în același timp, corpul îndesat de taur i s-a arcuit spre spate, a mai zvâcnit o dată ca la o lovitură de cuțit și II Toro muri. Toți oamenii lui de la masa princiară se zvârcoleau acum în dureri infernale, dar peste puțin timp nu s-a mai auzit nimic și trupurile n-au mai dat nici un semn de viață. Cât despre don Riccardo, mai întâi s-a dat pe spate cu ochii întredeschis!, ca și cum îmi savura intens băutura, așa cum făcea mereu când gusta câte un vin scump de tot, și apoi, deodată, și-a întins brațele de parcă ar fi vrut să îmbrățișeze lumea întreagă și se prăbuși mort, cu fața în sus.

În tumultul nebunesc și în haosul care se declanșase, nimeni nu putea să dea vreun ajutor muribunzilor, așa că si-au sfârsit zilele singuri, fiecare cum a putut. Numai Giovanni, care șezuse de aceeași parte a mesei cu II Toro și

care datorită afurisitei ăleia de copile nu pusese gura pe băutura mea, s-a repezit spre taică-su și s-a aplecat asupra trupului lui infect, imaginându-si pesemne că îl mai poate ajuta în vreun fel. A apărut însă o matahală de om cu mâini de fierar care și-a făcut drum spre Giovanni exact în clipa când bătrânul escroc și-a dat sufletul, l-a apucat pe tânăr ca pe o mănușă și a traversat cu el sala. Laș cum e, s-a lăsat cărat și a dispărut, în felul ăsta ne-a scăpat din gheare. Lua-l-ar dracul!

Mesele erau răsturnate și tot ce se aflase pe ele era călcat în picioare de disperații aceia care luptau ca ieșiți din minți, însetați cu toții de un masacru general. Femeile o luaseră la goană țipând, dar pe prințesă am văzut-o stând împietrită, parcă fără viață, în mijlocul dezastrului, cu fața țeapănă și ochi sticloși. Fardul care-i rămăsese încă intact pe obrazul ei de femeie trecută contrasta comic cu pielea cadaverică. Câtiva slujitori au reușit s-o scoată din această încăpere a ororilor. Nu s-a opus în nici un fel, ca și cum nu-și dădea seama unde se afla sau încotro o duceau.

După un timp, dându-și seama că erau în inferioritate, oamenii lui II Toro au început să bată în retragere spre ieșirile sălii, dar încă își mai agitau neputincioși armele. Lupta a continuat pe scări și au fost împinși până în piață. Acolo a venit însă garda de corp a lui Montanza, chemată de la palazzo Geraldi să-i salveze pe nenorociții înconjurați din toate părțile, și în felul ăsta au reușit să scape cu viață și să dispară din oraș. Altfel, nu încape îndoială că le-am fi făcut de petrecanie până la ultimul om.

Eram acum singur în sala părăsită și semiobscură, pentru că toate candelabrele fuseseră trântite la podea. Nu se mai aflau decât niște băiețandri vagabonzi, flenduroși și după toate aparențele morți de foame, care se furișaseră înăuntru cu făclii și se uitau printre trupuri după resturi de mâncare și dulciuri murdărite pe care le înghițeau repede și

lacom, profitând în același timp să fure din argintăria de masă cât le încăpea sub zdrențele de pe ei. Când n-au mai avut curajul să zăbovească, și-au aruncat făcliile și au plecat pe furiș cu prada pitită, alergând cu picioarele goale, iar eu am rămas absolut singur în toată sala. Priveam nestingherit în jur, cufundat în gânduri.

În lumina tremurătoare a făcliilor care decorau cu ultimele limbi de foc podeaua de piatră, zăceau printre bălți de sânge fețe de masă însângerate și călcate în picioare, iar printre resturile marelui ospăț, leșuri ale prietenilor și dușmanilor, toate talmeș-balmeș. Hainele lor de sărbătoare erau rupte și năclăite, iar chipurile le erau încă sluțite și dușmănoase, pentru că muriseră luptând, cuprinși de o furie sălbatică. Stăteam și priveam toate acestea cu ochii mei bătrâni.

Iubire de oameni. Pace veșnică.

Ce le mai place creaturilor ăstora să vorbească despre ei și lumea lor în cuvinte mari și frumoase!

Când m-am înființat în dimineața următoare în dormitorul prințesei, am găsit-o lungită în pat, apatică, cu ochii privind în gol și buzele uscate. Gura îi era închisă de parcă nu avea să se mai deschidă niciodată, iar părul în dezordine și lipsit de culoare zăcea încâlcit pe perna mototolită. Mâinile i se odihneau moi, inerte pe cuvertură. Era cât se poate de limpede că nu mă vede, cu toate că stăteam în mijlocul camerei și o observam așteptând să-și exprime vreo dorință. Puteam s-o analizez cât poftesc, încă se mai vedea fardul, ca unic semn de bucurie; pielea feței era ofilită, cu totul uscată, iar gâtul, era în ciuda grăsimii, plin de riduri. Ochii, care înainte îi fuseseră atât de expresivi, priveau fix, în gol. Le dispăruse toată strălucirea. Nimeni n-ar fi zis că fusese frumoasă vreodată, că se găsise cineva care s-o iubească și s-o îmbrățișeze. Numai gândul la

așa ceva era grotesc. Nu era altceva decât o femeie bătrână și urâtă, lungită în pat. In sfârsit am văzut-o și pe asta.

Curtea este în doliu. Și-au pierdut bufonul. Azi a avut loc înmormântarea. Au participat toți curtenii, toți cavalerii, precum și toți nobilii din oraș, și bineînțeles propriii lui slujitori, care fără îndoială îl plâng cu toată sinceritatea – pesemne că e plăcut să fii în slujba unui stăpân atât de indulgent și de generos. Toată plebea se strânsese pe străzi ca să se holbeze la procesiune, pentru că se zice că nefericiții de ei îl regretă pe prostănacul de bufon. E curios, dar asta le place lor. Ei mor de foame, și totuși se bucură când aud povestindu-se despre o viață risipitoare și lipsită de griji. Se zice că știu tot despre el, toate aventurile, toate „glumele" lui faimoase, și că le repovestesc în cocioabele lor murdare aflate în jurul palatului lui. Iar acum bufonul le mai oferea și bucuria de a participa la înmormântarea lui pompoasă.

Prințul mergea în fruntea procesiunii cu capul plecat, copleșit parcă de durere. De îndată ce e vorba de prefăcătorie, este demn de admirație. Deși poate nu chiar de atâta admirație. La urma urmelor, prefăcătoria este la el înnăscută.

Nimeni nu îndrăznea să scoată o vorbă. Ce vorbesc ei după aceea în colibele sau palatele lor n-are nici o importanță. Se spune că totul ar fi fost o eroare fatală. Don Riccardo ar fi băut din greșeală din vinul otrăvit care era destinat numai înalților oaspeți. Cine nu-i știa setea nepotolită? Așa că, din păcate, vina a fost a lui că și-a sfârsit zilele atât de tragic. Și apoi, fiecare poate crede ce vrea. Dar că Montanza și oamenii lui au fost otrăviți e o bucurie pentru toți.

Prințesa n-a fost la înmormântare. Stă încă nemișcată în pat, parcă ar fi pe altă lume, și refuză orice fel de hrană.

Adică nu refuză, pentru că nu scoate nici o vorbă, dar nu o pot face să mănânce. Prostănaca de cameristă se foieste pe-acolo zăpăcită, cu ochii înroșiți, și își șterge obrazul gros și palid oftând întruna.

Pe mine nu mă bănuiește nimeni, pentru că nimeni nu știe cine sunt.

Se prea poate că-l plânge cu adevărat. Cu un caracter ca al lui, nu e deloc imposibil. Părerea mea este că îi place să-l plângă, că i se pare că e ceva nobil și frumos, întotdeauna este plăcut și înălțător să simți o durere dezinteresată, nobilă. Și pe urmă, ținea la el, cu toate că în același timp îi dorea moartea. Așa că acum, când e mort, îi este drag cu adevărat, înainte se ivea mereu câte ceva care se punea în calea sentimentelor ce le avea pentru prietenul lui. Acum însă, de când lucrurile s-au petrecut conform dorinței lui, se simte parcă și mai legat de el.

Toată lumea vorbește despre don Riccardo. Cum era, cum trăia, cum a murit, ce-a spus în cutare și cutare ocazie, cu câtă mărinimie s-a purtat în cutare și cutare situație, ce cavaler desăvârșit era, ce jovial și ce viteaz. Parcă e mai viu ca oricând. Dar așa se întâmplă mereu un timp după ce moare cineva. Curând o să le treacă. Nu există nimic mai sigur decât uitarea.

Ei zic însă că nu va fi uitat niciodată, îl ridică în slăvi, mințind, și fac din el o persoană fermecătoare, nemaipomenită, nădăjduind astfel că îi vor dărui viață veșnică. Au o aversiune stranie față de moarte, cu precădere față de moartea unora. Crearea mitului este în toi, dar cel care știe adevărul despre acest desfrânat, despre bufonul ăsta ordinar și nechibzuit, rămâne uluit când vede până unde se poate ajunge. Nu le este deloc rușine că nu există pic de adevăr în tot ce spun; zic că el reprezenta bucuria, poezia și Dumnezeu știe ce, și că lumea

nu mai e ce-a fost de când nu i se mai aud hohotele de râs și glumele pline de haz, că sunt copleșiți și zdrobiți din cauza dispariției lui și a golului pe care l-a lăsat în urma sa. Tuturor le face o plăcere nebună să-l plângă.

Prințul participă cu mărinimie la parada asta de sentimente. Ascultă cu melancolie cuvântările elogioase, la care mai adaugă și el uneori câteva vorbe, care sună deosebit de frumos pentru că vin de la el.

În rest, cred că este de fapt cât se poate de mulțumit de micul lui asasin, de micul lui viteaz. Dar bineînțeles că nu arată nimic. Nu mi-a suflat o vorbă despre lucrul ăsta, nici de aprobare, nici de dezaprobare. Un prinț nu e obligat să dea atenție slujitorilor săi dacă nu vrea.

Mă evită. Totdeauna mă evită după întâmplări de soiul ăsta.

Durerea prințesei nu se exprimă în nici un fel. Nu știu ce se poate înțelege – probabil că îl plânge extrem de mult. Dar nu face decât să stea în pat și să privească în gol.

Eu sunt cauza suferinței ei. Dacă este atât de disperată, e din cauza mea. Dacă e transfigurată și nu va mai fi niciodată ca înainte, e din cauza mea. Dacă zace acolo ca o bătrână urâtă și nu-i mai pasă cum arată, tot din cauza mea este. N-am crezut că am atâta putere asupra ei.

Omorurile i-au crescut prințului popularitatea. Toată lumea spune că e un mare prinț. Niciodată până acum nu a cunoscut un asemenea triumf asupra dușmanilor, niciodată nu a fost obiectul unei asemenea admirații. Sunt cu toții mândri de el și spun că a dat dovadă de o deosebită viclenie și forță de acțiune.

Unii își pun întrebarea dacă toate acestea pot duce la ceva bun. Pretind că au presimțiri rele. Totdeauna se găsesc unii cu presimțiri rele. Dar cei mai mulți sunt încântați și strigă de bucurie de îndată ce prințul își face apariția. Pe

aproape toți oamenii îi fascinează un prinț care nu se dă în lături de la nimic.

Acum poporul se așteaptă la o perioadă calmă și fericită. Spun că e bine că le-a tăiat beregata celor din țara vecină, care nu-i vor mai ataca și nu-i vor mai împiedica să fie fericiți.

Nu se gândesc niciodată la nimic altceva decât să fie fericiți.

Mă întreb ce planuri rumegă el acum. Dacă are intenția să se năpustească iar asupra lor, să dea buzna în orașul lor, să pună stăpânire asupra lui și asupra întregii țări. Ar fi simplu, după ce toți conducătorii și oamenii lor de vază au fost măturați din drum. Copilandrului ăluia de Giovanni nu i se poate da importanță, nu ne va crea el dificultăți – e o lepădătură și un laș, care o ia la fugă de îndată ce se întâmplă ceva. Ar trebui să-l lege cineva și să-l învețe cum se comportă un bărbat.

E limpede că vrea să culeagă roadele măcelului. Ar fi absurd altfel. Nu se poate mulțumi doar cu atât. Este de la sine înțeles că trebuie să culegi ce ai semănat.

Se aud niște zvonuri prostești, cum că poporul lui Montanza, revoltat, a pus mâna pe arme și a jurat să-și răzbune prințul și pe oamenii lui pentru cele întâmplate. De bună seamă că astea sunt doar vorbe goale. Că or fi revoltați, e foarte posibil. Asta s-a și urmărit. Dar că ar fi pus mâna pe arme să răzbune un asemenea prinț e cam greu de crezut. Și dacă au făcut așa ceva nu înseamnă nimic. Un popor fără conducător nu e altceva decât o biată turmă de oi.

Se spune că un unchi al lui Giovanni ar fi luat conducerea. El ar fi cel care a jurat răzbunare. Totul devine de îndată mai plauzibil. Poporul nu-și răzbună prinții; de ce

ar face-o? Poporul o duce la fel sub toți prinții și nu poate decât să se bucure dacă mai scapă de câte un tiran.

Se zice că e din același aluat ca II Toro, dar că nu i s-a dat niciodată vreun rol mai de seamă la curte, îl cheamă Ercole Montanza și lumea spune că e periculos, dar nepriceput la război.

Umblă vorba că a luat în mână frâiele conducerii ca să scoată țara din pericolul de moarte în care pretinde el că s-ar afla. Și apoi, vrea să-l îndepărteze pe tânărul moștenitor, pe care îl consideră mult prea slab ca prinț – pe când lui îi curge în vine sânge veritabil de Montanza, așa că după părerea lui el e mult mai indicat să fie suveran. Este oricum mai plauzibil. Cam așa se și petrec lucrurile în lume.

S-ar putea să se cam adeverească ceea ce am prezis eu, și anume că tânărul acela cu ochi de cerb și medalion pe piept n-are să șadă niciodată pe tron.

Se pare că au fost comasate forțe importante în vederea acestei răzbunări și că au început chiar să se reverse aici, în țară, prin văile râului. In fruntea lor se află Boccarossa, care împreună cu trupele lui de mercenari au declarat că sunt gata să moară pentru noul Montanza, în schimbul unei solde de două ori mai mari decât cea pe care le-o plătise prințul nostru. Fac ravagii, dau foc și bineînțeles că în primul rând vor să moară alții, nu ei. Generalii noștri au adunat grabnic trupe ca să le împiedice înaintarea. Străzile sunt iar pline de soldați în drum spre front, pentru a intra din nou în luptă.

Prințul nu întreprinde nimic.

Probabil că nu mai avem suficienți soldați în rezervă, după ce au murit atâția în războiul precedent, și acum nu e ușor să găsești destui luptători care să poată face cât de cât față unei confruntări. Dar sunt concentrați toți care au mai rămas, și ar trebui să ajungem la un număr egal cu cel al

trupelor lui Montanza, pentru că și ei au suferit pierderi mari care le-au supt sângele cel mai bun. Entuziasmul nu mai e cel de altădată, dar toți se încolonează de bunăvoie, dându-și seama că nu se poate altfel. Au înțeles că trebuie să se supună destinului și că nu merge să trăiești doar ca să fii fericit.

Invadatorii se apropie de oraș și nu li se poate pune stavilă decât vremelnic. Trupele noastre nu sunt în stare să opună rezistență îndelungată și până la urmă sunt mereu nevoite să cedeze teren. De pe front nu vin niciodată alte vesti, mereu aceleași rapoarte plicticoase și monotone despre retrageri și pierderi.

Tot teritoriul pe care dușmanii îl ocupă înaintând este pustiit. Satele sunt jefuite, incendiate, iar locuitorii care se nimeresc în calea lor sunt măcelăriți. Vitele sunt furate, tăiate, fripte și înfulecate în jurul focului din tabere. Ce rămâne se cară mai departe în furgoane ca rezervă pentru mai târziu. Grânelor de pe câmpuri li se dă foc. Soldații lui Boccarossa pot înainta cum doresc. Nimic nu rămâne viu pe unde trec ei.

Pe toate porțile orașului intră o mulțime de refugiați cu căruțele pline cu ce nu-ți trece prin cap – cratițe, plăpumi și zdrențe murdare, tot soiul de vechituri atât de lipsite de valoare, încât te apucă râsul. Unii trag după ei câte o capră, sau duc de coarne câte o vacă, și toți arată grozav de speriați. Asta ne mai lipsea; nimeni nu înțelege ce caută acești oameni aici. Se culcă în piață laolaltă cu dobitoacele lor, drept care orașul a început să capete înfățișarea unui sat murdar, și miroase cumplit în preajma lor.

Trupele noastre nu fac altceva decât să se retragă. Dușmanii nu pot fi prea departe de oraș; prea bine nu știu, și informațiile variază tot timpul, așa că nu te mai poți baza pe ele. Ne vin mereu aceleași rapoarte plicticoase, ba că

opunem rezistență, ba că dăm înapoi, ba că trebuie să rezistăm, ba că suntem nevoiți să batem în retragere. Valul de refugiați nu mai contenește și orașul se umple de ei, de vitele lor, de zdrențele și văicărelile lor.

Straniu război!

De fapt, înțeleg foarte bine indiferența prințului și faptul că lasă totul în mâinile generalilor. Nu-l interesează defensiva, nu-l distrează. E ca și mine – îi place atacul. Avem simțul ofensivei. Nu-i nici o plăcere să te aperi; o monotonie eternă, fără strălucire și fără palpitații. Și servește la ceva? E pur și simplu un nonsens. Cine are chef să se tot apere? E un război plicticos.

De pe zidurile orașului se zăresc armatele lui Montanza și Boccarossa. Da, în seara asta pot vedea de la fereastra mea din locuința piticilor focurile taberei lor care luminează câmpia – o imagine fascinantă în mijlocul întunericului.

Aproape că-mi pot imagina chipurile mercenarilor așezați în jurul focului discutând despre isprăvile zilei. Aruncă niște rădăcini de măslin în foc și le văd fețele dure cu trăsături bine conturate în lumina tremurândă a flăcărilor. Sunt bărbați care-și iau soarta în mâini și nu-și fac permanent griji despre ce-ar putea să li se întâmple. Își aprind focurile în țara în care se nimeresc să fie și nu le pasă de la care popor își procură cele necesare traiului. Nu întreabă în slujba cărui prinț sunt – pentru că, oricum, tot interesul propriu și-l urmăresc. Se întind de oboseală în întunericul nopții și se odihnesc până încep un nou măcel în ziua următoare. Sunt oameni fără de țară, dar tot pământul este al lor.

E o seară frumoasă. Aerul tomnatic e curat, aduce răcoare dinspre munți și probabil că se văd stelele pe cer.

Am stat mult aici, la fereastră, să privesc focurile. Acum am să merg și eu să mă odihnesc.

De fapt, este curios că pot vedea focurile care sunt atât de departe, dar stelele nu le văd, niciodată nu le-am putut vedea. Ochii mei nu sunt ca ai altora, și totuși n-au nici un defect, pentru că disting foarte bine tot ce se află pe pământ.

Mă gândesc adesea la Boccarossa. Îl văd în fața mea, mare, solid, aproape ca un uriaș, cu fața lui ciupită de vărsat, cu falcă de animal și privirea îngropată în orbite. Și capul de leu de pe platoșă, animalul acela de pradă cu botul larg deschis, rânjind către toți și toate, cu limba scoasă.

Trupele noastre s-au refugiat și ele în oraș după o bătălie care s-a dat chiar dincolo de ziduri. A fost o luptă sângeroasă, care ne-a costat multe sute de morți, ca să nu mai vorbim de toți răniții care s-au târât prin porțile orașului sau au fost trași înăuntru de femei despre care se spune că ieșiseră să-și caute fiii și bărbații pe câmpul de luptă. Soldații noștri erau într-un hal fără de hal când au încetat lupta și s-au retras în interiorul zidurilor. După sosirea lor, s-a produs o învălmășeală nemaipomenită și acum orașul dă să explodeze, așa plin este de combatanți, de răniți și de refugiați de la țară. Dezordinea e generală și starea de spirit cum nu se poate mai proastă. Lumea doarme pe stradă, cu toate că începe să fie cam frig noaptea, dar și ziua te poți împiedica de oameni care dorm sfârșiți de oboseală sau de răniți de care n-are nimeni grijă – doar câtorva li s-au pus un fel de bandaje. Situația este disperată și gândul că suntem în pragul asediului, pentru că orașul este complet înconjurat de dușman, nu micșorează în nici un chip disperarea.

Are vreun rost să te opui unuia ca Boccarossa? Eu personal n-am crezut nici un moment că războiul ăsta ne va

aduce vreun triumf.

Se aude că orașul se va apăra până la ultima picătură de sânge. Și se mai vorbește că fortificațiile sunt foarte puternice și că orașul poate rezista foarte mult timp, că este de necucerit. Păi toate orașele sunt la fel până cad. Eu am părerea mea personală despre invincibilitatea orașului.

Prințul s-a trezit la realitate și a început să ia comanda. E prost văzut și nimeni nu mai jubilează când își face apariția. Uciderea lui Montanza și a oamenilor lui e simțită acum ca un act de nebunie care n-a adus nimic altceva decât un război în plus și o mizerie încă și mai mare.

Prințesa s-a ridicat din pat și a început să mai mănânce câte ceva, dar nu mai e ce a fost. A slăbit mult și pielea fetei, cândva rotunjoară, e uscată și cenușie. Este într-adevar complet schimbată. Hainele atârnă pe ea ca și cum ar fi cusute pentru o cu totul altă femeie. Se îmbracă în negru. Și dacă spune cumva ceva, vorbește cu voce joasă, aproape pe șoptite. Gura îi este permanent uscată și, din cauză că a slăbit, expresia feței îi este de nerecunoscut, orbitele i s-au adâncit, iar ochii îi sunt încercănați și anormal de aprinși.

Stă ore întregi îngenuncheată în fața crucifixului, până când îi înțepenesc genunchii de durere și abia se mai poate ridica. Bineînțeles că nu pot ști la ce se roagă, dar probabil că rugăciunile nu-i sunt ascultate de vreme ce o ia de la capăt în fiecare zi.

Nu iese deloc din odaie.

După câte am auzit, maestro Bernardo l-ar ajuta pe prinț să întărească fortificațiile și să inventeze unele dispozitive ingenioase care ar putea folosi la apărarea unui oraș. Se zice că se duce o muncă intensă și neîntreruptă zi și noapte.

Am cea mai mare încredere în geniul și talentul artistic ale maestrului Bernardo. Dar lui Boccarossa nu cred eu că-i poate veni de hac. Bătrânul maestru este un spirit elevat, și gândirea lui, cunoștințele sale cuprind foarte mult, aproape totul. Nu încape îndoială că are în slujba lui forțe uriașe pe care le-a smuls naturii și care îi dau ascultare, probabil chiar împotriva voinței lor. Pe de altă parte, Boccarossa îmi lasă impresia că reprezintă el însuși aceste forțe care îi stau la dispoziție în mod firesc, de bunăvoie. După mine, Boccarossa este un om mai natural.

Bernardo este o persoană cizelată, și aerul lui arogant și rafinat îmi trezește permanent o oarecare neîncredere.

Cred că lupta va fi inegală.

Oricine i-ar vedea alături, pe Bernardo, cu fruntea înaltă de gânditor, și pe Boccarossa, cu falca lui vânjoasă de animal de pradă, ar ști să spună fără ezitare care e mai tare.

Începe să se simtă lipsa de mâncare în oraș. Noi nu observăm nimic de aici, de la curte, dar se spune că poporul moare de foame. Și nici nu e de mirare, așa suprapopulat cum a devenit, cu atâta lume care nu e de pe aici. Refugiații sunt priviți cu tot mai multă ostilitate, pentru că sunt considerați, și pe bună dreptate, motivul foametei. Sunt o povară pentru localnici. Cei mai detestați sunt plozii lor murdari, care se smiorcăie și cerșesc peste tot. Se spune că sunt puși pe furat când au prilejul.

Se împarte pâine de vreo două ori pe săptămână, dar foarte puțină, pentru că nimeni nu se aștepta la un asediu și rezervele sunt neînsemnate. Curând, depozitele se vor goli. Refugiații care mai căraseră după ei câte o capră sau o vacă și se hrăniseră la început cu laptele lor au fost siliți să le taie, fiindcă slăbiseră de nemâncare și erau pe jumătate moarte, și carnea i-a mai ținut în viață sau au schimbat-o

pe câte un pic de făină și alte alimente. Acum nu le-a mai rămas nimic; nu cred deloc când orășenii spun că refugiații și-au ascuns carnea și că de fapt o duc mai bine decât ei; nu pare a fi așa. Sunt numai piele și os și par foarte înfometați. Spun asta nu pentru că le-aș purta de milă acestor oameni. Am aceeași aversiune față de ei ca și orășenii noștri. Sunt trândavi ca toți țăranii și aproape că nu fac decât să stea și să se holbeze. Nu vor să aibă de-a face cu nimeni; s-au împărțit după satele de unde au venit și acolo înțepenesc, fiecare în tabăra lui murdară, câte o bucată de piață pe care o pardosesc cu zdrențe și care le-a devenit acum un fel de cămin. Serile se asază în jurul focului dacă găsesc cu ce să-l aprindă și își vorbesc limba lor tâmpă din care abia dacă se înțelege vreun cuvânt. La mare lucru n-ar folosi nici dacă s-ar înțelege ce spun.

Murdăria și putoarea pe care le răspândesc oamenii ăștia instalați în piețe și pe străzi sunt de-a dreptul înspăimântătoare. Pentru mine, care sunt curat, îmi îngrijesc corpul și sunt extrem de sensibil la comportamentul celor din jurul meu în această privință, mizeria asta este cu totul insuportabilă. Detest în special, și unii spun că exagerez, excrementele omenești și mirosul pe care îl răspândesc. Iar indivizii ăștia simpli sunt ca dobitoacele cu care s-au obișnuit să trăiască și își fac nevoile unde nimeresc. E o porcărie care depășește orice limită. Aerul parcă ar fi infectat din cauza lor și după mine starea străzilor și a piețelor este atât de respingătoare, încât, pe cât pot, evit să ies în oraș. Nici nu prea mai sunt trimis atât de des cu comisioane de când cu remarcabila transfigurare a prințesei și de când Riccardo, din fericire, a murit.

Toți oamenii ăștia fără adăpost dorm noaptea sub cerul liber, și acum, când a sosit iarna care este neobișnuit de aspră, probabil că zdrențele acelea nu le prea țin de cald. Se

spune că unii au fost găsiți dimineața morți din cauza gerului; câte o legătură de cârpe rămânea nemișcată, nu se mai ridica, și când se duceau să vadă ce și cum, găseau omul mort. Dar vina cea mare o poartă lipsurile, nu gerul; de bună seamă, s-au prăpădit mai ales cei bătrâni, al căror corp își pierduse și rezistența, și căldura. Nimănui nu-i pasă că mor bătrânii, fiindcă nu sunt decât o povară pentru ceilalți, și așa mult prea numeroși.

Soldații lui Boccarossa nu duc lipsă de nimic. Au toată țara la dispoziție și o pot jefui cât poftesc, ba chiar fac incursiuni din ce în ce mai în interior ca să se aprovizioneze cu tot ce le trebuie. După ce iau tot ce vor, dau foc așezărilor prin care trec și noaptea se pot vedea pe cer, în depărtare, lumini ale satelor ce ard. Pe aici, prin împrejurimi, de mult au pustiit totul.

Dar oricât de ciudat ar părea, nu a avut încă loc nici un atac asupra orașului. Lucrul ăsta mă miră, pentru că le-ar fi foarte ușor să-l ocupe. Poate că li se pare mai comod să-l lase pradă foametei și, dacă ei pot să dea în același timp iama prin țară, le convine să prelungească asediul.

Angelica nu se ocupă cu nimic, pierde timpul, înainte își lua cel puțin ceva de cusut. Acum își petrece cea mai mare parte a timpului jos, pe malul râului, unde dă de mâncare la lebede sau privește cum alunecă valurile. Uneori stă la fereastră toată seara și privește focurile de bivuac și corturile dușmanului sau câmpiile devastate. Cred că-i aduc toate aminte de prințul ei.

E straniu cât de caraghioși sunt oamenii când iubesc, dar cu atât mai mult când iubesc degeaba. Capătă o expresie neghioabă, așa că eu nu pricep deloc când pretind că iubirea înfrumusețează. Ochii i s-au făcut, dacă e posibil, încă și mai tulburi, și mai spălăciți decât erau înainte, iar obrajii i-au pălit, nu mai sunt deloc ca la banchet. Dar gura

parcă i s-a mărit, iar buzele îi sunt acum mai cărnoase, și se vede pe ea că nu mai e o copilă.

Probabil că numai eu îi cunosc secretul criminal.

Spre surprinderea mea, prințesa m-a întrebat azi dacă eu cred că Isus o urăște. I-am spus adevărul, și anume că n-am cum să știu eu asta. S-a uitat la mine cu ochi aprinși, părând oarecum tulburată. Da, pesemne că îi poartă ură, pentru că nu-i dă liniște deloc. Și o urăște din cauza tuturor păcatelor pe care le-a făcut. Asta mi s-a părut ușor de înțeles, ceea ce i-am și spus. Am avut impresia că o alină faptul că eram de aceeași părere cu ea; se prăbuși pe un scaun, oftând. Nu știam ce caut acolo, fiindcă nici de data asta nu mi-a dat ceva de făcut. Când, după un timp, am întrebat-o dacă pot să plec, mi-a răspuns că nu avea nici o putere asupra mea, dar m-a privit atât de rugător de parcă ar fi dorit să o ajut. Toată situația mi se părea penibilă și am dat să plec, dar când am ajuns în pragul ușii am văzut-o căzând în genunchi în fața crucifixului unde, cu o figură disperată, începu să turuie rugăciuni și să-și frământe șiragul de mătănii între degetele ei subțiri.

Mie îmi părea totul neobișnuit și greu de înțeles. Ce-o fi apucat-o pe toanta asta bătrână?”

E limpede, crede cât se poate de serios că o urăște. Azi mi-a vorbit din nou despre asta.

Toate rugăciunile pe care le spune nu servesc la nimic, pentru că tot nu o iartă. Nu-i dă ascultare, nu o bagă deloc în seamă, parcă nici n-ar exista în ochii lui, dar nici nu-i dă măcar o clipă de liniște. Este atât de înfiorător că nu mai suportă. I-am spus că ar trebui să-și cheme duhovnicul, fiindcă el a participat întotdeauna cu multă căldură la suferințele ei sufletești. Clătină din cap – îl chemase, dar nici el nu o putuse ajuta. N-o înțelegea deloc. O găsea fără de păcat. Am zâmbit zeflemitor la cuvintele lingușitoare ale

călugărului. Atunci mă întrebă pe mine ce părere aveam despre ea. I-am spus că în ochii mei era o femeie păcătoasă și că eram sigur că va arde la infinit în focul iadului. A căzut atunci în genunchi în fața mea, frecându-și mâinile până ce încheieturile i se făcură albe de tot, gemea, se lamenta și mă imploră să mă milostivesc și s-o mântuiesc de marea ei durere. Dar am lăsat-o să se frământe pe jos, acolo, la picioarele mele, pentru că nu aveam cum s-o ajut, și apoi consideram că era cât se poate de drept să sufere, îmi apucă mâna și mi-o udă cu lacrimi, dădu chiar să mi-o sărute, dar m-am ferit, ca s-o împiedic de la un astfel de gest. Atunci începu să geamă și să se văicărească și mai tare, ajungând într-o stare de disperare și de agitație fără margini. Mărturisește-ți păcatele! i-am spus, și simțeam că fața îmi era foarte severă, începu să-și mărturisească toate nelegiuirile, viața desfrânată, legăturile interzise cu bărbați după care diavolul o ațâțase să tânjească, voluptatea pe care o savura când era prinsă de-a binelea în mrejele diavolului. Am silit-o să-și descrie mai îndeaproape păcatul și oribila plăcere pe care i-o dădea, să-i numească pe bărbații cu care a avut legături nelegiuite. S-a supus la tot ce i-am cerut și am avut o imagine înspăimântătoare a vieții depravate pe care o trăise. N-a suflat însă o vorbă despre don Riccardo, și am întrebat-o de ce. M-a privit mirată, ca și cum îi era greu să priceapă întrebarea. Era și ăsta un păcat? I-am răspuns că era cel mai groaznic din toate. Parcă nu înțelegea, se uita la mine cu ochi mirați, aproape neîncrezători, dar pe urmă am văzut că începea să ia aminte la vorbele mele ca la ceva care până atunci îi fusese cu totul străin, și, cugetând, o cuprindea un fel de îngrijorare. Am întrebat-o dacă nu-l iubise pe el cel mai mult din toți. Sigur că da, îmi răspunse șoptind, abia perceptibil, și iar izbucni în plâns, dar nu plângea ca înainte, ci așa, cum plâng oamenii de obicei. Pierdusem

deja atâta vreme acolo, încât nu mai aveam chef să rămân și să-i aud bocetele, așa că i-am spus că trebuie să plec. Mi-a aruncat o privire imploratoare, disperată, și m-a întrebat dacă nu pot s-o consolez puțin. Ce-ar putea face pentru ca Cristos să se îndure de ea? I-am spus să nu-și închipuie că îi poate cere așa ceva lui Cristos, deoarece era atât de plină de păcate, încât era de înțeles că Mântuitorul nu-i ascultă rugăciunile. Nu fusese răstignit ca să mântuiască pe unii ca ea. Asculta cu smerenie și spuse că și ea credea la fel. Nu merita îndurare. Undeva, în străfundul sufletului, așa simțea mereu când se ruga îngenuncheată în fața imaginii Răstignitului. Se așeză oftând, dar alinată, și începu să vorbească despre ea ca despre ființa cea mai păcătoasă, cea mai decăzută dintre oameni, spunând că nu-i va fi dat să se bucure cât de cât de milostenia cerească. Am iubit mult de tot, spuse, dar pe Dumnezeu și pe Fiul lui nu i-am iubit, și din cauza asta este cât se poate de drept să sufăr așa cum sufăr acum.

Apoi îmi mulțumi că fusesem atât de buh cu ea. Dacă tot nu putea să spere la iertarea păcatelor, după cum își dădea bine seama, faptul că mi se spovedise mie o ușurase. Și era prima oară când putuse să plângă.

Așa am lăsat-o, sezând, cu ochii înroșiți și cu părul ciufulit ca un cuib vechi de coțofană.

Prințul și Fiammetta sunt foarte adesea împreună. Rămân de multe ori singuri după cină, așa că trebuie și eu să stau acolo să-i servesc.

Zăbovea el și cu prințesa din când în când odinioară, dar mult mai rar. Fiammetta e cu totul alt gen de femeie – rece, reținută și inaccesibilă, și apoi e o adevărată frumusețe. Fața ei măslinie are o duritate cum n-am văzut în viața mea la o femeie si, dacă nu ar fi în același timp extrem de frumoasă, s-ar putea spune că e total lipsită de bunătate.

Are ochi negri precum cărbunele și lucește în ei o singură scânteie de o forță copleșitoare.

Cred că e rece și în iubire, că își ține în frâu pornirile, dar că este în schimb foarte pretențioasă și cere supunere totală din partea celui pe care binevoiește să-l iubească. Poate că prințului îi place lucrul ăsta și se complace în această situație cu cea mai mare tragere de inimă. Poate că răceala este la fel de căutată în iubire ca și căldura. Mai știi?

Eu personal n-am nimic contra ei. Dar toți ceilalți au. Cu slujitorii se poartă de parcă nici nu-i vede, lucru cu care nu sunt obișnuiți, și în plus nu e stăpâna lor, e doar o concubină. Nici pe celelalte doamne de onoare nu le consideră egale cu ea – stau și mă întreb dacă le considerase egale înainte sau dacă a considerat vreodată pe cineva ca fiind egalul ei. Și totuși, nu, e vorba de un comportament disprețuitor, este mai degrabă o trufie înnăscută. Toată lumea e furibundă, dar nimeni nu îndrăznește să arate nimic, pentru că e posibil să îi ia locul prințesei dacă madame nu-si mai revine din starea în care se află.

Toată curtea spune că s-a lăsat „sedusă” numai din sete de putere, că are sânge rece ca peștele și că ceea ce face e cât se poate de imoral. Eu nu înțeleg ce vor să spună, pentru că, spre deosebire de alte persoane care își permit să se poarte atât de dezmățat, ea nu lasă impresia că ar fi imorală.

Nu încape nici cea mai mică îndoială că prințul o place foarte mult, se vede că e politicos și spiritual în prezenta ei. Altfel, pare cam agitat, este irascibil, nervos și își cam iese din fire nu numai cu slujitorii, ceea ce nu se întâmpla niciodată înainte, dar și cu persoane sus-puse. Se vorbește că îl neliniștește felul în care evoluează lucrurile și nu mai

puțin faptul că poporul este nemulțumit de el și că și-a pierdut așa-zisa popularitate. Oamenii înfometați care vin uneori aici și strigă în fața ferestrelor palatului că vor pâine îl indispun cel mai tare.

Eu găsesc că nu este demn din partea unui prinț să dea atenție unor astfel de fleacuri, părerilor sau vorbelor plebei din jurul lui. Plebea are mereu ceva de strigat. Dacă ar fi să pleci urechea la tot ce strigă poporul, multe ar fi de schimbat.

Se zice că ar fi pus să fie biciuiți pe ascuns bătrânul astrolog Nicodemus împreună cu ceilalți bărboși, din cauza prevestirilor lor nemaipomenit de bune. N-ar fi deloc exclus, pentru că și tatăl lui a făcut același lucru, numai că atunci motivul a fost că preziseseră altceva decât dorise el.

Nu-i ușor de citit în stele. Și pe urmă să tălmăcești ce e scris în ele așa încât oamenii să fie mulțumiți.

În oraș situația se înrăutățește văzând cu ochii. Se poate spune că foametea este acum generală, în fiecare zi mulți mor de foame, sau de frig și de foame, pentru că e greu de precizat. Străzile și piețele sunt pline de oameni vlăguiți care nici nu mai pot să se ridice în picioare și au devenit indiferenți la orice. Alții însă rătăcesc sleiți de colo colo, căutând mâncare sau orice altceva care să le potolească foamea. Lumea vânează cu râvnă pisici, câini și șobolani, și consideră că sunt o hrană excelentă. Șobolanii, despre care se spunea la începutul asediului că sunt o adevărată pacoste în lagărele refugiaților, unde colcăiau prin maldărele de gunoaie, au devenit o pradă foarte căutată. Acum însă ar fi început să dispară, și e din ce în ce mai greu să pui mâna pe câte unul. S-ar părea că a dat o boală peste ei, că zac pe jumătate morți peste tot și că în felul ăsta i-au trădat pe oameni tocmai acum, când e atâta nevoie de ei.

Nu mă miră că șobolanii nu suportă să-și ducă viața alături de oamenii ăștia.

S-a întâmplat ceva nemaiauzit. Am să încerc să relatez cum s-a petrecut totul, cu sânge rece și în ordine cronologică. Și nu e ușor, deoarece, luând și eu parte activă și însemnată la evenimente, încă mai sunt copleșit de emoție. Acum totul s-a terminat si, subliniez, a fost dus la bun sfârșit, deci am toate motivele să fiu mulțumit atât de rezultat, cât și de propria mea contribuție. Așadar, vreau să folosesc o parte a nopții ca să scriu ce s-a întâmplat.

Stăteam ieri-seară la fereastra mea din locuința piticilor și priveam focurile taberei lui Boccarossa, cum fac adesea înainte de culcare, când așa, pe neașteptate, am zărit silueta unui bărbat care se furișa printre copacii de lângă fluviu și se apropia de aripa de răsărit a palatului. Mi s-a părut ciudat să văd pe cineva prin locul acela, la o oră atât de târzie, în afară poate de careva din personalul curții. Era o noapte cu lună, însă foarte ceațoasă, așa că abia îl puteam distinge. Purta parcă o mantie largă, se îndrepta foarte grăbit spre intrarea cea mică și a dispărut înăuntru. Nu puteam crede decât că e cineva de la curte, de vreme ce cunoștea intrarea aceea. Și totuși, ceva în ținuta acelui bărbat, în tot comportamentul lui mi-a trezit bănuiala. Atunci am luat hotărârea să mă lămuresc. M-am grăbit afară în întunericul nopții, intrând prin aceeași poartă ca și el. Pe scară era întuneric beznă, dar dacă există vreo scară a palatului pe care o cunosc bine, e chiar asta, pentru că odinioară a trebuit s-o urc de nenumărate ori. Ducea printre altele la odaia Angelicăi, dar acum chiar numai acolo duce, pentru că celelalte camere nu se mai folosesc.

Am ajuns pe bâjbâite până la ușa ei și am stat să ascult. Spre enorma mea surprindere – cu toate că, având deja unele bănuieli, eram pregătit – am auzit două voci. Și una din ele era vocea lui Giovanni!

Vorbeau pe șoptite. Eram cu siguranță martorul unei înduioșătoare și infinite „fericiri”. „Iubitule!” suspina un glas și „Iubito!” răspundea în șoaptă celălalt. „Iubitule!” și iarăși „Iubito!” – tot așa și nimic altceva. Un străin n-ar fi putut spune că asistă la o conversație prea interesantă. Dacă situația nu ar fi fost atât de nemaipomenit de gravă, repetarea asta monotonă a unuia și aceluiași cuvânt mi s-ar fi părut și mie pur și simplu ridicolă. Din păcate însă nu era deloc ridicol. Simțeam fiori reci prin tot corpul când îi auzeam cu câtă tandrețe și imprudență foloseau cuvântul acela. Dacă s-ar fi gândit măcar o clipă la semnificația acelui cuvânt în gura lor, la implicațiile pe care le avea, s-ar fi îngrozit. I-am auzit apoi pe nelegiuiți cum se sărutau de mai multe ori și cum între sărutări, se asigurau unul pe altul de iubire adevărată, cu vorbe bâlbâite, ca niște copii. Era dezgustător.

Am plecat grabnic de-acolo. Unde puteam să-l găsesc pe prinț? Să mai fie oare unde îl lăsasem cu o oră înainte, la masa din sufragerie, împreună cu Fiammetta? Ca de obicei, stătusem acolo să-i servesc până când mi-a spus că nu-i mai eram de folos.

Nu-i mai eram de folos! Expresia asta mi se părea nepotrivită acum când, sprijinindu-mă cu mâna de perete, mă grăbeam să cobor în întuneric treptele scării. Un pitic este întotdeauna de folos.

Am alergat prin curtea interioară spre arcada ce leagă partea veche a palatului de cea nouă. Bineînțeles că și aici era beznă, și pe coridoare, și pe scări. Cu toate acestea, am izbutit să ajung și, cu respirația tăiată, m-am oprit în fața ușii duble a încăperii și am ascultat. Nu se auzea nimic. Puteau totuși să fie acolo. Aș fi vrut desigur să aflu, numai că, spre marele meu necaz, nu puteam. Era o ușă din acelea pe care nu le pot deschide, pentru că nu ajung. Am mai

zăbovit câteva clipe, apoi am plecat de-acolo fără să fi aflat nimic sigur.

Mi-am făcut drum spre dormitorul prințului. Se afla în apropiere, dar la un etaj mai sus. Ajuns în fața ușii, am stat din nou să ascult. Dar nici de acolo nu venea nici un sunet, nici un semn că s-ar afla înăuntru. Adormise deja? N-ar fi fost imposibil. Puteam îndrăzni să-l trezesc? Nu, era exclus, nici în vis nu mi-ar fi trecut vreodată prin cap să fac așa ceva. Și totuși aveam ceva extrem de important de comunicat. Mai important ca oricând.

Mi-am luat inima în dinți și am bătut la ușă. Nici un răspuns. Am bătut din nou cu pumnul, cât am putut de tare. Nimic, Cu siguranță că nu era acolo. Știu prea bine cât de ușor îi este somnul. Unde să fie? Eram din ce în ce mai agitat. Și cât timp se pierdea! Unde putea să fie!

Să fie la Fiammetta? Să se fi retras acolo, ca să se simtă cu adevărat la adăpost? Asta mi-era ultima speranță.

M-am grăbit să cobor și să ies din nou în curte. Fiammetta locuiește într-o altă parte a palatului, probabil ca să nu dea de bănuit că ar fi ceva între ea și prinț. Ca să ajung acolo, n-am decât să traversez curtea.

Am intrat pe unde trebuie, dar pentru că nu cunosc prea bine partea asta a palatului, mi-a fost greu să mă orientez; am apucat pe o scară greșită, am coborât, am luat-o din nou de la capăt. Mi-era înfiorător de greu să-mi găsesc drumul prin bezna culoarelor și galeriilor și, pentru că eram din ce în ce mai exasperat de timpul care se pierdea, alergam de colo colo și nu reușeam să găsesc ce căutam. Parcă eram o cârtiță care gonește prin coridoarele ei subterane urmărindu-și prada. Din fericire, văd ca și cârtița deosebit de bine în întuneric, ochii îmi sunt parcă făcuți pentru beznă. Știam de asemenea unde erau ferestrele Fiammettei pe partea exterioară a palatului, așa că până la urmă am

putut să mă orientez și să ajung în fața ușii ei. Am stat să ascult. Era cineva înăuntru? Da! întâi am auzit râsul rece al Fiammettei. Era prima oară când o auzeam râzând, dar mi-am dat imediat seama că ea trebuie să fie. Râsul îi era cam sever și puțin prefăcut, dar avea ceva seducător. Apoi l-am auzit și pe prinț râzând puțin, scurt și stăpânit. Am răsuflat ușurat.

Pe urmă am putut să le disting destul de bine vocile. Nu ce spuneau, pentru că se aflau desigur în capătul celălalt al camerei, dar era limpede că duceau o conversație obișnuită, nu repetau mereu unul și același cuvânt. Dacă vorbeau despre iubire, nu știu, dar nu prea cred; nu lăsau impresia asta. Deodată s-a făcut tăcere absolută, însă după câteva clipe s-a auzit o gâfâială neplăcută și am înțeles că se petrecea ceva rușinos. Mi s-a făcut puțin greață. Dar știam că în halul de tensiune în care mă aflam nu mi se va putea face rău cu adevărat; m-am retras câțiva pași înapoi, pe coridor, ca să fiu sigur că nu-mi scapă prințul, și am așteptat acolo. Am așteptat mult de tot, ca nu cumva să fiu obligat să mai aud sunetele acelea dezgustătoare. Mi s-a părut că a durat o eternitate.

Când în sfârșit m-am apropiat din nou de ușă, stăteau de vorbă liniștit despre lucruri aparent neimportante, dar nu știu exact despre ce. Schimbarea asta m-a surprins, dar m-a și bucurat, pentru că speram să-mi pot îndeplini curând misiunea. Ei însă nu se grăbeau deloc și zăboveau acolo lungiți, discutând cu siguranță despre chestiuni fără nici un fel de însemnătate. Mă irita la culme să-i tot ascult, știind că se pierdea atâta timp prețios. Dar ce puteam face? Desigur că nu îndrăzneam să mă arăt, să-i surprind în poziția în care se aflau.

În fine, l-am auzit pe prinț că se ridică și începe să se îmbrace, continuând să discute ceva asupra căruia nu erau

de acord. M-am îndepărtat suficient de mult de ușă, stând de pază în întuneric.

Când ieși, se îndreptă fără să știe direct spre mine. Excelență! am murmurat, ținându-mă la o oarecare distanță de el. Îl cuprinse o furie nebună că mă aflam acolo și îmi aruncă cele mai murdare invective și amenințări. Ce cauți aici?! Ce spionezi?! Spurcăciune mizerabilă! Șarpe veninos! Unde ești! Am să te distrug! încerca să dea de mine bâjbâind cu brațele întinse prin întunericul coridorului. Dar bineînțeles că nu mă putea nimeri în beznă. Dă-mi voie să vorbesc! Lasă-mă să spun despre ce e vorba! i-am zis sec și stăpânit, cu toate că îmi ieșisem din fire. M-a lăsat să-i explic, în cele din urmă.

Atunci i-am spus de la obraz și pe un ton iritat că fata lui tocmai era violată de băiatul lui Lodovico Montanza, care se furișase în palat ca să-și răzbune tatăl și să răspândească batjocură și rușine eternă asupra ei și a întregului ei neam. Minciuni! strigă el. De unde ai mai scos și tâmpeniile astea? Nu sunt decât minciuni!

— Nu-s minciuni, este adevărul adevărat, am protestat eu, apropiindu-mă de el fără teamă. Se află în odaia ei și am asistat personal la felul în care s-a pregătit crima. Acum e deja prea târziu, nelegiuirea s-a produs – dar s-ar putea să-l mai găsești la ea. Era limpede că acum îmi dădea crezare, fiindcă rămăsese locului ca lovit de trăsnet. Nu se poate! spuse, dar în același timp o luă la picior spre ieșire. Este imposibil! mai spuse încă o dată. Cum a reușit să intre în oraș! Și în palat! – doar e păzit! Alergam și eu cât puteam de repede, ca să țin pasul cu el, spunându-i că nici eu nu înțelegeam, dar că mai întâi îl văzusem jos, pe malul râului pe care poate îl traversase cu o plută sau așa ceva, cine știe la ce-l poate duce mintea pe mucosul ăsta aventuros – și atunci a ajuns direct în curtea interioară a palatului. Imposibil! insista el. Nimeni nu poate pătrunde în oraș

dinspre râu, cu fortărețe de ambele părți, bombarde și arcași care veghează zi și noapte în turnurile de pază. Este pur și simplu de necrezut!

— Da, sunt de acord că este de necrezut. E pur și simplu imposibil de priceput, nimeni pe lumea asta nu e în stare să înțeleagă cum a reușit să ajungă aici – dar este cert că băiatul se află aici. Nu am nici cea mai mică îndoială că vocea pe care am auzit-o era vocea lui.

Ne aflam acum în curtea palatului. Prințul se grăbi spre intrarea principală să dea ordin gărzii să întărească paza întregului palat și să fie sigur că tânărul nu-i va scăpa din mână. Măsurile de precauție pe care le lua erau înțelepte și întemeiate – dar dacă mârșavul plecase deja! Sau dacă fugiseră amândoi! Bănuiala asta oribilă m-a făcut să traversez curtea în viteză și să alerg cât am putut de tare până la camera Angelicăi.

Mi-am lipit urechea de ușă. Nu se auzea nimic! Au fugit! Inima dădea să-mi sară din piept după alergătura asta nebună, dar și din cauza încordării la gândul că ar fi putut să scape, așa că poate de aceea nu mai auzeam nimic. Am încercat să mă potolesc, să respir calm și regulat, după care am ascultat din nou. Nu, nu se auzea nici un sunet înăuntru, îmi pierdeam cumpătul! îmi venea să înnebunesc. Până la urmă, n-am mai suportat incertitudinea și am întredeschis încet, încet ușa. Am reușit să nu fac nici cel mai mic zgomot. Am văzut prin crăpătura ușii că arde o lumină, dar de auzit nu se auzea nimic care să arate că e cineva acolo. M-am furișat înăuntru. Și atunci mi-am recăpătat liniștea sufletească. Spre marea mea bucurie, am văzut cum dormeau în patul ei unul lângă altul, în lumina lămpii cu ulei pe care uitaseră să o stingă. După ce dăduseră pentru prima oară ascultare îndemnului animalic al iubirii, adormiseră ca doi copii obosiți.

Am luat în mână lampa și m-am apropiat de pat să le luminez chipurile. Stăteau față în față, cu gurile pe jumătate deschise, îmbujorați și încă încinși din cauza groaznicei crime pe care acum, adormiți fiind, parcă nici nu-și mai dădeau seama că o comiseseră. Genele le erau umede și aveau broboane de sudoare pe buza superioară. Stăteam și priveam cum somnul, prin nepăsarea lui prostească, prin uitarea de pericol și de întreaga lume, îi făcea să arate aproape nevinovați Asta să fie ceea ce numesc oamenii fericire?

Giovanni era culcat la marginea patului; o buclă de păr negru îi căzuse pe frunte, iar buzele îi surâdeau ca și cum ar fi fost mulțumit de o faptă extrem de reușită, în jurul gâtului îi atârna un lanț subțire de aur cu medalionul în care era portretul mamei lui, cea despre care se spune că e acum în rai.

L-am auzit atunci pe prinț venind pe scări și imediat după aceea a intrat pe ușă, urmat de doi soldați din gardă, dintre care unul purta o tortă. Odaia se umplu de lumină, dar nimic nu părea să stânjenească somnul adânc al celor doi. Prințul se apropie de pat cu pași nesiguri, privind spectacolul dezonoarei sale. Apoi, cu fața albă ca de mort din cauza furiei, smulse sabia unuia din soldați și cu o lovitură nebunească îi desprinse lui Giovanni capul de trup. Angelica se trezi din somn zăpăcită și, cu ochii holbați de groază, privi cum traseră din pat trupul sângerând al iubitului ei și cum îl azvârliră pe fereastră pe muntele de gunoi de afară. Se prăbuși leșinată și nu-și recapătă cunoștința cât timp am mai stat în odaie.

Prințul era zguduit de emoție după cele întâmplate și am observat că se sprijinea de tocul ușii când a dat să iasă din cameră. Am ieșit și eu și m-am dus la mine.

Mergeam încet, pentru că nu mai era grabă. Mai încolo, în curtea palatului, am văzut torța care îi lumina prințului drumul și care apoi a dispărut sub bolta de la intrare de parcă ar fi stins-o întunericul.

Angelica zace în fierbințeli crâncene, dar doctorul curții nu știe ce să-i facă; încă nu și-a recăpătat cunoștința. Nimănui nu îi este milă de ea, fiindcă sunt cu toții de părere că s-a lăsat mult prea ușor sedusă, așa că necinstirea ei este un act de dezonoare fără pereche pentru casa princiară și pentru întregul principat. Se află în grija unei bătrâne. Nimeni de la curte nu merge s-o vadă.

Trupul nelegiuitului ei iubit a fost aruncat în râu, deoarece nu mai voiau să-l lase acolo, lângă palat. Se spune că nu a dispărut în vârtejurile apei, ci că a fost purtat de valuri înspre mare.

Orașul e lovit de o boală foarte stranie. Se spune că bolnavii au mai întâi o criză de friguri și dureri groaznice de cap, apoi li se umflă ochii și limba de nu mai pot vorbi ca lumea, trupul li se face roșu de tot și li se scurge sânge necurat prin piele. Toți strigă neîncetat după apă, pentru că îi arde ca un foc pe dinăuntru. Doctorii nu pot să le vină în ajutor – dar pot ei vreodată? Se pare că toți cei care s-au îmbolnăvit au și murit, nu știu de câți o fi vorba. De bună seamă că aici, la curte, nu avem nici un caz de boală. Apare printre cei mai săraci și mai flămânzi, în special printre refugiați, și sigur că e din cauza mizeriei nemaipomenite din tabere și din tot orașul. Nu mă miră că murdăria în care trăiesc le pune capăt zilelor.

Nu se poate ca Angelica să sufere de boala asta. E același fel de febră pe care a mai avut-o o dată, în copilărie, nu mai știu exact când și în ce împrejurări. Este mereu bolnavă în felul ei și din motive care pe alții nu-i

îmbolnăvesc deloc. A, da, acum mi-aduc aminte. A fost atunci când i-am retezat capul puiului ei de pisică.

Ciuma se răspândește pe zi ce trece. Acum nu numai săracii se îmbolnăvesc, ci tot omul. Casele se umplu de bocete, la fel străzile și piețele, deoarece și acolo locuiesc la fel de mulți oameni. Când treci printre ei îi vezi cum se zvârcolesc, cum se trântesc pe zdrențele întinse pe caldarâm, le auzi urletele disperate. Se zice că trec prin chinuri uluitoare, greu de suportat, și că unii ajung aproape în pragul nebuniei. Se mai vobește că e îngrozitor să dai o raită prin oraș, și amănuntele descrierilor sunt dezgustătoare, aproape insuportabile. Răsuflarea bolnavilor răspândește o putoare cumplită și pe corp le apar niște buboaie scârboase care se sparg și se golesc de tot conținutul lor grețos. Când aud toate aceste detalii mi se întoarce stomacul pe dos.

Majoritatea socotesc că vina epidemiei ăsteia teribile o poartă refugiații, și de aceea lumea îi urăște mai tare ca oricând. Mai sunt și unii care au început să creadă că boala ar fi o pedeapsă de la Dumnezeu, pentru că oamenii sunt atât de păcătoși. Și mai spun că poporul suferă pentru ca Dumnezeu să-i spele de păcate, și de asta trebuie să se plece răbdător în fața lui.

Înclin și eu să cred că e o pedeapsă. Dar că Dumnezeul lor e cel care dă cu biciul în ei, asta nu mai știu. S-ar putea foarte bine să fie o altă putere, încă și mai mare.

Stau uneori la fereastra mea de pitic și privesc orașul.

E curios ce viață duce prințesa. Camera din care deloc nu iese e învăluită în semiîntuneric, deoarece ferestrele sunt acoperite cu bucăți groase de stofă. Spune că nu merită să se bucure de lumina soarelui, așa că nu trebuie s-o mai vadă. Pereții sunt goi, nici mese nu există, nici scaune, doar un scăunel de rugăciune și deasupra lui un

crucifix. Arată ca o celulă de mânăstire. Patul e la locul lui, dar ea nu doarme în pat, ci pe o grămadă de paie care nu e niciodată schimbată și care putrezește și miroase din ce în ce mai urât. Camera e neaerisită și aerul e atât de greu că abia pot să respir. Când intri, nu vezi mai întâi nimic, trebuie să aștepți să te obișnuiești cu lumina aia chioară de acolo. Abia pe urmă o descoperi pe jumătate îmbrăcată, cu părul în dezordine, complet nepăsătoare față de ce are pe ea sau cum arată. Ii ard ochii de febră, iar obrajii îi sunt slabi și supți, pentru că se chinuie și refuză orice fel de hrană. Țăranca ei de slujnică se plimbă de colo colo prin odaie ca o proastă și se lamentează că stăpâna nu vrea să mănânce. Din când în când mai ia câte o fărâmă de mâncare, ca să n-o mai audă pe proastă bocind. E dolofană, cu obrajii bucălați și bagă în ea tot ce pică. Plânge de mama focului, dar în același timp înfulecă din bucatele gustoase și ademenitoare pe care stăpâna ei le dă la o parte.

Pocăita își petrece cea mai mare parte a timpului în fața crucifixului, unde își repetă îngenuncheată rugăciunile ei deșarte. Știe că nu-i ajută la nimic și, înainte de a le începe, adresează o rugăciune specială Răstignitului, cerându-i să o ierte că își întoarce din nou ruga către el. Uneori, când o cuprinde disperarea, își pune deoparte rozariul, se uită fix și cu ochi fierbinți la Mântuitor și recită propriile ei rugăciuni. Dar el tot n-o aude, și când termină și se ridică nu se simte mai ușurată decât la început. Adesea nu are nici măcar putere să se ridice, și atunci trebuie să o ajute slujnica, dar s-a întâmplat să fie atât de terminată, că s-a prăbușit și a rămas pe jos până ce a găsit-o fata și a târât-o la culcușul ei de paie.

A ajuns să creadă că poartă ea vina tuturor nenorocirilor care au dat peste noi. Că păcatele ei ar fi cauza tuturor suferințelor și a mizeriei din jur. Nu-mi dau deloc seama ce știe din toate câte se petrec, dar nu dă

impresia că ar avea o imagine prea clară. Și totuși o oarecare idee despre ororile care o înconjoară trebuie să aibă. Dar părerea mea este că în același timp este foarte indiferentă față de lumea asta de pe pământ și că ceea ce se petrece este cu totul lipsit de importanță. Trăiește într-o lume aparte și are necazurile și problemele ei personale.

A înțeles acum că iubirea pentru don Riccardo este păcatul ei cel mai mare. Iubirea asta a făcut-o să se agațe de viață, să privească viața ca pe ceva prețios. Zice că l-a iubit mai presus de orice pe lume, că iubirea asta i-a umplut întreaga ființă și a făcut-o extrem de fericită. Un om nu trebuie iubit atât de mult. Numai pe Dumnezeu îl poți iubi așa.

Nu știu în ce măsură umilința ei e rezultatul faptului că i-am deschis eu ochii în legătură cu viața nelegiuită pe care a dus-o și cu pedeapsa infernală ce-o așteaptă. I-am vorbit de chinurile prin care trec păcătoșii și a ascultat supusă când i le-am descris, în ultimul timp a început să se flageleze.

Îmi e recunoscătoare de fiecare dată când vin s-o văd. Caut să n-o vizitez prea des.

Angelica s-a făcut bine și s-a ridicat din pat. Dar nu apare la orele de masă și nicăieri altundeva la curte. N-am văzut-o decât de câteva ori, fie în grădina cu trandafiri, fie șezând pe malul râului, privind fix apa. Ochii i s-au făcut și mai mari, dacă e posibil, încă și mai sticloși. Parcă n-ar vedea nimic cu ei.

Am băgat de seamă că purta la gât medalionul lui Giovanni și că era pătat de sânge. Pesemne că l-a găsit în pat și l-a păstrat drept amintire. Ar fi putut să-l curețe mai întâi.

Tocmai mă gândeam că mama lui e în rai, în timp ce băiatul ei se prăpădește în focul iadului, pentru că a murit

în somnul adânc al păcatului, fără rugăciune și fără ultima împărtășanie. Așa că n-or să se întâlnească niciodată. Poate că Angelica se roagă pentru sufletul lui. Dar rugăciunile ei vor fi de bună seamă zadarnice.

De altfel, nimeni nu știe ce se petrece în capul ei. N-a scos nici o vorbă de când s-a trezit în noaptea aceea sau, mai exact, de când i-a adresat ultimul cuvânt iubitului ei. Și pentru că le-am auzit conversația, îmi pot imagina care a fost acel cuvânt.

E liberă să meargă pe unde vrea, toată lumea o ocolește.

Cei care spun că epidemia și tot necazul sunt pedeapsă de la Dumnezeu, că nu trebuie să încerci să scapi, ci din contră să-i mulțumești Atotputernicului cu recunoștință și cuvinte de laudă, bat străzile mărturisindu-și credința și flagelându-se, ca să-l ajute pe Dumnezeu să le mântuiască sufletul. Toată gloata asta de oameni cu ochi ca văgăunile și trupuri ofilite de foame n-ar putea să se mai țină pe picioare dacă n-ar fi minați de un asemenea extaz. Lumea se ia după ei peste tot și zice că ceea ce li se întâmplă ar duce la o adevărată renaștere religioasă. Oamenii își părăsesc munca, familia, căminul, până și rudele muribunde, și li se alătură. Din când în când, câte unul scoate un sunet turbat și triumfător, după care intră în rândurile gloatei și începe să se flageleze. Atunci toți se pornesc să-l laude pe Dumnezeu și lumea de pe străzi cade în genunchi. Viața pământească este o monstruozitate de care sunt cu toții sătui și, fiind cu totul lipsită de valoare, le este acum complet indiferentă. Nu se mai gândesc decât la suflet.

Preoții se uită pieziș la fanaticii ăștia, pentru că scot oamenii din biserici și îi îndepărtează de la procesiunile solemne cu icoane și cădelnițe pe care le poartă copiii corului și răspândesc miros bun de tămâie în putoarea

străzilor. Mai spun că toți cei care se biciuiesc singuri nu sunt destul de credincioși și că exagerând într-o asemenea măsură se privează de ajutorul religiei. Dumnezeu nu poate nici să se bucure, nici să aprobe astfel de acte. Părerea rnea este că adevărații credincioși ei sunt, pentru că își iau într-adevăr credința în serios. Și totuși preoții spun că nu iau deloc în serios ceea ce predică ei.

Mai sunt însă și alții asupra cărora evenimentele acestea înfricoșătoare au un efect cu totul diferit și care acum prețuiesc viața mai mult ca oricând. Frica de moarte îi face să se agate de viață cu orice preț. În unele palate din oraș au loc petreceri zi și noapte, se vorbește că în spatele zidurilor lumea se dedă unui dezmăț nemaipomenit. Chiar și unii din cei mai săraci și mai nenorociți se comportă la fel și practică pe cât pot și fără nici un fel opreliști singurul viciu care mai stă la dispoziția sărmanilor. Se cramponează de viața mizerabilă pe care o duc și pentru nimic în lume n-ar renunța la ea, așa că, atâta timp cât li se mai împarte puțină pâine la poarta palatului, îi tot vezi pe nefericiții ăștia bătându-se pentru fiecare fărimitură, gata să se sfâșie în bucăți unul pe altul.

Se spune apoi că unii se sacrifică pentru aproapele lor și îi îngrijesc pe bolnavi, deși totul e în zadar și nu fac decât să ia și ei boala. Dar își văd de treaba lor și nu le pasă nici de moarte, nici de nimic altceva, ca și cum nu și-ar da seama de pericolul care îi paște. Ar putea fi comparați cu maniacii ăia religioși, numai că aceștia se manifestă în alt fel.

Și dacă ar fi să cred toate poveștile care mi-au ajuns la ureche, oamenii de acolo din oraș continuă să-și ducă viața exact ca înainte – fiecare după cum îi este felul, fiecare după înclinațiile sufletului, numai că puțin mai exagerat și mai isteric, așa că în ochii Dumnezeului lor totul este cât se

poate de fără valoare. De aceea mă întreb dacă el o fi cel care le-a trimis ciuma și toate celelalte încercări.

Fiammetta a trecut azi pe lângă mine. Desigur că nici măcar o privire n-a binevoit să-mi arunce. Dar vai, ce admirabilă este cu perfecta ei indiferență față de tot ce o înconjoară! Trece ca o briză plăcută și răcoritoare printre ororile și agitația asta nebună. Ființa ei trufașă și inaccesibilă răspândește permanent ceva care înviorează, calmează și face să te simți la adăpost. Nu se lasă dominată de ororile vieții, ci dimpotrivă, se ridică deasupra lor. Mai mult, știe cum să se folosească de ele. Pe nesimțite, cu demnitate și naturalețe, începe să-i ia locul prințesei și să se arate ca și cum ar fi stăpâna curții. Ceilalți își dau din ce în ce mai bine seama că n-au ce face și nu cârtesc. Nu poți să nu o admiri.

Dacă ar fi trecut altcineva pe lângă mine fără să catadicsească să-mi arunce măcar o privire, m-aș fi înfuriat. Dar pentru că a fost ea mi s-a părut cât se poate de normal.

Înțeleg foarte bine că prințul o iubește. Eu n-aș putea, dar asta e cu totul altceva. Aș putea eu de fapt să iubesc pe cineva? Nu știu. Dacă aș putea, cred că pe prințesă aș iubi-o. Numai că pe ea o urăsc.

Simt totuși că ea este singura pe care aș putea eventual s-o iubesc. Cum de poate fi așa, habar nu am, îmi este imposibil să pricep.

Iubirea e un lucru despre care nimeni nu știe nimic.

Angelica s-a aruncat în râu și s-a înecat.

Cred că s-a întâmplat ieri-seară sau în timpul nopții, pentru că n-a văzut-o nimeni. Dar a lăsat o scrisoare din care reiese clar că și-a luat viața în felul ăsta. I-au căutat toată ziua cadavrul de-a lungul apei, prin orașul asediat,

dar degeaba. Trebuie să-l fi luat valurile, așa cum s-a întâmplat și cu trupul lui Giovanni.

Curtea e teribil de agitată. Sunt cu toții șocați și nu le vine să creadă că a murit. Eu găsesc că e ușor de înțeles. Iubitul ei e mort și acum e și ea moartă. Bocesc cu toții, se lamentează și își fac o mulțime de reproșuri. Și în primul rând vorbesc despre scrisoare, își relatează unul altuia conținutul scrisorii, o citează la infinit. Se pare că pe prinț l-ar fi tulburat foarte mult scrisoarea și în general tot ce s-a întâmplat. Domnișoarele de onoare se smiorcăie, oftează și se topesc de atâtea lacrimi câte varsă din cauza cuvintelor tulburătoare ale acelei scrisori. Eu nu pricep deloc de ce se comportă în felul ăsta. Nu înțeleg ce e așa de nemaipomenit cu scrisoarea aia. Și pe urmă, ea nu schimbă în nici un chip crima pe care a comis-o și pe care până mai deunăzi o condamnaseră cu toții. Scrisoarea nu conține nimic nou.

Am auzit-o de atâtea ori, că m-am plictisit și o știu aproape pe de rost. Sună cam așa:

Nu mai vreau să rămân printre voi. Ați fost buni cu mine, dar nu vă înțeleg. Nu înțeleg cum de ați putut să-mi luați de lângă mine iubitul, cel care a venit de departe, dintr-o altă țară, ca să-mi spună că există ceva care se numește iubire.

Nu știam deloc de existența ei. Dar de îndată ce l-am văzut pe Giovanni am înțeles că iubirea e singurul lucru care există cu adevărat și că restul n-are importanță. Din clipa în care l-am întâlnit, am înțeles de ce viața de până atunci îmi păruse atât de stranie și greu de suportat.

Acum nu mai vreau să fiu aici unde el nu mai este, vreau să-l urmez. M-am rugat lui Dumnezeu și mi-a promis că-l voi întâlni și că vom rămâne pentru totdeauna alături unul de celălalt. Dar unde mă va duce, asta nu mi-a putut

spune. N-am decât să mă așez cu încredere pe apa râului și mă va duce el acolo unde trebuie să ajung.

De aceea nu trebuie să credeți că mi-am luat viața, n-am făcut decât ceea ce mi s-a spus să fac. Și nu am murit, am plecat doar să mă unesc de-a pururea cu cel pe care îl iubesc.

Iau cu mine medalionul, cu toate că nu-mi aparține, dar așa mi s-a spus să fac. L-am deschis și imaginea dinăuntru m-a umplut de dorința infinită să părăsesc această lume.

M-a rugat să vă spun că v-a iertat. Iar eu vă iert din toată inima.

Angelica.

Acum prințesa e convinsă că ea poartă răspunderea morții Angelicăi. Observ pentru prima oară că manifestă un oarecare interes pentru copilul ei. Se flagelează mai ceva ca înainte, ca să-și ispășească păcatul ăsta, nu mănâncă absolut nimic și îl imploră pe Răstignit să o ierte.

Răstignitul nu răspunde nimic.

Azi-dimineață prințul m-a trimis la Santa Croce cu o scrisoare pentru maestro Bernardo. N-a mai fost de mult pe la curte, iar eu aproape că am uitat de el, după câte s-au întâmplat în ultima vreme.

Am plecat în mare silă spre oraș. Nu mai fusesem pe acolo din ziua când a început să bântuie ciuma. Nu pentru că mi-ar fi fost teamă de boală, ci pentru că îmi face rău, aproape că mă îngrozește să văd anumite lucruri. Și s-a dovedit că aversiunea îmi era îndreptățită, pentru că ceea ce mi-a fost dat să văd era într-adevăr cu totul și cu totul înfricoșător, în același timp, eram zguduit de o stare ciudată, violent de sumbră, amintind de deșertăciunea vieții și de sfârșitul lumii. Drumul era mărginit de bolnavi și muribunzi, morții erau culeși de frații de la pompele funebre, îmbrăcați în mantiile lor negre cu glugă și cu două

găuri înspăimântătoare în dreptul ochilor. Vedeai peste tot siluetele acestea negre care dădeau orașului un aspect fantomatic. Aveam impresia că mă aflu în împărăția morții. Cei sănătoși purtau și ei pecetea morții. Scheletici și cu ochii în fundul capului, se furișau pe străzi ca niște fantome ale unor vremuri apuse, când mai era încă viață pe pământ. Îți făcea aproape rău să-i privești cum se pricep să ocolească, cu siguranță de somnambuli, grămezile de cârpe care zăceau ici și colo în calea lor, pentru că nu se putea ști în care din ele mai era viață și în care nu. E greu de imaginat ceva mai cumplit decât victimele acestei ciume, și trebuia adesea să-mi feresc privirea ca să nu mi se întoarcă stomacul pe dos. Unii nu aveau pe ei decât niște zdrențe nenorocite, și prin ele puteam să văd buboaie îngrozitor de scârboase sau pielea vânătă – semn că li se apropia sfârșitul. Alții scoteau câte un țipăt sălbatic doar ca să arate că mai aveau încă viață în trup, iar alții zăceau leșinați și fără să-și mai poată stăpâni zvâcnirile inutile ale membrelor. N-am văzut niciodată atâta degradare umană. Unora le lucea în adâncul ochilor scânteia nebuniei și, așa sleiți de puteri cum erau, se repezeau către cei care aduceau apă de izvor bolnavilor și le smulgeau polonicul cu atâta disperare, că aproape toată apa se împrăștia pe jos. Alții se târau pe pământ ca animalele și încercau să ajungă la câte o fântână, ținta neprețuită a fiecăruia din nefericiții ăștia. Erau ființe care, refuzând să se desprindă de viața fără valoare pe care o duceau, încetaseră să se comporte ca oamenii, își pierduseră orice urmă de demnitate umană. Despre putoarea acestei mizerii nici nu vreau să pomenesc; numai gândul la ea mă face să vărs. Se ridicaseră ruguri prin piețe, unde erau arse maldăre de cadavre, și mirosul lor grețos plutea peste tot. Iar prin fumul ușor ce învăluia orașul se auzeau clopotele bisericilor dăngănind fără încetare.

L-am găsit pe maestro Bernardo contemplându-și sfânta Cină, așa cum făcuse în repetate rânduri și altădată. Stătea cu capul puțin plecat, părul îi era mai cenușiu și arăta îmbătrânit. Cristosul lui ședea la masa cinei, rupea pâinea și o împărțea tuturor. Părul și fruntea îi erau ca și înainte luminate de o aură supranaturală. Cupa cu vin trecea de la unul la altul în jurul mesei acoperite cu o pânză de in albă ca zăpada. Acolo niciunul nu suferea, nici de foame, nici de sete. Dar bătrânul cu pensulele era abătut și muncit de gânduri.

N-a zis nimic când i-am spus că are o scrisoare de la prinț, mi-a făcut doar semn cu mâna să o pun undeva. Nu voia să iasă din lumea lui. Care lume?

Am plecat de la Santa Croce îngândurat. In drum spre casă am trecut pe lângă campanilă, cea care trebuia să se înalțe mai sus decât oricare alta. In timpul războiului construcția a fost desigur întreruptă și dată cu totul uitării. E numai pe jumătate terminată și ultimul strat de piatră este inegal și rămas în dezordine, deoarece lucrările au fost oprite brusc. Parcă ar fi o ruină. Dar basorelieful din bronz cu scene din viața Răstignitului este terminat și foarte reușit.

Totul a mers așa cum prevăzusem eu.

Toată curtea e în doliu. Pereții și mobilele sunt acoperite cu pânză neagră, lumea merge fără să facă zgomot și vorbește numai în șoaptă. Domnișoarele de onoare poartă rochii negre de satin, iar curtenii costume de catifea neagră și mănuși negre.

Și asta din cauză că a murit Angelica. Viața ei a trecut cu totul neobservată. Este limpede că aici lumea adoră să-i plângă pe morți. După doliul pentru don Riccardo, urmează acum doliul pentru Angelica, așa că el este în fine mort cu adevărat. Dar de data asta nu se vorbește ca atunci, despre

cum a fost moarta, pentru că nici nu e nimic deosebit de spus, nimic interesant – și de altfel nimeni nu știe cum era de fapt Angelica. Dar toți o plâng. Peste tot îi auzi cum se văicăresc și cum oftează pentru soarta tinerei prințese, până și soarta lui Giovanni o plâng, cu toate că el era de-al dușmanilor, din neamul pe care îl urau cel mai tare. Ce de suspine pentru iubirea asta de care acum nimeni nu se mai îndoiește și pentru că au murit de dragul iubirii! Iubirea și moartea sunt subiectele preferate ale oamenilor ăstora – li se pare minunat să verse lacrimi pentru ele, și cu atât mai tare se tânguiesc când sunt amândouă laolaltă.

Prințul pare dărâmat. Cel puțin așa îl văd eu – e închis în el și nu-și împărtășește nimănui gândurile. În orice caz, nu mie, care uneori mă bucuram de încrederea lui. Dar desigur, asta se întâmpla în cu totul alte împrejurări. Acum pare a fi cu totul invers, aproape că mă evită. Parcă nici nu se mai servește de mine la fel de des ca înainte. Chiar și scrisoarea către Bernardo nu mi-a dat-o mie direct în mână, mi-a transmis-o prin unul din curteni.

Cred uneori că începe să-i cam fie frică de mine.

Țăranca aia grăsană și roșcovană care o servește pe prințesă s-a îmbolnăvit. Și-a pierdut în fine culoarea din obraji. Oare ce-o avea?

Oare ce-o fi cu ea?

E straniu, dar mie nu-mi e câtuși de puțin frică de ciumă. Simt eu, așa, că n-o să mă lovească pe mine, că până la mine nu va ajunge. De ce? Știu eu? Așa simt.

E ceva pentru oameni, pentru ființele astea care mă înconjoară. Nu pentru mine.

Prințesa decade tot mai adânc. E aproape un chin să asiști la declinul ei, la dezagregarea acestei ființe, la delăsarea, nepăsarea și murdăria din preajma ei. Tot ce i-a mai rămas ca semn al originii ei nobile și al personalității

ei de odinioară sunt încăpățânarea și dârzenia cu care își acceptă soarta, interzicând celor din jur să i-o schimbe câtuși de puțin.

De când i s-a îmbolnăvit camerista, nu mai are nimeni voie să intre la ea, drept care odaia arată într-un hal fără de hal. Nu mai acceptă nici un fel de hrană și a slăbit atât de mult, încât nu prea înțeleg cum de se mai poate ține pe picioare.

Doar pe mine mă primește să-i fac vizite. Mă tot imploră să vin și s-o ajut în aceste momente de deznădejde ca să-și poată mărturisi păcatele.

Mă simt cam agitat. Acum vin direct de la ea, copleșit încă de senzația înfricoșătoare care mă cuprinde uneori când văd câtă putere am asupra oamenilor. Am să descriu cum a decurs această din urmă vizită.

Intrând, n-am văzut ca de obicei nimic. Pe urmă s-au deslușit ferestrele, pentru că în ciuda pânzei groase care le acoperă sunt ceva mai luminoase decât restul peretelui; apoi am văzut-o pe ea prosternată acolo, lângă crucifix, spunându-și rugăciunile nesfârșite. Era atât de cufundată în rugăciune, că nici n-a auzit când am deschis ușa.

Odaia era atât de neaerisită, aerul atât de greu, că abia puteam să respir. Totul îmi făcea greață. Mirosul, semiobscuritatea, corpul ei încovoiat, umerii scheletici și indecent de goi, tendoanele care i se vedeau la ceafă, părul ciufulit care arăta ca un cuib vechi de coțofană, tot ce fusese odinioară demn de iubire. Și atunci m-a apucat un fel de furie, în pofida faptului că îi urăsc pe oameni, nu-mi place nici să-i văd decăzuți.

Deodată m-am auzit strigându-i cu înverșunare în beznă, înainte să mă fi observat și deci fără să fi știut că eram acolo:

La ce bun te tot rogi! Nu ți-am spus să nu te mai rogi! Că nu vreau să-ți mai aud rugăciunile!

Se întoarse, dar nu speriată, doar scâncind ca o cățea biciuită și privindu-mă cu ochi umili. Asta nu domolește mânia unui bărbat. Am continuat fără nici o cruțare:

Crezi că-i pasă de rugăciunile tale, că te iartă pentru că stai acolo în genunchi și-l implori și nu mai contenești cu mărturisirea păcatelor! Ce mare lucru e să mărturisești!

Crezi că se lasă el păcălit de așa ceva? Crezi că nu te cunoaște?

Pe don Riccardo îl iubești tu, nu pe el! Crezi că nu știu! Crezi că mă duci tu pe mine, că ajungi undeva cu șiretlicurile tale diavolești, cu chinurile, flagelațiile la care-ți supui trupul! Te topești de dorul iubitului tău, nicicum de dorul ăluia de pe perete. Tu pe el îl iubești!

Se uita la mine încremenită de groază. Buzele livide îi tremurau. Mi se aruncă la picioare gemând: E adevărat! E adevărat! Mântuiește-mă! Mântuiește-mă!

Am simțit cât de profund mă tulbură să-i aud această mărturisire.

Târfă josnică! i-am strigat. Te prefaci că-ți iubești Mântuitorul, dar în ascuns te iubești cu un desfrânat din iad! îți înșeli Dumnezeul cu un bărbat care s-a prăbușit în adâncurile iadului! Ești diabolică! Stai cu ochii lipiți de Răstignit și îi declari iubire fierbinte, în timp ce în gând te desfeți în brațele altcuiva! Nu pricepi că te urăște! Nu pricepi asta?!

Ba da! Ba da! gemu ea și se zvârcoli la picioarele mele ca un vierme strivit, îmi făcea greață s-o văd pe târâtura asta în fața ochilor. Era surprinzător, nu-mi producea nici o bucurie, doar mă provoca văzând cum se comportă, își întinse brațele către mine. Pedepsește-mă! Pedepsește-mă, tu, bici al lui Dumnezeu!, îmi spuse jeluindu-se. Și, târându-

se pe podea, apucă biciul, mi-l întinse și mi se ghemui la picioare ca un câine. Am pus mâna pe bici cu un amestec de scârbă și furie, l-am făcut să șuiere asupra trupului ei detestabil, iar pe mine m-am auzit strigând: E Răstignitul! Cel care atârnă acolo pe perete te biciuiește, cel pe care l-ai sărutat de atâtea ori cu buze fierbinți și false și căruia i-ai declarat iubire. Știi tu ce se cheamă iubire! Știi tu ce vrea el de la tine!

Eu am suferit pentru tine, dar ție nu ți-a păsat! Acum ți-a venit rândul să simți pe pielea ta ce înseamnă suferința!

Îmi ieșisem cu totul din fire și abia știam ce fac. Nu știam? Ba da! Sigur că știam! Voiam să mă răzbun, trebuia să mi se plătească pentru tot! Făceam dreptate! îmi exercitam puterea nemaipomenită pe care o aveam asupra oamenilor! Și totuși, nu simțeam cine știe ce bucurie.

Nu scoase nici cel mai mic geamăt în timpul pedepsei. Dimpotrivă, o calmă, era cât se poate de liniștită. Și când se sfârși, nu se ridică, ci rămase locului, parcă eliberată, cu ajutorul meu, de zbucium și chin.

Arde-te-ar veșnic focul pierzaniei! Fie ca flăcările să-ți lingă la infinit pârttecul scârbos, care a gustat plăcerea oribilă a păcatului iubirii! După ce mi-am rostit sentința, am plecat de acolo, iar ea a rămas zăcând pe jos toropită. Inima îmi bătea puternic în timp ce urcam scările spre locuința piticilor. Ajuns în odaia mea, am închis ușa după mine.

Acum, după ce am așternut totul pe hârtie, m-am calmat; simt doar un vid fără de margini și o infinită oboseală. Inima nu-mi mai bate ca înainte, nu o mai simt deloc. Privirea îmi e pironită în gol, iar fața mea solitară e întunecată, fără nici o urmă de bucurie.

Poate că are dreptate când zice că sunt biciul lui Dumnezeu.

Suntem în seara aceleiași zile și stau la fereastră privind orașul care se întinde acolo jos, la picioarele mele, în lumina apusului de soare. Dangătul clopotelor a încetat, iar cupolele și casele oamenilor dispar încetul cu încetul. Amurgul mai lasă să se vadă fumul care șerpuiește în preajma rugurilor, și mirosul lui puturos ajunge până aici, la mine. Se întinde ca o pânză deasă peste tot și curând se va face complet întuneric.

Viața! Pentru ce să existe viață? La ce bun și ce sens are? De ce să mai continue și să tragă după ea atâta disperare și vidul ăsta total?

Ii întorc flacăra, o sting în pământul negru și se face noapte.

Țăranca a murit. Obrajii ei roșcovani n-au putut s-o apere. A secerat-o ciuma, deși timp îndelungat nimeni nu-și putea închipui așa ceva, pentru că nu suferea ca ceilalți.

Fiammetta a murit și ea. A căzut la pat azi-dimineață și în câteva ore s-a dus. Am văzut-o când au venit s-o ia fantomele alea mascate, îți făcea groază s-o privești. Avea fața umflată, diformă, și cu siguranță că tot corpul îi era la fel. Nu mai avea nimic demn de admirat. Nu mai era decât un cadavru respingător. I-au pus un văl peste chipul acela înspăimântător și au luat-o cu ei.

Aici, la curte, toată lumea e îngrozită din cauza ciumei și de îndată ce moare câte unul Vor să fie luat și dus cât se poate de repede.

Dar pe ea o vor înmormânta cu mare pompă. Așa s-a ordonat. Mare lucru nu mai înseamnă asta acum, că e moartă. Nimeni nu o plânge.

Poate că prințul o plânge. Cu siguranță că o plânge. Sau poate se simte ușurat. Poate și una, și alta.

Cine știe, pentru că nu vorbește cu nimeni. E palid, are fața ofilită – nu mai e cel dinainte. Părul negru care-i cade

pe frunte îi dezvăluie pielea brăzdată și a început să meargă puțin încovoiat. Ochii lui negri au o lucire neobișnuită în care se poate ghici îngrijorarea.

L-am zărit azi și am băgat de seamă lucrul ăsta. De la un timp îl văd foarte rar.

Nu-l mai servesc la masă.

Pe prințesă n-am mai vizitat-o de atunci. Se zice că nu face decât să lâncezească, dar că prințul merge deseori la ea, stă lângă patul ei și veghează – acum când Fiammetta e moartă.

Oamenii sunt atât de ciudați. Și n-am să înțeleg niciodată nimic despre cum se iubesc unii pe alții.

Armata dușmană a întrerupt asediul și a plecat de aici când ciuma a început să bântuie și printre ei. Soldații lui Boccarossa nu sunt nicidecum dispuși să lupte împotriva uriui astfel de adversar.

Așadar, ciuma a pus capăt războiului. Cu siguranță că nimic altceva nu ar fi reușit să-l sfârșească. Ambele țări au rămas pustiite, mai ales a noastră. Și poate că ambele popoare sunt prea vlăguite după două războaie ca să mai continue lupta. La urma urmelor, nici Montanza nu a realizat nimic. Și poate că trupele lui duc acum ciuma la ei acasă.

Aici, în palat, se moare pe capete. Draperia de doliu pentru Angelica este încă la locul ei și se potrivește bine cu atmosfera generală.

Serviciile mele la curte au fost suspendate. Nu mă mai cheamă nimeni, nimeni nu-mi cere nimic, în primul rând prințul, bineînțeles. Pe el nu-l mai văd absolut deloc.

Îmi dau seama că se petrece ceva ieșit din comun. Numai că încă nu pricep ce-ar putea să fie.

M-a vorbit careva de rău?

M-am retras cu totul în locuința piticilor, trăiesc aici complet singur. Nu mai cobor nici ca să mănânc, mai am aici niște pâine veche și asta mi-e hrana, îmi este suficient; niciodată nu mi-a trebuit prea mult.

Stau aici sub tavanul scund și tot cuget. Singurătatea asta totală îmi place din ce în ce mai mult.

A trecut multă vreme de când n-am mai scris nimic în caietul meu de însemnări. Și asta din cauză că s-au întâmplat lucruri care mi-au afectat profund viața și m-au împiedicat să mai notez ceva. Nici n-am avut caietul la mine. Abia acum mi l-au înapoiat.

Sunt legat în lanțuri într-o închisoare subterană a palatului. Până nu demult aveam și mâinile legate, deși era de-a dreptul inutil, pentru că tot nu puteam să evadez. Era doar așa, ca să-mi fie pedeapsa mai mare. Acum mi-au lăsat în fine mâinile libere – nu știu din ce motiv, pentru că eu nu i-am rugat, nu le-am cerut absolut nimic. Oricum, în felul ăsta o duc ceva mai bine, deși condițiile sunt aceleași. Dar l-am convins pe Anselmo, paznicul meu, să-mi aducă trusa de scris și caietul de sus, de la etajul piticilor, ca să am și eu puțină distracție din când în când. E posibil ca Anselmo să se fi expus unui oarecare pericol, pentru că, deși mi-au dezlegat mâinile, nu-i deloc sigur că s-au gândit să-mi permită această mică plăcere, iar el, după cum mi-a și spus, nu are dreptul să-mi facă nici o concesie, oricât de mult ar dori. Dar e un om cumsecade și foarte prost, așa că în cele din urmă am reușit să-l conving.

Mi-am recitit însemnările de la început, în fiecare zi câte puțin, și am simțit un fel de satisfacție retrăind și viața mea, și pe a altora, și stând apoi ore întregi să cuget la toate câte s-au întâmplat. Acum am să încerc să continuu de unde am rămas și să-mi creez în felul ăsta puțină variație în existența atât de monotonă pe care o duc acum.

De fapt, nici nu știu cât timp a trecut de când am fost adus aici. În închisoare nu se întâmplă absolut nimic. Zilele sunt toate la fel, așa că nu le mai țin socoteala și trecerea timpului nu mă mai interesează deloc, în schimb, îmi sunt foarte clare în minte împrejurările în care am fost adus în beciul ăsta și cum am fost legat cu lanțuri de zid.

Stăteam liniștit într-o dimineață în odaia mea, când unul din ajutoarele călăului a intrat pe neașteptate și mi-a cerut să-l urmez. Nu mi-a dat nici un fel de explicație și nici eu nu i-am pus întrebări, pentru că socoteam că nu e de demnitatea mea să-i adresez cuvântul. M-a condus în camera de tortură și acolo se afla călăul, o matahală de om, roșu la față și gol până la brâu. Mai era acolo și un grefier și, după ce mi-au fost prezentate instrumentele de tortură, acesta mi-a cerut să depun mărturie amănunțită asupra faptelor petrecute în timpul vizitelor mele la prințesă, fapte care au adus-o în starea deplorabilă în care se afla acum. Bineînțeles că am refuzat, în două rânduri mi-a cerut să mărturisesc, dar degeaba. Atunci călăul m-a înșfăcat și m-a așezat pe patul de tortură. S-a dovedit însă că nu era pe măsura unuia ca mine, așa că a trebuit să mă dau jos și să aștept să-l ajusteze pentru statura unui pitic. Am fost nevoit să le ascult vulgaritățile, glumele proaste și să aud cum mă asigurau că aveau să facă din mine un bărbat înalt și arătos. Apoi au început să mă tortureze cu cea mai mare cruzime. In ciuda durerilor, nu scoteam nici un sunet, ci doar îi priveam cu dispreț în timp ce ei își îndeplineau murdara lor misiune. Omul legii stătea aplecat asupra mea ca să scoată de la mine tot ce știam. Buzele îmi erau însă ferecate. N-am trădat-o. Nu voiam s-o trădez. Nu voiam ca decăderea ei să fie dată în vileag.

De ce? Nu știu. Dar nici prin gând nu-mi trecea să spun vreo vorbă despre rușinea ei. Eram gata să suport orice. Așadar, mi-am pus lacăt la gură și m-am lăsat chinuit de

dragul acestei femei pe care o urăsc. Pentru ce? Poate fiindcă-mi făcea plăcere să sufăr pentru ea.

Până la urmă au fost nevoiți să renunțe și, tot înjurând de mama focului, mi-au dezlegat frânghiile. M-au dus apoi într-o celulă și mi-au pus cătușele pe care le-au făcut când îi împărtășisem pe semenii mei asupriți și care acum prindeau atât de bine. Era un loc ceva mai primitor decât ăsta de acum. După câteva zile, au luat-o de la capăt și m-au supus aceluiași tratament ca prima oară. Dar și de data aceea a fost în zadar. N-au scos nimic de la mine. Îi port în continuare secretul în inimă.

După un timp, m-au dus în fața unui tribunal unde am aflat că eram învinuit de o sumedenie de crime, printre care de moartea prințesei. Nu știam că murise, dar sunt convins că fața mi-a rămas neclintită și că nu se vedea nimic din ce-am simțit în clipa când mi-au dat vestea. Murise fără să se mai trezească din starea aceea de toropeală.

M-au întrebat dacă aveam ceva de spus în apărarea mea. N-am considerat că merită să le adresez vreun cuvânt. Pentru toate faptele mele rele și pentru că provocasem atâtea nenorociri m-au condamnat să fiu legat în lanțuri de peretele celei mai întunecoase celule a temniței de sub palat și să stau așa ferecat la infinit. Eram un șarpe veninos și o piază rea pentru majestatea sa, prințul. Măria sa în persoană își exprimase dorința să fiu făcut inofensiv pentru totdeauna.

Am ascultat sentința cu cea mai mare nepăsare. Pe chipul meu bătrân de pitic nu se citea decât dispreț și sarcasm, și am băgat de seamă că mă priveau înfricoșați. M-au scos din sala tribunalului și de atunci nu am mai văzut pe niciuna din ființele acelea josnice, doar pe

Anselmo, care e atât de neînsemnat că nici nu mă obosesc să-l urăsc. Șarpe veninos!

E adevărat că am preparat otrava, dar cine mi-a dat ordin s-o fac? E adevărat că i-am făcut de petrecanie lui don Riccardo, dar cine-i voia moartea? E adevărat că am biciuit-o pe prințesă, dar cine m-a implorat s-o fac?

Oamenii sunt prea slabi și prea exaltați ca să fie în stare să-și croiască destinul.

Ar fi fost normal ca pentru toate aceste atrocități să fiu condamnat la moarte. Dar numai cine nu știe să gândească sau cine nu-l cunoaște pe înaltul meu stăpân s-ar putea mira că nu s-a dat o asemenea sentință. Eu îl cunosc prea bine ca să-mi fie teamă. La urma urmei, nici măcar el nu are chiar atâta putere asupra mea. Putere asupra mea! Ce importanță are faptul că stau aici, în temnița asta! La ce ajută să mă pună în lanțuri! Tot de-al palatului sunt! Dovadă e că m-au ferecat de zidurile lui! Eu de el și el de mine! Nu scăpăm unul de altul – stapânul meu și cu mine! Sunt eu întemnițat, e și el întemnițat! Sunt legat cu lanțul de el, e și el legat cu lanțul de mine!

Îmi duc viața în văgăuna mea, îmi trăiesc viața de cârtiță în timp ce el se plimbă prin superbele lui săli impunătoare. Numai că viața mea este și a lui. Iar distinsa, prearespectabila lui viață îmi aparține de fapt mie.

Mi-au trebuit mai multe zile ca să scriu toate acestea. Pot să scriu doar câteva momente pe zi, atâta timp cât razele soarelui care intră prin ferestruică îmi cad pe hârtie. Atunci trebuie să profit. Lumina se tot mută timp de o oră pe podeaua celulei, dar eu nu mă pot deplasa decât foarte puțin, din cauza lanțului care mă ține legat de perete. Tot de aceea a durat atâta ca să recitesc cele scrise înainte, dar n-a fost rău deloc, pentru că în felul ăsta mi-am prelungit foarte mult distracția.

În restul zilei stau și n-am nimic de făcut. Deja pe la trei începe să se întunece și trebuie să-mi petrec cea mai mare parte a timpului într-o beznă completă. Și când e întuneric vin șobolanii, forfotesc de colo colo și le lucesc ochii. Eu îi observ imediat, fiindcă, întocmai ca și ei, văd bine în întuneric și treptat am devenit și eu o ființă subpământeană. Detest urâțeniile astea împuțite și le vânez; aștept în tăcere și când e vreunul suficient de aproape de mine îl calc în picioare. Ăsta e unul din puținele semne de viață pe care le mai pot da. Dimineața îi ordon lui Anselmo să-i arunce. Mă întreb pe unde vin. Poate că ușa nu se închide ca lumea.

Umezeala se prelinge pe pereți și celula a prins miros de mucegai, iar asta mă chinuie cel mai tare, pentru că sunt foarte sensibil la astfel de lucruri. Podeaua este din pământ bătătorit de alții care au zăcut pe aici. N-au fost țintuiți de perete, ca mine, cel puțin nu toți, de vreme ce întreaga podea pare a fi tare ca piatra. Noaptea mă odihnesc pe o grămadă de paie – aidoma ei. Dar nu e murdară și nu miroase urât ca a ei, pentru că îi ordon lui Anselmo să mi-o schimbe o dată pe săptămână. Eu nu sunt un pocăit. Sunt un om liber. Nu mă înjosesc.

Asta mi-e viața aici, în temniță. Stau cu fălcile încleștate și cuget la viață și la oameni, așa cum am făcut și până acum, și nu mă schimb absolut deloc.

Dacă își închipuie că mă pot frânge, se înșală.

Mai am cât de cât legătură cu lumea din afară cu ajutorul bunului meu paznic. Când îmi aduce mâncarea, îmi descrie cu candoare situația și îmi dă o sumedenie de amănunte. II interesează foarte mult ce se întâmplă și îi place să-și spună părerile, deși face mari eforturi ca să și le exprime. Totul sună îngrozitor de superficial în gura lui și se tot întreabă ce-o fi vrut Dumnezeu cu una și cu alta, pe

când eu, care am o experiență mult mai bogată despre lume, îmi fac o părere aproape exactă despre semnificația celor petrecute. De la el am aflat cum s-a ofilit prințesa, cum și-a dat sufletul, precum și alte lucruri care s-au întâmplat după întemnițarea mea. Prințul a vegheat zi de zi cu fidelitate la căpătâiul prințesei, a urmărit cum chipul îi devine din ce în ce mai transparent sau, după cum spuneau curtenii, din ce în ce mai diafan, mai de sfântă. Se făcuse frumoasă ca o madonă, susținea Anselmo, ca și cum ar fi văzut-o el, cu ochii lui. Eu, care o văzusem cu adevărat, știu mai bine cum arăta. Dar că prințul nu se mai dezlipise de consoarta lui care îl părăsea, asta cred. Poate că își amintea de iubirea lor din tinerețe, dar își amintea singur, pentru că ea se afla acum departe de tot ce era pământesc. Și pentru că îl cunosc foarte bine, sunt sigur că îl tulbura să o vadă așa, desprinsă deja de lumea asta. Dar în același timp era uimit de transformarea ei, la care nu luase parte în nici un fel, și dorea parcă s-o readucă la viață. Numai că acum, pe nesimțite și fără nici o explicație, îi aluneca din mână și se prea poate că tocmai din cauza asta o iubea mai mult, pentru că așa se întâmplă de obicei.

Aceasta îi era starea de spirit când dădu ordin să fiu întemnițat și torturat. O iubea pentru că era atât de inaccesibilă și mă punea să sufăr și eu din cauza asta. Nu mă mira, pentru că pe mine nu mă miră absolut nimic. Bernardo și alte câteva persoane mai fuseseră la ea s-ovadă. Bătrânul maestru ar fi spus că fața prințesei devenise o minunăție și ca abia atunci începea s-o deslușească. Și înțelegea de ce nu-i reușise portretul. Nu-i sigur ca era nereușit, dar acum chiar că nu mai semăna deloc cu ea. La asta ar fi trebuit să reflecteze mai demult, zic eu.

Preoții își făcuseră și ei apariția și fusese un du-te-vino permanent. Ziceau că intrarea prințesei în viața veșnică era

un spectacol minunat și înălțător. Desigur că duhovnicul ei se afla printre dânșii și spunea celor care voiau să-l asculte că prințesa era cu totul lipsita de păcate. Când s-a apropiat sfârșitul, arhiepiscopul în persoană i-a dat cea din urma împărtășanie și a miruit-o, în timp ce odaia era plină'de prelați, de înalții demnitari ai bisericii, toți în veșminte de ceremonie. Dar ea muri singură, fără să știe că se mai află cineva acolo.

După moartea ei, au găsit o hârtie murdară și mototolită pe care scrisese că dorea ca trupul ei nedemn să fie ars la fel ca trupurile ciumaților, iar cenușa să-i fie presărată pe străzi ca s-o calce în picioare toată lumea. Au considerat că erau vorbe în vânt și n-au ținut seama de această ultimă dorință a ei, deși fusese probabil cât se poate de sinceră. S-a ales însă o cale de mijloc. I-au îmbălsămat trupul, dar l-au pus într-un sicriu simplu de fier, fără nici un fel de podoabe, pe care l-au purtat pe străzile orașului până la cavoul princiar din catedrală. Procesiunea a fost cât se poate de simplă, nu ca pentru o prințesă, și au participat la ea cu respect bieții săraci care mai supraviețuiseră foametei, iar Anselmo povestea cât de impresionantă era imaginea cortegiului pe străzile orașului devastat de ciumă. Se prea poate.

Acum oamenii, crezând că aflaseră totul despre ea și despre ultimele ei zile de viață, vorbeau de ea ca de proprietatea lor legitimă și transformau ce auziseră, fiecare după înclinațiile lui, așa cum se întâmplă în situații de felul ăsta. Fără îndoială că imaginația le fusese pusă în mișcare de sicriul acela urât și simplu, atât de deosebit de celelalte sicrie somptuoase din cavoul familiei princiare, făcute din argint și marmură sculptată cât se poate de artistic. Parcă intrase vreunul din ei acolo! Și apoi, pentru că slujnica apucase sa le povestească multora despre chinurile prințesei și despre flagelații, oamenii făcură din ea o ființă

aleasă, fiindcă suferise mai mult decât ceilalți și fiindcă oricum, în ciuda umilinței, era o persoană de rang care suferise mai mult decât alții, după cum și Isus a suferit mai mult decât oricine altcineva pentru că era Fiul lui Dumnezeu; cu toate că mulți alții, foarte mulți, au fost răstigniți, unii chiar cu capul în jos, și au fost torturați și omorâți într-un fel mult mai dureros decât El. In cele din urmă, prințesa deveni în ochii lor un fel de sfântă care își renegase viața lumească și se lepădase de ea în asemenea măsură, încât singură își chinuise trupul până ce muri. Și tot așa, fără să le pese care fusese realitatea, țesură încetul cu încetul propria lor poveste și îi inventară un sfârșit potrivit propriei lor dorințe. Dumnezeu știe dacă nu cumva se povestea și că se petrecuseră minuni în preajma sicriului urât și negru în care îi zăceau resturile. Anselmo cel puțin era convins de asta. Spunea că pe timp de noapte se vedeau în jurul sicriului niște unde luminoase. Posibil. De vreme ce catedrala este închisă noaptea, nu are nimeni dreptul nici să confirme, nici să infirme acest lucru. Iar când credincioșii au de ales între adevăr și neadevăr, aleg mereu neadevărul. Minciuna este mai atrăgătoare, mai impresionantă, mai misterioasă decât adevărul și de aceea lumea o preferă.

Când aud vorbindu-se de toate acestea, trebuie să recunosc că am fost, fără ca măcar să-mi dau seama, adevăratul creator al acestei aureole, sau cel puțin cel care i-a dat strălucire. Și iată că tocmai pentru asta sunt acum țintuit de perete aici, sub pământ.

Desigur că ei nu știu nimic din toate astea, și chiar dacă ar ști, sunt sigur că n-ar considera că martiriul meu prezintă vreun interes. Și nici n-aș pretinde așa ceva. Însă numai faptul că o ființă atât de puțin sfântă ca mine a putut fi folosită într-un scop ca acesta mi se pare foarte surprinzător.

După un timp – nu-mi aduc aminte când – Anselmo a început să-mi spună că Bernardo lucra la un portret al Madonei, căreia îi dăduse trăsăturile prințesei. Prințul și toată curtea erau foarte preocupați de acest portret. Bătrânul maestru declarase că încerca să redea esența personalității prințesei, tot ceea ce înainte de a o vedea pe catafalc nu putuse decât să intuiască. Nu știu dacă a reușit, pentru că eu n-am văzut rezultatul, am auzit doar că ar fi o capodoperă extraordinară – dar toate lucrările lui sunt numite capodopere. A lucrat foarte mult la portret și l-a dus la bun sfârșit. Cina cea de taină, cu Cristos care rupe din pâine și o împarte celor din jurul mesei, tot nu este terminată, și neterminată o să rămână, dar portretul l-a terminat. E poate mai ușor de creat așa ceva. L-au atirnat în catedrală chiar lângă un altar din stingă naosului și Anselmo îl privise cu admirație de copil. Mi l-a descris cu candoare, spunându-mi că toată lumea era de părere că niciodată nu se mai pictase o asemenea Madonă, o Maica Domnului atât de grațioasă și atât de divină. Cel mai mult îi fascina pe oameni zâmbetul misterios, enigmatic, de pe buze. Erau cu toții emoționați și li se părea că e ceva absolut ceresc, pentru că emana atâta mister supraomenesc, încât era imposibil de pătruns. Ceea ce am priceput eu era că pictorul păstrase același zâmbet pe care-l avea prințesa în celălalt portret, acela în care semăna cu o târfă.

Nu e ușor să-ți faci o imagine despre această operă de artă pe baza celor relatate de un naiv ca Anselmo, dar după câte înțeleg maestrul crease ceva care cu siguranță atrăgea teribil sufletele pioase. El personal nu prea crede în Maica Domnului, și totuși reușise să creeze un portret plin de pură religiozitate și să inspire spectatorului emoție, evlavie. Lumea venea grămadă să privească noua și cereasca Madonă, și nu a durat mult până ce au început să vină cu

lumînări în mână și să îngenuncheze în fața ei. Era locul unde se îngenunchea mai mult decât la orice alt altar, iar sfeșnicele din fața imaginii prințesei defuncte erau atât de pline de lumînări, încât primul lucru pe care-l observa cineva când pășea în catedrală era mulțimea de flăcări ce ardeau pentru ea. Cei care veneau să i se roage erau în primul rând săracii aflați la strâmtoare, nenorociții apăsați de povara vremurilor grele. Devenise cea mai iubită dintre Madone, pentru că le asculta cu răbdare necazurile și durerile, și plecau de acolo ușurați și alinați, deși, după câte știu eu, prințesei nu-i pasase niciodată de cei nevoiași. Așadar, aidoma mie, Bernardo trezise cu marea sa artă sentimente religioase profunde și adevărate printre oamenii din popor.

Stau și scriu despre toate acestea și mă tot minunez. Cine ar fi crezut că femeia asta va atârna în catedrală ca o Madonă blândă, mângâietoare, și că va fi obiect de iubire și adorație pentru tot omul? Că va trona pură și divină în sclipirea nenumăratelor lumânări pe care oa menii le aprind ca ofrandă pentru persoana ei bună și imaculată? Iar la palat atârna celălalt portret al ei, care din ordinul prințului a fost reînrămat și pus la vedere, deși maestrul Bernardo nu e mulțumit de el, pentru că acolo arată ca o târfă. Și poate că deși imaginile sunt atât de deosebite, fiecare este adevărată în felul ei și în amândouă se vede acel surâs absent despre care credincioșii ce îngenunchează în catedrală spun că e atât de divin.

Oamenilor le place să se privească în oglinzi tulburi.

Acum, după ce am relatat toate acestea, adică ceea ce s-a întâmplat după arestarea mea, văd că nu mai am nimic de povestit. Anselmo vine mereu pe aici și mă ține la curent cu se petrece în oraș și la curte, dar ceva deosebit nu se întâmplă. Ciuma s-a dat bătută, după ce a secerat o mulțime de oameni – a dispărut de la sine, așa cum a venit, cazurile

s-au tot rărit și până la urmă nu a mai fost niciunul. Cu timpul, viața și-a reluat cursul obișnuit și orașul a început să arate ca înainte în ciuda celor întâmplate. Țăranii s-au întors la gospodăriile lor arse și le-au ridicat din nou, iar țara și-a revenit încetul cu încetul, și-a recăpătat forțele irosite, deși este încă mare sărăcie. Datoriile de război sunt imense, tezaurul statului la pământ și, conform relatărilor amănunțite ale lui Anselmo, poporul duce în spate povara unor impozite enorme. Dar oricum, e pace, cum zicea el, și când e pace se găsește mereu câte o scăpare, totul e suportabil, în țară domnește mulțumirea, spunea Anselmo, și chipul prostănac i se lumina de satisfacție.

Pe mine mă distrează, pentru că vorbește neîncetat despre ce vrei și ce nu vrei, iar eu îl ascult, fiindcă tot nu am cu cine vorbi, dar uneori mă cam obosește, într-o zi, nu de mult, a venit să-mi spună că țara și-a plătit în fine marea datorie pe care o avea către Veneția, așa că și-a luat povara asta de pe umeri. Spune că încet-încet situația se limpezește după dezastrul care a fost și că se remarcă îmbunătățiri pe ici, pe colo. S-a reluat și construcția clopotniței, întreruptă atâția ani, și se speră că va fi gata nu peste mult timp. Notez și lucrul ăsta, cu toate că de fapt nu prea merită atenție.

Nu se mai întâmplă nimic special.

Zac aici în gaura asta de beci și mi se pare că aștept de o veșnicie să văd o rază de soare, iar când în sfârșit apare nu am nimic de destăinuit hârtiei pe care cade. Condeiul îmi zace leneș în mână și nu-mi vine să-l mișc.

Am din ce în ce mai puțin chef de scris, pentru că nu se mai întâmplă nimic în existența mea.

Mâine va avea loc inaugurarea solemnă a campanilei; clopotele vor suna pentru prima oară de acolo. Sunt făcute

în parte din argint obținut de la popor printr-o colectă. Se spune că de aceea sunetul va fi și mai frumos.

Se înțelege că prințul și toată curtea vor fi de față.

Inaugurarea a avut loc și Anselmo mi-a povestit o sumedenie de lucruri pe care le-a auzit de la cei care au fost prezenți. Mi-a zis că a fost un eveniment de neuitat și cu totul ieșit din comun, la care a participat aproape toată lumea. Prințul a traversat orașul pe jos, în fruntea curtenilor, iar străzile erau mărginite de puhoaie de oameni care doreau să-l vadă și să asiste la momentul solemn ce avea să urmeze. Părea emoționat, dar mergea drept, era zvelt ca odinioară, și se vedea pe el câtă bucurie îi făcea acea zi măreață. Atât el cât și suita lui purtau vesminte de mare gală. Când ajunseră în piața catedralei, el intră primul, îngenunche mai întâi lângă sicriul prințesei, apoi la altarul cu portretul ei, și toți ceilalți îngenunchează laolaltă cu el. O dată împlinit acest act de pietate, ieșiră din nou în piață și atunci începură să bată clopotele. Ceea ce se auzea era atât de minunat, încât stăteau cu toții pătrunși de emoție și ascultau tăcuți acel sunet indescriptibil care parcă venea din ceruri. Răsuna în tot orașul și oamenii se simțeau fericiți doar stând și ascultând. Se adunaseră cu toții în piață, în jurul prințului, și aveau sentimentul că niciodată nu mai trăiseră o clipă ca aceea. Așa mi-a spus Anselmo că s-a întâmplat.

Din păcate, el nu putuse să fie prezent, fiindcă inaugurarea avusese loc tocmai la ora când trebuia să le dea de mâncare pușcăriașilor, așa că a trebuit să se mulțumească să asculte clopotele de aici. De îndată ce începură să bată, dădu fuga până la mine să mă anunțe. Era atât de tulburat, că-mi deschise ușa ca să pot și eu să aud. Am avut impresia că ochii îi erau înlăcrimați și mi-a spus că nici o ureche omenească nu auzise vreodată asemenea clopote. De fapt, sunau exact cum sună clopotele de obicei,

deloc mai altfel. Mi-a părut bine când a închis din nou ușa și m-a lăsat în pace.

Stau aici înlănțuit, zilele trec și nu se întâmplă absolut nimic. Viața e goală, lipsită de orice bucurie, dar iau lucrurile așa cum sunt și nu mă plâng. Aștept timpuri mai bune, și or să vină ele, pentru că planul nu e să stau închis aici la infinit. O să am din nou prilejul să-mi continuu cronica acolo sus, la lumina zilei, ca și înainte, și voi fi din nou de folos. Dacă îmi cunosc bine stăpânul, nu se va putea lipsi el prea mult timp de piticul lui. Acestea îmi sunt gândurile și mă simt încrezător. Stau aici în celula mea și mă gândesc la ziua când vor veni să mă descătușeze pentru că el a trimis după mine.

Cartea de pe noptiera

38

Arată ca un bărbat în miniatură. Ține un jurnal al marilor întîmplări la care asistă: războaie, trădări, morți violente, iubiri interzise. Știe totul, vede totul, i se încredințează misiuni de taină, i se fac confidențe. Pentru că e pitic, prințul și curtenii îl cred inocent ca un copil sau vesel ca un bufon. Nu e nici una, nici alta. Arată ca un mic om, dar e inuman. Ideea oricărei atingeri trupești îl cutremură de silă, bunătatea îi e străină, iar bucuria și suferința indiferente. Nu a simțit niciodată compasiune. Face rău cu naturalețe, fără a pricepe nici că răul e rău, nici că el însuși e rău, nici că binele e bine.

Piticul este unul dintre cele mai surprinzătoare romane la persoana întîi din literatura lumii. Căci nu e ușor să descoperi vocea răului pur și să o faci să spună *eu*.

Există cărți de care
rămîi cumva îndrăgostit:
crezi că le-ai uitat
și totuși le duci atît de tare dorul...
Sau cărți cărora le-ai presimțit miracolul,
fără să le fi cunoscut vreodată.
Cărți gata să te iubească,
adunate pentru tine
în colecția CARTEA DE PE NOPTIERĂ.

ISBN 973-50-0354-6